

Rogatičke pećine u kanjonu Prače ponovo privlače sve više turista

Kako otkriti tajnu pećinskog mlijeka

Maida Ibrišagić-Hrstić,
ministrica turizma RS

Za turizam je sve važniji brend imidž

Planine jesu bh. potencijal

Vrelo u blizini Bužima

MAIDA IBRIŠAGIĆ-HRSTIĆ, MINISTRICA TURIZMA RS

Nastavljamo graditi imidž atraktivne destinacije

Nesvakidašnje prirodne ljepote čine Republiku Srpsku izuzetno atraktivnom za strane turiste, što je svakako prednost i u turističkom predstavljanju inozemnim gostima

Šta pokazuju dosad poznati rezultati ljetnje turističke sezone za Republiku Srpsku? Odakle dolaze turisti?

- Posjećenost Republike Srpske u proteklih nekoliko godina bilježi stalan rast, a pozitivan trend je nastavljen i u 2013. godini, tokom koje je već za prvih sedam mjeseci zabilježen veći broj dolazaka i noćenja turista nego u istom razdoblju prošle godine. Primjera radi, broj dolazaka stranih gostiju povećan je za 11 posto, dok je broj noćenja povećan za 12 posto. Sama struktura gostiju je različita, tako da vidimo, prema podacima kojima raspolažemo, da u RS dolaze gosti iz svih krajeva svijeta. Najbrojniji su, svakako, gosti iz zemalja okruženja zbog blizine i neposredne povezanosti naših naroda. Raduje nas kada vidimo da je RS prepoznata kao sigurna destinacija za turiste iz dalekih zemalja.

Koliko je uopšte turizam probudio male poduzetnike i obrtnike? Razumiju li oni da je to šansa za njih?

- Najbolji način za razvoj turizma u okviru malog poduzetništva svakako su seoska domaćinstva. S obzirom na činjenicu da je RS pretežno ruralna zemlja, ove prirodne predispozicije bi trebalo iskoristiti. Pokretanjem razvoja turizma na selu došlo bi do povećanja

TREBINJE DRŽI JUG

Gdje turisti najviše idu?

- Službeni podaci o posjećenosti tokom ljetnjih mjeseci govore o izuzetnoj posjećenosti juga Srpske, gdje se grad Trebinje pokazao kao jedna od vodećih destinacija. Od gradova je najposjećenija Banja Luka kao administrativni centar. Ovog ljeta održane su brojne manifestacije turističkog, privrednog, sportskog i zabavnog karaktera, na kojima je zabilježena velika posje-

proizvodnje zdrave hrane i boljeg plasmana poljoprivrednih proizvoda, ali i predmeta domaće radinosti. Plasiranje proizvoda starih zanata kroz pansionsku i vanpansionsku potrošnju sigurno bi doprinijelo razvoju malog poduzetništva u ruralnim sredinama. Kod nas je još uvijek u začetku ovakvo razmišljanje među stanovništvom u ruralnim područjima, ali već sada imamo nekoliko seoskih domaćinstava koja su registrovala svoju djelatnost i trude se biti uspješni privredni subjekti. Ministarstvo će uvijek podržati projekte koji su vezani za razvoj seoskog turizma jer znamo da je riječ o velikom potencijalu od kojeg bi svi mogli imati koristi.

Informacije iz pojedinih dijelova BiH govore da su ovog ljeta oboreni brojni rekordi po broju turista. Kako to komentirate i učimo li neke lekcije iz ovog? Kako pomoći i šta učiniti da BiH ili entiteti unaprijede svoju turističku ponudu?

- Turistička ponuda RS je raznovrsna s obzirom na različita mjesta i oblike turizma koje je moguće upražnjavati. Potrebno je da i u narednom periodu nastavimo graditi imidž atraktivne destinacije koja ima bogate prirodne potencijale i kulturne znamenitosti. Najveći nedostatak i ono što zahtijeva velike investicije svakako je nepostojanje adekvatne infrastrukture i smještajnih kapaciteta. Značajnijim investicijama u ovom dijelu sigurno bi se doprinijelo unapređenju turističke ponude svih oblika turizma.

Koliki je prihod od turizma i može li se povećati?

- Prema podacima o ukupno ostvarenom prometu u ugostiteljstvu, za prvih šest mjeseci ove godine, vidljivo je povećanje za oko 10 posto u odnosu na isti period prošle godine. Pod tim se podrazumijeva evidentirana prodaja klasičnih

ćenost, ne samo domaćih nego i stranih turista. Ljubitelji avanturističkog turizma imali su priliku uživati u raftingu i mnogim drugim disciplinama na našim rijekama diljem Srpske, *Andrićgrad* u Višegradu i dalje privlači veliku pozornost ljudi sa svih strana, tako da je i u ljetnjim mjesecima bio izuzetno posjećen. Svi vidovi turizma koje je moguće upražnjavati u prirodi i na otvorenom redovno su među posjećenijim destinacijama tokom ljetnjih mjeseci.

ugostiteljskih usluga, pružanje usluge smještaja, prehrane i pića u svim ugostiteljskim objektima, i za smještaj i za ishranu i piće.

Iz svijeta sve češće čujemo da je neka destinacija u BiH uvrštena među najzanimljivije u svijetu - kanjoni tri rijeke, Tjentište...

Koliko nam to pomaže u prodaji turističkih usluga?

- Drago nam što je RS u svijetu prepoznata kao zanimljiva destinacija. Nesvakidašnje prirodne ljepote čine je izuzetno atraktivnom za strane turiste što je svakako prednost i u turističkom predstavljanju inozemnim gostima. Naša priroda, koja u znatnoj mjeri još uvijek izgleda netaknuta i divlja, sigurno je privlače-

na za ljubitelje avanturizma. Strategijom razvoja turizma u RS, koja je donesena za period 2011-2020, predviđen je razvoj svih oblika turizma, od banjskog, planinskog i seoskog do avanturističkog, grad-

- Prilikom planiranja budžeta za narednu godinu uvijek se predloži veći iznos od iznosa koji je na raspolaganju bio u prethodnoj godini, ali, naravno, sredstva u budžetu moraju biti u skladu s optimalnim

KRAJ ANDRIĆGRADA

Šta su planovi za narednu godinu kada je u pitanju turizam?

- Planovi Ministarstva i Vlade RS se daljnja ulaganja u razvoj i promociju turizma. U planu je posjeta značajnim sajmovima turizma u inostranstvu gdje postoji interes tržišta za naše destinacije. Radimo na kreiranju turističkih proizvoda koji će biti jedinstveni za RS, a pažnja će biti posvećena i razvoju destinacijskog menadžmenta koji je u drugim zemljama pokazao pozitivne rezultate. Osim toga, u idućoj godini planiran je završetak izgradnje Andrićgrada u Višegradu i njegovo stavljanje u funkciju turističkog i kulturnog proizvoda, ne samo RS nego cijele regije.

skog, ekoturizma i mnogih drugih oblika turizma.

Koliko novca Ministarstvo ima na raspolaganju za poticaje i kako vidite rezultate dodjele tog novca? Kako je moguće unaprijediti proces dodjele?

- Svake godine se u budžetu Ministarstva trgovine

iznosom koji se stavlja na raspolaganje svim institucijama, tako da na kraju dobijemo iznos koji je optimalan u tim okvirima. Nadam se da ćemo u narednoj godini imati više novca.

Kakva je saradnja s Turističkom zajednicom RS, ali i sa FBiH i kantonima i u čemu se ona ogleda? Može li se unaprijediti?

- Suradnja s republičkom turističkom organizacijom, kao i sa turističkim organizacijama lokalnih zajednica je vrlo dobra. Turistička organizacija RS osnova-

na je u cilju promocije turističke ponude i u tom smislu Ministarstvo osigurava finansijsku podršku za posjete sajmovima u inostranstvu. Pored toga, turističke organizacije lokalnih zajednica promovišu potencijale RS kroz svoje programske aktivnosti i učesće na sajmovima u zemlji i inostranstvu i Ministarstvo pomaže i te aktivnosti. Postoji i saradnja između Turističke organizacije RS i Turističke zajednice FBiH prilikom odlazaka na sajmove u inostranstvu. Dakle saradnja postoji, ali je sigurno je da je uvijek treba unapređivati.

(r. č.)

ČITLUČANI ZNAJU ŠTA IMAJU

OTVORILI VINSKE PODRUME

Čitlučani imaju novu ponudu za svoje goste. Početkom novembra organizovana je, naime, prva manifestacija *Dani otvorenih vinskih podruma* u čije se okvire preselio i već tradicionalni

15. Dan kušanja mladog vina.

Organizator je Turistički klaster *Hercegovina*, uz svesrdnu potporu Regionalne razvojne agencije za Hercegovinu i uz finansijsku potporu Japanske agencije za međunarodnu suradnju.

- *Dani otvorenih vinskih podruma* žele promovirati kulturu kušanja vina na ovome području, sa težištem na najveće vinogorje u BiH, a to je, kako znamo, Broćanska regija - kazao je direktor čitlučkog hotela *Brotnjo Stripe Primorac*.

U sklopu manifestacije promoviraju se vina i specijaliteti sa područja cijele Hercegovine.

ENTITETI U BROJKAMA

NIJEMACA SVUDA...

Federaciju BiH u septembru je posjetilo 67.817 turista, što je za 5,5 posto manje u odnosu na august. Domaćih je bilo 23,3 posto, a stranih 76,7 posto. Svi oni su ostvarili 130.314 noćenja.

Najviše noćenja su ostvarili gosti iz Poljske, Turske, Hrvatske, Kuvajta i Njemačke. Istovremeno, u RS su najviše noćili gosti iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Rusije, Italije, Austrije i Njemačke.

U tom bh. entitetu do kraja septembra boravilo je ukupno 192.490 turista koji su ostvarili 507.779 noćenja.

BH. SIREVI U SLOVENIJI

DO POSLJEDNJE MRVICE

Udruženje bh. proizvođača sira, uz podršku USAID/Sida FARMA projekta, predstavilo je po drugi put odabrane proizvode svojih članova na 6. Međunarodnom salonu vina i delikatesa *VinDel 2013* u Mariboru.

Na ovom sajmu predstavilo se oko 200 izlagača iz regiona, a među posjetiocima su bili i vodeći strukovni kupci iz *HORECA* sistema (hoteli, restorani, ugostiteljstvo).

Livanjski, travnički i tešanjski sir privukli su pažnju posjetilaca sajma, koji su uživali u uzorcima do posljednje mrvice.

i turizma planiraju sredstva koja se u vidu tekućeg i kapitalnog granta dodjeljuju za projekte u turizmu. Riječ je o sredstvima koja se dodjeljuju putem javnog konkursa, a cilj je unapređenje razvoja i promocije različitih vidova turizma na području RS. U ovoj godini proračunom je planirano 2,85 miliona KM. Do sada su finansirani i sufinansirani brojni projekti koji su postali prepoznatljivi u svojim lokalnim zajednicama. Ovakav vid pomoći pokazao je dobre rezultate i sigurno je da će se sa tim nastaviti i u budućnosti.

Hoćete li možda u budžetu RS za narednu godinu tražiti više novca za poticaje?

NIJE SVE U PRIRODNIM LJEPOTAMA, ZA TURISTIČKE DESTINACIJE SVE JE VAŽNIJI BREND IMIDŽ

Šta nam kaže online WOM?

Putnici će odlučivati kuda da idu na osnovu posjete web-stranicama i posebno forumima koji predstavljaju online neformalne razgovore, online WOM, upozorava profesor Nenad Brkić

Imidž destinacije, destination brand image, presudan je za odluku o posjeti turista, ulaganje stranih i domaćih investitora, te kreiranje snažnih brendova proizvoda i usluga. Da bi se natjecale u sve više globaliziranoj i konkurentnoj svjetskoj ekonomiji, turističke destinacije trebaju aktivno pristupiti upravljanju svojim imidžom.

ŠTA IMAMO, A ŠTA NE

Izjavio je ovo profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu dr. **Nenad Brkić** govoreći za *Fenu* o značaju brendiranja turističkih destinacija. Po njegovim riječima, imidž turističke destinacije je skup svih znanja, impresija, predrasuda, zamišljanja i emocija pojedinca ili skupine o određenoj destinaciji ili, jednostavno, ono kako nas drugi vidi!

- *Brend destinacije* treba sadržati ime, simbol, logo, slogan ili drugi grafički znak koji identificira i diferencira destinaciju te obećava nezaboravno iskustvo posjetitelju koje je unikatno za tu destinaciju, a služi i kolekciji lijepih sjećanja na destinaciju nakon što se putovanje završi - kaže prof. Brkić.

On također navodi da, radi razvoja turističke destinacije kao brenda, vlada i poslovna zajednica moraju raditi kao partneri na razvijanju strateške vizije i razvojnih planova destinacije.

No, da bi neka turistička destinacija imala dobar imidž i kontinuirano privlačila veliki broj turista, neophodno je da ta destinacija za-

PROŠETAJTE TREBINJEM

Turistička organizacija Grada Trebinja izradila je virtuelnu prezentaciju *Panorama grada Trebinja*, sa ciljem bolje informiranosti turista.

Virtuelna prezentacija sačinjena je od 28 tačaka 3D formata koje obuhvataju najatraktivnije lokacije u gradu, urađene po posljednjim standardima u domenu virtuelnog svijeta, ka-

ko bi se na najbolji način izrazila ljepota snimljenog prostora.

Laganom i spontanom šetnjom, pruža se mogućnost turistima da slikom dožive Trebinje i sve ono što ga čini značajnim i atraktivnim.

Virtuelna prezentacija može se pogledati na internet stranici Turističke organizacije - trebinje-turizam.com.

sta ima i ponudu koja će se turistima svidjeti.

- Da bismo imali zadovoljne turiste moramo imati atraktivnu arhitekturu, kvalitetnu gastronomsku ponudu, očaravajuće prirodne resurse i generalno zanimljivu i gostoljubivu kulturu. Mi to imamo. Međutim, ono što također trebamo imati, a što u našem slučaju i predstavlja stvarni problem, jest nekvalitetna turistička infrastruktura koja je turistima neophodna da bi uživali u našoj turističkoj ponudi. Dakle, potrebna je kvalitetna transportna mreža, službenici koji govore strane jezike, široka ponuda smještajnih kapaciteta - navodi profesor Brkić.

eTRAVEL PA pTRAVEL

U tom smislu, dodaje, neophodno je prvenstveno raditi na izgradnji infrastrukture, poboljšavati dostupnost

Hercegovački pršut

izvora finansiranja i kreditiranja, privatizirati i stimulirati razvoj privatnog sektora te snižavati poreze i smanjivati birokraciju.

Po Brkićevim riječima, na imidž destinacije mogu utjecati razni vanjski faktori koji su van kontrole. Recimo, državne institucije i po-

sor Brkić, naglašavajući da strategija brendiranja turizma predstavlja najbolji osnov za izgradnju snažnog brenda za BiH kao državu.

Profesor Brkić zaključuje i da će za narednih pet godina glavni marketinški alat za turizam biti internet i neformalni razgovori - WOM.

Ajvatovica

litike mogu postizati slabe rezultate, može se pokazati da je vlada sramotno korumpirana, kompanije koje proizvode brandove za izvoz mogu biti uhvaćene da se ponašaju nemoralno i nedruštveno, a i inozemni mediji mogu negativno prikazivati destinaciju.

- Brend turističke destinacije je kombinacija ključnih karakteristika te destinacije koja je čini jedinstvenom, prepoznatljivom i pamtljivom, a u isto vrijeme koja je razlikuje / diferencira od drugih konkurentskih mjesta - kazao je profe-

- Web-stranice destinacije borit će se za srca i misli turista. Putnici će odlučivati kuda da idu na osnovu posjete web stranicama i posebno forumima koji predstavljaju online neformalne razgovore, online WOM. Odluke o putovanju će se donositi uz pomoć interneta, a pozitivna iskustva s elektronskog puta, eTravel, dovodit će do fizičkog puta, pTravel, i pozitivnih priča svom bliskom okruženju. Tako će nastati pozitivni razgovori i usmene preporuke koji su najefektivniji u privlačenju novih turista jer se zasnivaju na stvarnim pozitivnim iskustvima onih koji su destinaciju već iskusili, a kojima potencijalni turisti vjeruju - naveo je prof. dr. Nenad Brkić.

(s. a.)

SKI-KARTE NA OLIMPIJSKIM PLANINAMA

AKCIJE PRI KRAJU

KJP ZOI84 i UNI Credit Banka potpisali su ugovor na osnovu kojeg svi zainteresirani koji imaju VISA Classic karticu te banke mogu kupiti sezonsku ski-kartu na rate, u okviru

akcijske prodaje, ali i tokom trajanja sezone 2013/14.

Akcijska prodaja sezonskih ski-karata traje do 14. novembra, a cijene u preprodaji ostale su na prošlogodišnjem nivou. Sezonska karta sa fotografijom košta 350 KM, sezonska karta sa fotografijom + parking 400 KM, a prenosiva ski-karta 700 KM.

Do 10. novembra se po akcijskim cijenama mogu kupiti i ski-karte za Jahorinu. Tamo je cijena sezonskog ski-passa za odrasle 395 umjesto 450 KM, za djecu 250 umjesto 270 KM. Ski-pass 30 sati za odrasle je 170 umjesto 207 KM, a za djecu 120 umjesto 148 KM.

INDIREKTNII IMPULSI

ZMAJEVI IGRAJU I ZA TURIZAM

Fantastičan uspjeh nogometne reprezentacije BiH i plasman na svjetsko prvenstvo 2014. godine u Brazilu u svijet je poslao snažnu poruku koju bi mogli iskoristiti i turistički radnici.

- Turističko tržište je jako osjetljivo na indirektnne impulse, a veliki uspjeh ostvaren u najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu šalje u svijet sliku BiH kao poželjne turističke destinacije - kaže glasnogovornica Turističke zajednice FBiH Asja Hadžiefendić-Mešić.

KREŠEVSKI CITRIN

POVIJEST U KAMENU

Zavičajna udruga Kreševski citrin Kreševo ove je godine organizirala 10. međunarodni sajam minerala, stijena, fosila, dragog i poludragog kamenja.

Bila je to dobra prilika za edukativne izlete na kojemu su se mogli vidjeti skoro svi minerali svijeta od kojih je izgrađena planeta zemlja, izumrli životinjski svijet koji je naseljavao i naše prostore.

Zastupljena je bila cijela geološka povijest BiH, kao i povijest rudarstva i kovačkog zanata na ovim prostorima.

ROGATIČKE PEĆINE U KANJONU PRAČE PO

Kako otkr pećinskog

Pećina Banja stijena, mnogima poznata i kao Mračna pećina, bila je posjećivana još prije Pr-

Za ljubitelje speleologije, ali i potencijalne turiste, Rogatica bi uskoro, zahvaljujući pećinama koje se nalaze na području ove opštine, mogla postati jedna od nezaobilaznih odrednica. Naime, na svega dvadesetak kilometara od Rogatice i tridesetak od Sarajeva, u kanjonu rijeke Prače, speleološki poznatom po nekoliko grupa pećina, nalazi se pećina Banja stijena koja predstavlja speleološki objekat od velikog značaja na speleološkoj, ali i turističkoj mapi opštine Rogatica i Bosne i Hercegovine.

RASKOŠ SVIJETA PODZEMLJA

Ovu pećinu neki nazivaju i *Mračna pećina*, jer na svega metar od ulaza kretanje bez vještačkog svjetla nije moguće. Početkom XX vijeka otkrili su je austrougarski istraživači, a u neposrednu blizinu pećine stiže se trasom stare uskotračne pruge Mesići - Pale, odakle se uskom pješačkom stazom, dugom nekoliko stotina metara i koju presijeca rijeka Prača, sigurno stiže do ulaza pećine.

Ulaz u pećinu je smješten na lijevoj strani rijeke, u strmoj strani dvadesetak metara iznad korita Prače. Na ulazu u pećinu nalazi se metalna kapija koja je, kao i neki građevinarski radovi u unutrašnjosti, urađena prije Drugog svjetskog rata.

- Pećina je razgranata i sastoji se iz ulazanog kanala, nekoliko većih galerija i više manjih kanala koji ih spajaju. Ukupna dužina pećinskih kanala iznosi oko 1.200 metara. Detaljna istraživanja ove pećine preduzeta su rela-

KAPITALNA INVESTICIJA

Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Republike Srpske poveo je inicijativu za osnivanje zaštićenog parka prirode na ovom području, a inicijativa Turističke organizacije Rogatica, da se pokuša nešto uraditi oko pitanja uređenja ovih pećina za turističke posjete, rezultirala je odlukom opštine Rogatica da se uređenje pećina uvrsti u plan kapitalnih investicija.

ČE PONOVO PRIVLAČE SVE VIŠE TURISTA

kriti tajnu og mlijeka

vog svjetskog rata. Po zapisima, bili su to prvi turisti u nekoj od pećina Bosne i Hercegovine

tivno kasno, tek 1957. godine. Tada su u unutrašnjosti izvršena precizna geodetska mjerenja, prva takve vrste u nekoj od pećina Bosne i Hercegovine. Urađena su zbog značaja ove pećine u speleološkom, biospeleološkom i turističkom smislu - kaže Nebojša Golić, direktor JU Turistička organizacija opštine Rogatica. Kako ističe naš sagovornik, na izlazu iz vještački proširenog uskog ulaznog kanala nalazi se na desnoj strani ljepljiva bjeličasta masa - *pečinsko mlijeko*. Nastanak ove akumulativne pojave još uvijek nije u potpunosti objašnjen. Tokom istorije pečinsko mlijeko se koristilo u medicini za liječenje raznih bolesti.

Strmim betonskim stepenicama silazi se u prvu veliku galeriju pečinskog sistema. Sljedeća galerija, koja se nastavlja na ulaznu, pokazuje svu raskoš oblika koju priroda može da stvori i podari svijetu podzemlja.

ISTRAŽIVANJA SE NASTAVLJAJU

Galeriju krase bigrene kade ispunjene vodom, okružene pečinskim stubovima i raznobojnim salivima. Bogatstvo boja i forme, salivi i pećin-

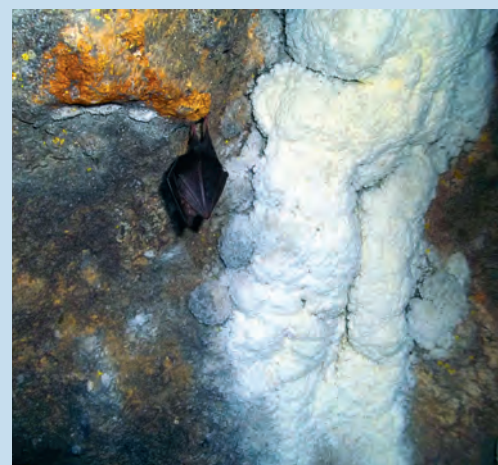

ski stubovi čine prizor gotovo nestvarnim.

- Pećina je izuzetno bogata raznovrsnim vrstama pečinskog nakita, koji krase gotovo sve kanale i galerije ovog složenog i razgranatog podzemnog sistema. Od pečinskog nakita ističu se pomenuti pečinski stubovi, salivi i bigrene kade, ali i brojni stalaktiti i stalagmiti, draperije i koralni nakit. Boja pečinskog nakita je uglavnom crvenkasto-siva, a česti su i interesantni oblici izgađeni od čistog kalcita bijele boje. Po bogatstvu i raznovrsnosti pečinskog nakita, jedna je

od najljepših pećina Bosne i Hercegovine - ističe Golić.

Ova pećina bila je posjećivana još prije Prvog svjetskog rata. Po zapisima, bili su to prvi turisti u nekoj od pećina Bosne i Hercegovine. U neposrednoj blizini *Mračne pećine*, nalazi se i pećina Govještica, za koju su italijanski i domaći speleolozi, tokom svojih istraživanja u protekle četiri godine, ustanovili da je najduža, a možda i najljepša u BiH. Stručni nalazi i publicitet koji su ovoj, kao i ostalim pećinama u kanjonu Prače, dala pomenuta istraživanja,

značajno su doprinijeli interesovanju i broju posjeta. To svakako nije kraj u istraživačkom radu, kako sa naučnog aspekta, tako i u pogledu istraživanja novih kanala i dvorana.

Do sada istraženi dijelovi pećine nisu samo interesantni zbog svoje veličine već su veoma značajni i kao prirodne, naučne i estetske vrijednosti.

(z. č.)

KAD PLANINARI ODLUČE RAZBIJATI STEREOTIPE I ZABLUDE

Planine jesu bh. potencijal

Bjelašnica bi mogla biti izvanredan primjer ciljeva koje Planinarski savez BiH želi postići više-godišnjim programom međunarodnih simpozija na temu planinarskih objekata u funkciji razvoja bh. turizma

Početkom novembra Fojnica je bila domaćin 2. od pet planiranih godišnjih internacionalnih simpozija o temi *Planinarski objekti u funkciji razvoja turizma Bosne i Hercegovine i iskustva zemalja regije jugoistočne Evrope*, koje organizira Planinarski savez BiH.

ISKUSTVA REGIONA

Na ovogodišnjem simpoziju govorilo se o 25 tema, a predavači su bili iz obrazovnog, kulturnog, sportskog i političkog života BiH i jugoistočne Evrope.

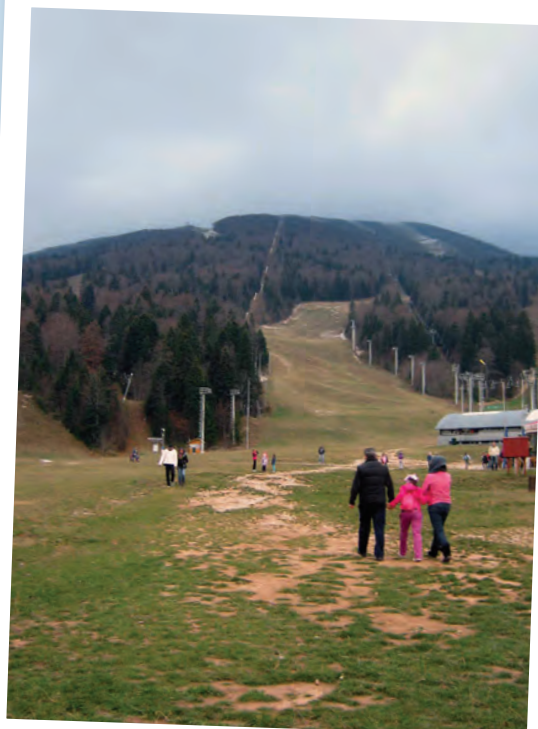
Cilj simpozija i ove je godine bio stvaranje

platforme o planinarskim objektima u BiH, te skretanje pažnje turističke javnosti na planine uopće, kao veliki prirodni resurs zemlje, a učesnicima su, između ostalih, bile prezentirane teme vezane za izgradnju, obnovu i funkcioniranje planinarskih domova u BiH, te iskustva i saznanja planinarskih i turističkih djelatnika u dijelu valorizacije planinarskih objekata u funkciji razvoja turizma.

Među onim koji su pozdravili planinare iz BiH, Hrvatske, Srbije, Slovenije, Makedonije, Turske, Bugarske, bili su predsjednik Balkanske planinarske unije **Jovica Ugrinovski**, pomoćnik federalne ministricе okoliša i turizma **Mladen Rudež**, predsjedavajući Doma naroda Par-

lamentar FBiH **Radoje Vidović**...

Agencije podsjećaju da je BiH do 1991. godine imala 58 planinarskih objekata, od kojih je gotovo polovina devastirana. Ipak, veli-

ki broj tih objekata je obnovljen i stavljen u funkciju, ali su izgrađeni i novi, svi zajedno uglavnom puni.

I mada Bjelašnica spada u bh. planine kojima, po opšteprihvaćenom mišljenju, čak i ne treba posebna promocija, nekako u vrijeme fojničkog skupa *Fena* je zorno pokazala da je to možda i jedna od zabluda koje bi skupovi kao što je ovaj fojnički, trebali razbijati.

Naime, planina na čiji je pomen prva asocijacija *olimpijska ljepotica*, a slika staza punih skijaša, za ovu agenciju ipak ne znači samo zimski turizam, što dokazuju nizom sličica zabilježених prvog novembarskog vikenda.

Brojni posjetioci svih generacija iskoristili su, piše *Fena*, lijepo vrijeme za šetnju, a najviše ih je bilo u Babinom dolu i na izvanrednoj šetnici od hotela *Maršal* do *Amfiteatra*.

Odluka ministra saobraćaja Kantona Sarajeva **Jusufa Bubice** da poveže autobuskim saobraćajem Bjelašnicu sa Sarajevom bila je, ocjenjuje ova agencija, pravi potez, jer su konačno zaljubljenici prirode i planinari dobili najpraktičniji način da tokom cijele godine, a ne samo zimi, dođu na Igman i Bjelašnicu i uživa-

FOTO: FENA

a osim njih bilo je i starijih zaljubljenika prirode, planinara. Nastavnik, vrsni planinar i član Gorske službe spašavanja Redžep Grabus tokom putovanja od Sarajeva do Bjelašnice kaže da učenike škole u kojoj radi jednom mjesечно vodi u prirodu.

- Upoznaju tako planine i izletišta oko Sarajeva, rekreiraju se i uče od malih nogu zdravom načinu života i pozitivnom odnosu spram prirode - kaže Grabus.

Staza dužine 2,7 kilometara od hotela Maršal do kamenog Amfiteatra u Jablanovom dolu vodi kroz šumu. Na pojedinim mjestima ograđena je i ima rukohvate tako da i djeca bez opasnosti mogu šetati ovom stazom.

Na pola puta je pećina.

A kameni Amfiteatar, iako privatni posjed, otvoren je za posjete. Izvanredno je uređen i podsjeća na odmorišta u planinama Slovenije i Austrije. Hladnjaci, česma, klupe, jezero, veliki roštilj, sve je urađeno od prirodnih materijala - drveta i kamena. Amfiteatar smješten u nekadašnjoj vrti je također urađen od kamena i namijenjen je za izvođenje pozorišnih predstava na otvorenom.

- Koliko god je ova staza izvanredna u jesenjim danima za šetnju, jer je zaklonjena od vjetrova, također je izuzetna za šetnju u vrijeme ljetnih vrućina. Idealna da se sa gradskog asfalta dođe na nekoliko sati šetnje i pročišćenje pluća i krvotoka planinskim kisikom - piše Fena.

Osim šetnje, vožnja bicikla ili *quad* može biti dio rekreacije na Bjelaš-

ju u prirodi.

ČUDESNI AMFITEATAR

Autobus *Centrotransa*, koji saobraća subotom i nedjeljom do Bjelašnice, itekako ima svoje putnike što potvrđuje i prva novembarska subota kada je 25 učenika sarajevske OŠ Džemaludin Čaušević sa nastavnicima popunilo taj autobus,

nici, a žene iz Lukomira i Umoljana nude bjelašničke trave za čajeve, ručno pletene vunene čarape, rukavice i ženske marame izvezene raznobojnim cvjetnim motivima na pamučnom bijelom platnu. Te marame ukrašene bogatim vezom su dio nekadašnje narodne nošnje žena bjelašničkih sela...

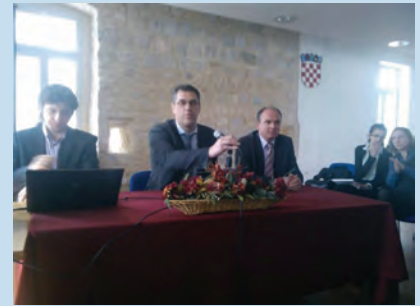
(s. a.)

PREKOGRANIČNA SURADNJA

JADRANSKO ZALEĐE JE U BiH

Predstavnici Zadarske županije iz Hrvatske u Livnu su sa predstavnicima četiri bh. kantona, Livanjskog, HNK, Zapadnohercegovačkog i USK razgovarali o prijedlogu projekta *Razvoj ruralnog turizma u jadranskom zaleđu* kojim bi se konkurisalo za novac iz IPA II CBC CRO-BIH komponente.

Riječ je o projektu kojim bi se osigurali preduvjeti za održivi razvoj i demografski oporavak jadranskog zaleđa, odnosno prekograničnog prostora Hrvatske i Bosne i Hercegovine kroz poticanje razvoja ruralnog turizma. Konačni rezultati prijava znat će se u septembru 2014. godine.

BITNE SU IDEJE

KUKURUZOM DO TURISTA

Pod pokroviteljstvom Vlade livanjskog Kantona 10 i njenog predsjednika, Eko-selo *Grabovica* organiziralo je veliko natjecanje u komušanju kukuruza.

Voditelj marketinga *Grabovica* Ante Čurić kaže da su na ovaj način lokalne i kantonalne vlasti po-

kazale da počinju prepoznavati turistički potencijal cijeloga područja, pogotovo onaj ruralni i spremni su pomoći projekte koji promoviraju stare običaje i nematerijalnu kulturnu baštinu.

ZANIMLJIVA ANKETA

IZ ČIKAGA NA SKAKAVAC

Među zanimljivim podacima do kojih se došlo anketom koju je među svojim gostima provela Javna ustanova *Zaštićena prirodna područja Kantona Sarajeva* je i onaj da je vodopad Škaka-vac kod Sarajeva zanimljiv gostima iz Barcelone, Varšave, Čikaga, Vankuvera, Abu Dabija, Roterdama, Osla, Malmea...

Ova kuća, osim Skakavcem, upravlja i Vrelom Bosne, te Bijambarama, a stručna rukovoditeljica u ovoj ustanovi Elma Karović kaže da posjetioci dolaze iz drugih država ili u Sarajevu rade u ambasadama i raznim drugim misijama.

- Njihove posjete su konstantne tokom cijele sedmice, ne dominiraju vikendi ili praznici. Čak su im radni dani prihvatljiviji zbog manje gužve - kazala je Karovićeva.

ZAINTERESIRANE I ŽELJEZNICE FBiH

TURISTIČKI VOZ NA UNSKOJ PRUZI?

ce zainteresirane za turistički voz unskom prugom.

Galijašević kaže da je riječ je o atraktivnom turističkom brendu, koji bi obogatio turističku ponudu Bihaća i Nacionalnog parka Una.

- Sada trebamo konkretno definisati slijed koraka koji bi vrlo brzo u konačnici doveli do konkretizacije ove ideje - kazao je Galijašević.

Delegaciji Željeznica FBiH manje od sedam dana trebalo je da se zaputi u Bihać na razgovore nakon što je općinski načelnik Emdžad Galijašević izjavio da općinske vlasti, zajedno sa hotelijerima, žele sufinancirati turistički voz od Bihaća do Martin-Broda.

Izvršni direktor za razvoj i investicije ŽFBiH Marijo Kozina i pomoćnik izvršnog direktora Rešad Mandžo Galijaševiću su potvrdili da su i Željeznice

SVE JE TURIZAM

I DRUGA RAŠTIKIJADA

Na Agroturizmu Marića Gaj, u Ružićima pored Gruda, 12 ekipa iz BiH, Dal-

macije i Slavonije takmičilo se na drugoj po redu manifestaciji Raštikijada, natjecanju u kuhanju autohtonoga hercegovačkog jela raštike.

Jela natjecatelja stručni žiri ocjenjivao je po određenim kriterijima, pa je titula najbolje pripremljene raštike otišla u Posušje i to za ekipu Brassica, za koju su kuhaile Zdravka Barać i Nada Stipičić.

PRIZMA U NOVOM SADU

TURIZAM JEDINI RASTE

Poslovni sistem za promociju turizma Turistička prizma iskoristio je prošlomjesecni 46. međunarodni sajam turizma da u Novom Sadu okupi novinare sa prostora bivše Jugoslavije, Bugarske, Češke i Rumunije na druženje, ali i na promociju vojvođanskih atrakcija i potencijala.

- Turizam je jedina privredna grana koja bilježi konstantan rast iz godine u godinu - kaže direktor Turističke prizme Đorđe Mihajlović.

Turistička prizma ovakva okupljanja, koja organizuje još od 1998., koristi i da nagradi kompanije koje su najviše doprinjele razvoju turizma na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou. Među nagrađenim su ove godine i hoteli Blanka Resort & SPA sa Babanovca i Lavina na Jahorini.

(m. m.)

DELEGACIJA GUWAA U BiH

POTENCIJAL ZA SVIJET

Federalna ministrica okoliša i turizma Branka Đurić podsjetila je tokom susreta sa predsjednikom GUWAA (Global Under Water Awareness Association) Kristijanom Curavićem da je BiH jedna od 30 zemalja svijeta čije su prirodne ljepote nositelji bijele zastave GUWAA, a prva White flag za rijeku na svijetu je uručena Nacionalnom parku Una.

- BiH obiluje prirodnim ljepotama, ali još nisu eksploatirane u evropskim i svjetskim razmjerima u smislu jačanja turizma, no, upravo ovakve događaje i projekte možemo iskoristiti kao šansu za predstavljanje naših prirodnih ljepota i kulturoloških blaga kojima raspolazemo - kazala je ministrica Đurić.

17. BERZA TURIZMA

JAHORINA ČEKA RUSE

Udruženje hotelijera Jahorina i Olimpijski centar Jahorina bili su domaćini 17. berze turizma Workshop 2013, na kojoj je, uz predstavnike hotelijera, turoperatora i turističkih agencija iz BiH i okruženja, bilo i 20 predstavnika turističkih agencija iz Rusije.

Stručni suradnik Turističke organizacije Istočno Sarajevo Predrag Lopatić kazao je da je ovogodišnji skup bio baziran na susretu predstavnika agencija koji će imati priliku za širenje poslovnih krugova. Izbjegnuti su i nepotrebni protokoli kao što su prezentacije, a vrijeme je utrošeno na bilateralne razgovore, dogovore i predstavljanje aktivnosti na Jahorini za zimu 2013/14, a u što su posebno uključeni gosti iz Rusije.

FORTUNA TOURS U LONDONU

BiH IMA ŠTA NUDITI

Turistička agencija Fortuna tours iz Mostara predstavila je na ovogodišnjem turističkom sajmu World Travel Market u Londonu nove proizvode BiH među kojima su brošure Hoteli BiH, Planine BiH, Vjerski turizam - Međugorje, kao i već postojeću ponudu.

World Travel Market je jedan od najvažnijih turističkih sajmova koji okuplja oko 50.000 turističkih profesionalaca, više od 5.000 izlagača iz 180 zemalja i oko 3.000 predstavnika medija iz cijelog svijeta.

SARADNJA TURSKE I FBiH

HOTELIJERI NA UČENJU

Kraj oktobra i početak novembra iskoristi su za stručno usavršavanje i obuku bh. hotelskog osoblja u Turskoj.

Obuka koja je organizovana u suradnji ministarstava kulture i turizma Turske i okoliša i turizma FBiH, održana je u hotelu Robinson Club, gdje su se bh. hotelijeri imali prilike upoznati sa evropskim standardima u hotelijerstvu te saznati od istaknutih stručnjaka kako najbolje promovirati hotel i njegove potencijale, odnosno, kako na što bolji način udovoljiti željama gostiju.

Radilo se i na najboljim primjerima iz prakse, kako organizirati boravak gostiju u hotelu, prepoznati njihove želje i udovoljiti zahtjevima, učiniti njihov boravak u hotelu što ugodnijim, potom na osnovama komunikacijskih vještina, pa što profesionalnijem odabiru uposlenika, te uređenju okoliša...

ČUDESNO VRELO U BLIZINI BUŽIMSKOG NASELJA ČAVA SA PRAVOM NOSI IME SVETINJA

Dok Ibret voda teče, insan šuti!

Istorija nije zabilježila da na ovom vrelu vode, koja dolazi i odlazi po nekom svom tabijatu, nema 6. maja oko 13 sati...

Na području bužimskog naselja Čava nalazi se misteriozni izvor u narodu poznat kao *Ibret izvor* ili *Svetinja*.

Otkako je *kika* i *vijeka* ovo je vrelo magično privlačilo ljude zbog nesvakidašnje pojave. Naime, voda iznenada poteče iz kamena, teče šezdesetak minuta i nestane, da bi se ponovo pojavila nakon sat vremena.

Pred prizorom čovjek u isto vrijeme ostaje i zbunjen i zadržan. Ili, kako to neko reče: *Dok Ibret voda teče, insan (čovjek) šuti!*

- Izvor *Svetinja* predstavlja ponudu jedinstvenog turističkog proizvoda koji je po namjeni, lokaciji i svrsi jedinstven na području općine Bužim, Unsko-sanskog kantona, ali i BiH. Izvor se nalazi 12 kilometara istočno od Bužima, nadomak starog grada Čavnika - kaže Arijana Jašarević iz Turističke zajednice USK.

Tradicija korištenja izvorske vode sa *Svetinja* seže u daleku prošlost jer se davno uvidjela ljekovitost i prirodna rijetkost - fenomen pojave izvorske vode.

Voda izvire u ozelenjenom ambijentu iz izvora koji svakih 45 minuta presuši i zatim se naglo opet pojavi, a voda se slijeva niz vodopad visine 16 metara.

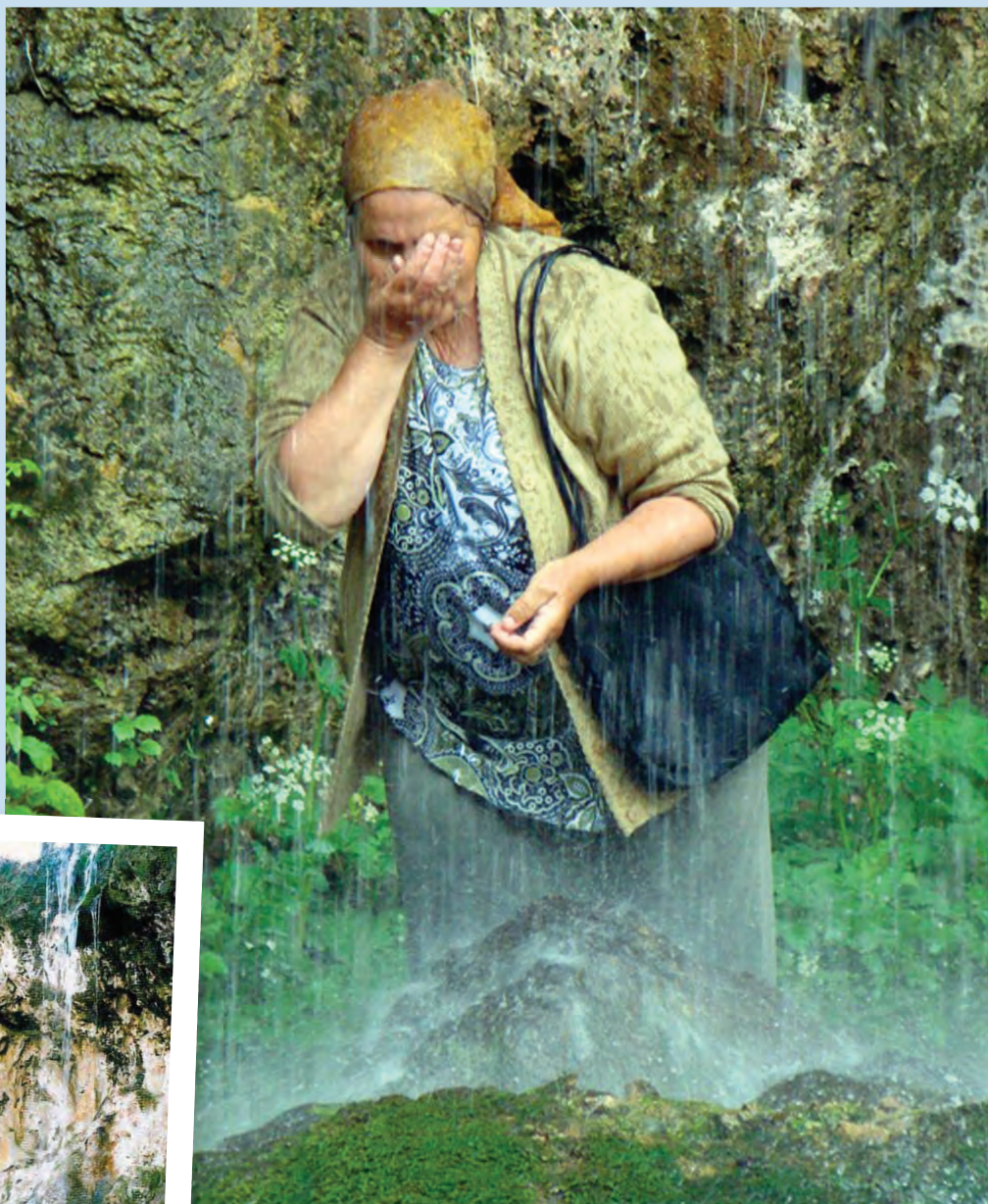
Stoljećima je *Ibret izvor* bio izvor čuđenja i divljenja za ljudski rod. Za njega se vezuje jedna od zanimljivih legendi, koja kazuje kako je u dalekoj prošlosti šestog dana u mjesecu maju kroz ovo područje prolazila karavana putnika za Gvozdensko. Među putnicima je bila i djevojka nesvakidašnje ljepote, ali je bila slijepa.

Karavana je zastala pored izvora, kako bi se putnici osvježili i ugasi li žeđ. Sačekali su da voda poteče. Roditelji napojiše i umiše lijepu kćer, kojoj oči zamagliše.

Nedugo potom, dogodilo se čudo neviđeno: djevojka je progledala i kada je ugledala izvor dade mu ime *Sveta voda!*

Legenda čak bilježi da se to dogodilo u podne 6. maja, a voda se na izvoru i dan-danas pojavljuje pomenutog dana u pomenutom mjesecu.

Najstariji stanovnici Čave i Radoča skloni su kazati kako se još nije dogodilo da u še-

stomajsko podne, tačnije oko 13 sati nema vode ili, kako to vjernici upražnjavaju kazati, voda se pojavi čim se začuje ezan, poziv na molitvu.

Dok naučnici još uvijek tragaju za tajnom ovog prirodnog fenomena, obični svijet dolazi da doživi nešto što se drugdje ne događa.

U grupama ljudi iščekuju kada će poteći voda,

koja se pedesetak metara nizvodno obrušava sa okomite stijene visoke 15-tak metara, praveći jedinstven slap od koga zastaje dah.

Kako kažu u Turističkoj zajednici, ne zna se šta više pobuđuje pažnju - momenat kada voda hukne i vrelo provrije, pa slap oživi ili kada izvor u stijeni presahne i poput magije pred očima nestaje slap.

U svakom slučaju, svaki promatrač sa prostora Čave i Radoča nosi nezaboravnu uspomenu. ●

Transfer sezone

u najpovoljnije tarife na tržištu

Super
TARIFE

Zadržite broj uz 50% više razgovora

Prenesite svoj postojeći broj u Eronet mrežu, potpišite ugovor za jednu od Super tarifa na 24 mjeseca i dobivate 50% više uključenih minuta u iznos mjesečne naknade narednih 6 mjeseci, kao i mogućnost kupovine fantastičnih mobitela.

Samo Super tarife vam nude kombinaciju minuta, SMS poruka i neograničenog mobilnog interneta uključenih u cijene mjesečne naknade.

Navedene cijene vrijede u tarifi Super 25, uz ugovor na 24 mjeseca.

ERONET
Jer vrijedi.

www.hteronet.ba

Raymond Soneira tvrdi KRIVINA NIJE FOL

Zakrivljeni ekran u okviru Samsungovog Galaxy Round modela nudi značajne prednosti kada je riječ o smanjenju refleksije i visokog sjaja ravnih ekrana.

- Postoji široko rasprostranjeno nerazumijevanje kada je riječ o zakrivljenim ekranima. Oni nisu jednostavni marketinški trik, kako je to u prvo vrijeme naglašavano - kaže Raymond Soneira, predsjednik DisplayMate Technologies, kompanije koja radi testiranja i procjene ekrana.

U suštini, zakrivljeni ekrani su glavna i veoma važna inovacija tehnologije ekrana, rekao je on, te pojasnio da Samsungov zakrivljeni 5,7 inčni ekran uključuje unaprijeđenu privatnost, konkavni ekran, nižu reflektivnost i smanjeni sjaj ekrana.

Logitech ide dalje M560 ZA SVAKU RUKU

Logitech je predstavio novi kompaktni bežični miš M560 oblikovan za svaku ruku. Jedna od karakteristika novog M560 je taster za Windows 8 meni, smješten iza točkića, koji pruža direktan pristup funkcijama koje se najčešće upotrebljavaju, uključujući *apps switch* i *charms bar*. Na mišu su i dva nova tastera pomoću kojih se lako prebacuje između klasičnog windows desk-

topa i aplikacija i novog windows 8 interfejsa, u čemu pomaže Logitech SetPoint softver. Miš dolazi sa pripadajućim logitech unifying prijemnikom koji je praktično nevidljiv na USB portu računara pa ne postoji način da se izgubi ili ošteti. Preko istog prijemnika moguće je povezati sve kompatibilne logitech tastature, *number padove* ili miševe bez zauzimanja drugih USB ulaza. Preporučena maloprodajna cijena na evropskom tržištu je 30 eura.

Google i LG STIGAO NEXUS 5

Posljednjeg dana oktobra Google i LG su predstavili Nexus 5, zasnovan na novom Androidu 4.4 KitKat.

Riječ je o smartfonu koji ima 5-inčni ekran 1080p rezolucije, pokreće ga Snapdragon 800 uz Adreno 330 GPU i dva GB RAM-a, te dvije varijante - 32 GB i 16 GB, kao i 8-megapikselnu kameru. Nexus 5 dolazi sa baterijom od 2.300 mAh, koju korisnici ne mogu zamijeniti.

Androidu 4.4 donosi brojne novosti u vidu optimizacije upotrebe memorije, te poboljšanja kod fotografisanja.

Nexus 5, najtanji i najbrži Googleov telefon, dostupan je u crnoj i bijeloj boji na Play Storeu, počevši od 349 dolara za tržišta SAD, Kanade, Francuske, Njemačke, Italije, Španije, Velike Britanije, Australije, Koreje i Japana. Od sredine decembra uređaj će biti dostupan i offline u ostatku svijeta.

Startup Vicarious AI PALA CAPTCHA?

Startup Vicarious AI napravio je algoritam koji omogućava računaru čitanje gotovo svih znakova koje izbaci CAPTCHA.

CHA, računarski sistem koji izbacuje nakrivljena, izobličena slova i brojeve, pomoću kojih online servisi provjeravaju da su ljudi stvarno ljudi, a ne mašine za spamovanje.

U Vicariousu kažu da su ga osmislili ne zato da bi ga zloupotrijebili ili prodali već pokazali da je prvi korak prema računaru koji bi funkcionisao kao ljudski mozak moguć, piše Reuters.

CAPTCHA je skraćenica za *Completely Automated Public Turing test to Tell Computers and Humans Apart*, postoji od početka 2000. i potpuno je automatizovani test za razlikovanje ljudi i mašina, kojeg je napravio matematičar i računarski pionir Alan Turing, po kojem se mašina može smatrati inteligentnom samo ako je po performansama ne možemo razlikovati od ljudi.

U Vicariousu tvrde da je njihov algoritam uspješan u 90 do 97 odsto slučajeva, a smatra se da je CAPTCHA probijena ako mašina uspije očitati samo jedan odsto šifri koje generiše.

Intel ide dalje LTE NOVE GENERACIJE

Intel je objavio svoje višenačinsko, višepojasno 4G LTE rješenje, platformu Intel XMM 7160 koja je sadržana u LTE verziji Samsung Galaxy Tab 3 10.1, dostupnoj u Aziji i Evropi.

Intel je proširio i portfelj rješenja za povezivanje putem 4G LTE veze, te predstavio PCIe, PCI Express M.2 module za tablete, ultrabookove i uređaje 2 u 1 s 4G vezom, kao i integrirani radiofrekvencijski primopredajni modul, SMARTi m4G.

LTE rješenje nove generacije, uključujući i Intel XMM 7250, dolazi tokom 2014.

Prepišimo iz Hrvatske NOVI AUTI

Na hrvatskom tržištu pojavila se besplatna aplikacija NOVI AUTI za iPhone, iPad i Android, namijenjena svim vlasnicima vozila i onima koji tek planiraju to postati.

U aplikaciji su iskazane sve osnovne informacije o vozilima te cijene vozila koja su dostupna na tržištu, a priložene su i fotografije vozila. Uz cijene auta navedena je i visina mjesečne leasing rate. Bh. inačica tek se očekuje.

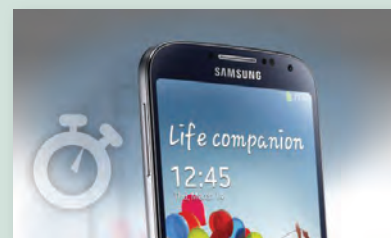

Iznenadjenje za 2014.

S5 SA ČETIRI GIGE!?

Samsung bi, po glasinama, početkom 2014. godine trebao lansirati na tržište Galaxy S5, koji bi trebao imati četiri GB RAM memorije.

Tu je i 64-bitni Exynos procesor sa osam jezgri i uz tih četiri GB memorije ovo bi mogao biti prvi uređaj sa 64-bitnom arhitekturom koji bi aplicirao RAM-e kroz Android koji podržava toliko hardvera. Ostale stvari se za sada ne spominju.

Polyphony Digital obećao

TAČNO 1.197 AUTA ZA GRAN TURISMO 6

Polyphony Digital pohvalio se da će njihov nadolazeći *Gran Turismo 6* sadržavati 1.197 auta i 100 staza među kojima su nove i *Mount Panorama*, *Ascari*, *Silverstone* i *Goodwood*.

Update koji stiže nakon izlaska igre sadržavat će GPS Logger značajku, koja će koristiti

ti GPS funkcionalnost igračevog mobitela ili tableta da bi rekreativno staze koje prolazi u *Course Makeru*.

„Igrači će moći snimiti prave GPS zabilješke iz vlastitog auta, te rekreativno rutu kao stazu u igri“, kaže se u saopćenju.

Puna lista automobila može se provjeriti na *Eurogameru*, a *Gran Turismo* se očekuje 6. decembra na *PlayStationu 3*.

Alan Becker širi optimizam

BIĆE THE LAST GUARDIANA...

Poznati projekt čuvenog *Team Ico* još nije ni blizu završetku: *The Last Guardian*, jedan od prvih najavljenih naslova za PS3, na kraju generacije spada u onu kategoriju igara čije datume izlaska svi više-manje ignoriraju.

Međutim, nedavno su stigle ohrabrujuće riječi Alana Beckera iz *SCE Japan Studija* koji tvrdi da razvoj *TLG-a* ide u pravom smjeru.

- Situacija u *Japan Studiju* je do mog preuzimanja kormila bila sljedeća - svi su radili na gomili projekata, svi su iznosili ideje, ali niti jedna igra se nije završavala i niti jedna igra se nije prodavala. Ambiciozni *The Last Guardian* razvijalo je svega nekoliko ljudi - kreativni direktor i *Team Ico*, pa je zbog svoje preambiciozne premise očigledno premašio vlastite sposobnosti - pojasnio je Becker.

Analitičari su to preveli vrlo jednostavno - ako *The Last Guardian* ikada izađe, to neće biti za *Playstation 3*, već za *Playstation 4*.

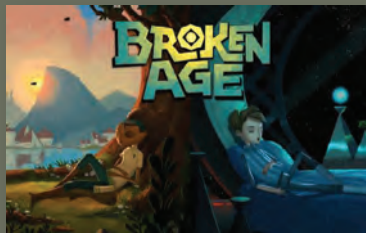
Double Fine Productions se preračunao

BROKEN AGE IPAK OSTAJE MODERAN

Kada su Tim Schaffer i njegov *Double Fine Productions* napravili čudo na *Kickstarteru*, fanovima je poručeno da ih čeka prava PC P'n'C avantura u duhu klasika kao što su *Grim Fandango*, *Full Throttle...*, međutim tokom razvoja tim je shvatio da će sve morati i ostati na toj spiritualnosti jer je i sam žanr klasičnih avantura prihvatio neka nova pravila.

Primjerice, podsjećaju specijalizovani gamerski portali, rane su avanture za naredbe imale razne glagole poput otvori, povuci, pregledaj, okreni..., što je stvaralo konfuzan gameplay pa se *Broken Age* radije okrenuo kontekstualnoj interakciji.

- Shvatili smo da je uvijek postojao sa-

mo jedan glagol, a to je vrši interakciju sa i najveći dio bio je baziran na kontekstu. Stoga smo u ovoj igri to uradili kao što su to uradile modernije avan-

ture poput *Machinariuma*. Utjecaj na okoliš bazira se na kontekstu - izjavio je Schaffer. *Broken Age* ipak neće odstupati od baštine *LucasArts*ovih klasika. Sistem inventoryja će, tako, funkcionirati identično kao i u starim avanturama - predmeti će se koristiti povlačenjem na ono na čemu ih se želi iskoristiti.

Broken Age će polovično biti dostupan u januaru 2014. kroz *Steam Early Access*, a konačna verzija igre očekuje se do sredine te godine.

Kojima svjesna kašnjenja

GROUND ZEROES PRIJE THE PHANTOM PAINA

Metal Gear Solid: Ground Zeroes prolog je znatno većeg petog dijela MGS-a *Metal Gear Solid 5: The Phantom Pain*. Ta igra još nije blizu dovršetka, no Kojima je odlučio da će igrače uvesti u nju kroz *Ground Zeroes* misiju, otprilike na način kako to radi *Polyphony Digital* sa svojim *Gran Turismo*om.

Dakle, *Ground Zeroes* će izaći prije *The Phantom Paina*, već u proljeće 2014. godine za PS3, PS4, X360 i XBO u digitalnom i fizičkom izdanju u verzijama za stare konzole, dok će na novim platformama biti dostupna samo kao download naslov.

Cijena digitalnih kopija bit će 20 dolara za X360/PS3, te 30 dolara za XBO/PS4. Re-

tail izdanje za stare konzole također će koštati 30 dolara.

U ovom trenutku nije najbolje objašnjeno koliko će dugo trajati *Ground Zeroes*, niti je otkriveno kada će izaći *The Phantom Pain* ni koliko će on koštati.

Puno može za malo para

ZTE OPEN NIJE LOŠ...

ZTE je skupa sa *Mozillom* ostvario jedan od snova zajednice - kvalitetno izrađen mobitel na otvorenoj platformi za što manje novaca. U pitanju je *ZTE Open* model koji košta 80 dolara.

Njegov izgled je potekao iz stare škole, 3,5-inčni ekran s home dugmetom ispod izgledaju jeftino, ali...

Tu je proširenje putem microSD standarda do 32 GB, te dva GB interne memorije, 256 MB RAM-a, a jedan GHz *Cortex-A5* procesor, podržan GPS i A-GPS.

Firefox OS

je intuitivan i stabilan, a *ZTE Open* koristi Wi-Fi, Bluetooth i ostale tehnologije.

Ekran je 480 x 320 piksela i za YouTube video i pregled socijalnih mreža je odličan, a moguće je i uređivanje slika. *ZTE Open* ima kameru od 3,15 megapiksela.

The Verge provalio

ŠTA SMIŠLJA VALVE?

Magazin *The Verge* prvi je objavio sliku prototipa *Valve*ove *Steam* mašine, odnosno posebno dizajnirane PC konfiguracije za dnevni boravak, koji izgleda otprilike kao i konzola - postavljen je horizontalno, a iznutra dizajniran nešto drugačije.

Prototip će biti proizveden u 300 primjeraka namijenjenih beta testiranju *Valve*ove hardverske inicijative, a osmišljen je tako da mu prioritet bude dobro hlađenje.

Hlađenje procesora tako je orijentirano prema gornjem dijelu, grafička kartica puše otraga, a napajanje je po strani. Na pročelju uređaja dostupna su dva USB porta.

MERSIDA KOLAK, STUDENTKINJA I MLADA POLITIČARKA

BiH je teretna zemlja

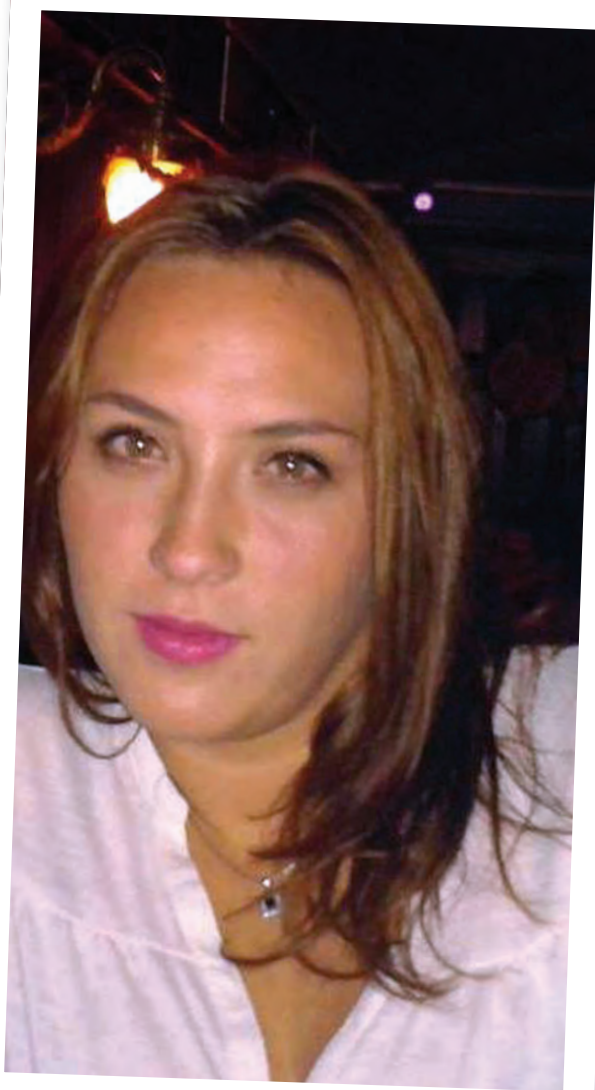
Uvijek pričaju najviše oni što najmanje znaju. I tako kad zatražite da vam se objasni pojam, dobijete zahtjev za 10 eura. Zašto?

Itako se ja, kao student Fakulteta političkih nauka pri završetku školovanja, još jednom, u nizu upoznavanja, upoznam sa surovom realnošću Bosne i Hercegovine. Naime, igrom slučaja, završim u publici u emisiji *Zabranjeni forum* baš kad je tema Brisel i presuda *Sejdić i Finci*. Ljudi zovu tokom emisije i haotično stanje u državi izjednačavaju sa atmosferom u poznatom rialitiju *Farma*. Naravno, mi u publici, mahom studenti na završnim godinama, možemo se samo smijati cirkusu i sve bi bilo dobro da je taj smijeh bio blještav kao onog trenutka kad je BiH osvojila plasman za Brazil. Ali ne! Taj smijeh je bio žalostan, prožet ironijom i cinizmom jer smo upravo tad shvatili našu stvarnost, našu budućnost koja nas čeka za nekoliko mjeseci, nakon što dobijemo diplome u ruke.

Bosna i Hercegovina kao relativno mlada demokratska država na temeljima nametnutog Ustava, krajnje licemjerno, potpisuje Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, a osnovno građansko pravo da čovjek bude izabran u institucije BiH ne može da riješi svojim mehanizmima. Svaki ozbiljan pokušaj traženja rješenja problema se na kraju svede na princip *mi smo ugroženi ili nama treba* i to uvijek napućeni Hrvati, Bošnjaci, Srbi i kojima je *ugrožen vitalni nacionalni interes*. A ostali? Njima nije, oni nemaju vitalni nacionalni interes, njih nikad nismo čuli da se žale osim što traže svoja osnovna prava. Vjerovatno ljudi znaju da pojam nije definiran, te ga i ne spominju. Nije problem kada to spomenu neobrazovani, nekvalitetni političari pred izbore radi dobijanja glasova, ali kada to pomene čovjek od kog se očekuje neko znanje, onda nastane problem: *ne mogu ja znati to, nisam ja politolog*, ali to neznanje mu nije prepreka da se uhvati nečeg čemu nije dorastao. Uvijek pričaju najviše oni što najmanje znaju. I tako kad zatražite da vam se objasni pojam, dobijete zahtjev za 10 eura. Zašto? Vjerovatno HDZ ne plaća dovoljno svoje dobrovoljne portparole. Čudan smo mi narod kada svoje neznanje ili bijeg od odgovora koji pokazuje da griješimo zamjenjujemo cijenom od 10 eura.

I tako je sve kod nas u Bosni. Svaki dan ista

situacija, isto stanje, a nigdje promjene ni na pomolu. Ljudi nijemo posmatraju situaciju, doduše poneki štrajkuju dok drugi žurno prolaze i neosvrćući se razmišljaju *nek nisam ja neshvatajući* da će se upravo oni možda već sutra naći u istoj situaciji. Jedini sveobuhvatniji ozbiljan pokušaj štrajka i ispolja-

vanja demokratije se desio samo kada su građani tražili zakon o JMBG, na šta su naši divni političari iz RS rekli da im je nesigurno dolaziti na posao zbog ljudi u Federaciji BiH. (Očito im inteligencija nije u redu s obzirom na to da je nezadovoljstvo veliko i kod ljudi u RS, bez obzira na nacionalnu pripadnost.)

No, o tome kakva perspektiva čeka omla-

dinu, gdje će se današnji studenti zaposliti niko ne govori. Apsurdno je i pričati o tome dok je svaki konkurs namješten. Na sve priče o namještenim konkursima jedino se javi Aleksandra Pandurević iz SDS-a i kaže: *Ja nikad nisam čula glas mladih, nisam čula da se neko nekad žalio na neki konkurs*.

Ironija u svemu ovom se sastoji u tome da, kada ste odbijeni na nekom konkursu i želite da se žalite, dok dobijete odbijenicu onaj zaposleni je uglavnom već završio obuku i uveliko radi.

Tako ni generalna ekonomska perspektiva ne postoji. Dok se vlade nekih moćnih država hvataju za glavu, kod nas političari kažu da *kod nas kriza nije još došla*. Naravno da nije jer kod nas je kriza od 1995. godine. To što BiH već 18 godina tapka u mjestu, što imamo duga 6,2 milijarde nečega nije zabrinjavajući problem, a nakon Drugog svjetskog rata porušena Njemačka je već pet godina kasnije izvozila *volkswagen*. Dobro, BiH nema fabriku automobila, pa se valjda zbog toga i ne može oporaviti? Ili prije, kakva vlada takav i narod, jer teško da u svemu ovome možemo kriviti samo političare koje smo ipak mi izabrali.

A kakvi smo to mi? Evo ja sam, recimo, iako sam student kog finansiraju roditelji i koji nema potrebe da radi, ipak radila. Berba jabuka i ostalog voća mi nije predstavljala problem, a dnevnicu je bila 20 KM, ali ljudima koji nemaju posla jeste jer dnevnicu od 20 KM je za njih izuzetno mala i cijene da je bolje sjediti kući i ne imati ništa, ni tih 20 KM. I onda ja razmišljam o Nijemcima koji su nakon rata radili 14 sati dnevno: sedam za državu, a sedam za sebe i pokušam u toj situaciji zamisliti Bosance i Hercegovce. Naprosto, nezamislivo! Jesmo li se možda to ugledali na političare? Ili ipak nemamo pravog vođu, lidera koji bi bio primjer onoga što bismo trebali biti! Jedino možemo očekivati da se jedan takav pojavi, ukoliko mu naravno dopuste naši političari kojima je teško maknuti se sa fotelja.

Dakle, kao što Meša Selimović reče: *Bosna i Hercegovina je teška, teretna zemlja i ovdje nije lako živjeti*. I doista nije! ●

ZATVORE U BiH KONTROLIŠE DESETAK RAZLIČITIH TIJELA I ORGANIZACIJA

Kontrole brojne, a dire

BiH je obavezna da poštuje konvencije koje garantuju ljudska prava osuđenika i zatvorenika, a to su praktično sva prava osim slobode, pa uprava zatvora mora naći balans između tih prava i ljudskog dostojanstva, na jednoj strani, i poštivanja kućnog reda, na drugoj, kažu ombudsmeni

Zatvore u BiH kontrolišu predstavnici desetak različitih tijela i organizacija i svako od njih daje svoje preporuke, ali je sve to upitno, jer u FBiH direktore zatvora imenuje resorni ministar i Vlada bez javnog konkursa, a u RS je proces imenovanja politički kontrolisan, jer prolazi kroz Vladu i Narodnu skupštinu.

KO IMENUJE DIREKTORE

„Ombudsmeni posebno problematičnim smatraju imenovanje direktora i njihovih zamjenika u FBiH jer njih, bez konkursa, postavlja i razrješava Vlada FBiH na prijedlog resornog ministra, uz uslov da ispunjava dva postavljena kriterija: posjedovanje visoke školske sprema i najmanje tri godine radnog iskustva nakon sticanja diplome, sa tim da direktor i zamjenik ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda. Nadalje, pomoćnike i savjetnike postavlja i razrješava direktor, bez konkursa i uz saglasnost ministra, što također otvara pitanje transparentnosti postupka i mogućnosti izbora najboljeg kandidata“, piše u specijalnom izvještaju ombudsmena BiH o stanju u zatvorima.

Ombudsmeni smatraju da način imenovanja ne osigurava imenovanje po sposobnostima, iskustvu i kvalitetu, niti osigurava poštivanje odredbi evropskih zatvorskih pravila koja nalažu da svaki zatvor mora imati direktora koji je adekvatno kvalifikovan za radno mjesto po svom karakteru, administrativnim sposobnostima, odgovarajućoj profesionalnoj obuci i radnom iskustvu.

„Proces imenovanja je u potpunosti netransparentan, jer je nejasno kako ministar vrši izbor kandidata kojeg će predložiti i kako je moguće da se prijavi bilo koje lice koje ispunjava uslove, ako nema procedure koja prethodi predlaganju kandidata od strane ministra“, pišu ombudsmeni BiH.

Nakon što su proteklih mjeseci objavljene vijesti da je iz zatvora u Mostaru pobjegao osuđeni ratni zločinac pušten na godišnji odmor, da direktor zatvora ne želi da ustupi traženu dokumentaciju ili, pak, da je u zatvoru u Foči među zatvorenicima bilo silovanja, otvorilo se pitanje ko zaista i na koji način kontroliše zatvore i da li te kontrole imaju smisla.

U BiH postoji 13 zatvorskih ustanova. U FBiH ih je sedam - Zenica, Sarajevo, Tuzla, Mostar, Busovača, Bihac i Orašje, a u RS šest - Banja Luka, Foča, Kula u Istočnom Sarajevu, Trebinje, Doboj i Bijeljina. Na nivou BiH i u Distriktu

Brčko nema zatvora, pa se osuđenici Suda BiH i sudova Distrikta Brčko upućuju na izdržavanje kazne u postojeće zatvore u entitetima.

U Ministarstvu pravde BiH pojašnjavaju da nadzor nad radom zatvora vrše inspeksijske službe državnog i entitetskih ministarstava pravde, ali i ombudsmeni za ljudska prava BiH, kao nezavisne institucije za zaštitu ljudskih prava; komisije za monitoring zatvora, pritvora i pritvorskih ustanova za maloljetnike, policijskih stanica i psihijatrijskih ustanova gdje su lica lišena slobode mimo svoje volje; komisije za monitoring rezidencijalnih ustanova za smještaj i zbrinjavanje djece, žrtava nasilja, trgovine ljudima, azilanata, ilegalnih imigranata, izbjeglica, starih lica, lica s invaliditetom i drugih ustanova prema potrebi.

Zatvore kontrolišu i nezavisne komisije kao nezavisna trajna tijela za praćenje uslova smještaja i poštivanja ljudskih prava pritvorenika ili zatvorenika; CPT, Evropski komitet za sprječavanje mučenja kao tijelo osnovano na osnovu Evropske konvencije o sprječavanju mučenja za države članice Vijeća Evrope; Međunarodni crveni križ; domaće i međunarodne vladine ili nevladine organizacije i druge institucije nadležne za praćenje i ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda u vidu neometanih posjeta i komunikacija prema zatvorskim institucijama koje ostvaruju svojim povremenim posjetama.

Vijeće Evrope već nekoliko godina provodi aktivnosti na reformi zatvorskog sistema s obrazloženjem da će u zatvorima uskoro biti i neki koji su prije toga bili na visokim pozicijama.

DROGA I U KONZERVAMA

Nadzor obuhvata kontrolu plana i programa rada zavoda, pojedinih službi i službenika zavoda; rada i organizacije službe osiguranja i programa tretmana; rada i organizacije matične službe i prijemno-otpusnog odjeljenja; načina određivanja i realizacije tretmana osuđenih lica; stanja i samozaštite, zakonitog i pravilnog postupanja sa pritvorenicima i zatvorenicima; primjene Zakona BiH o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera i propisa koji reguliraju oblast izvršenja kazne zatvora; organizacije rada pritvorenika i zatvorenika; zaštite prava pritvorenika i zatvorenika i uslova smještaja.

Svi oni koji odlaze u kontrole svoja zapažanja iskazuju u informacijama, izvještajima ili mišljenjima.

- U cilju reguliranja unutrašnjeg života u zatvorima i ostvarivanja prava i dužnosti, Ministarstvo pravde BiH je izradilo 40 pravil-

nika koji sadrže više od 1.400 pravnih normi kojima se regulira cjelokupan rad zavoda, od momenta prijema pritvorenika ili zatvorenika sve do momenta njihovog izlaska na slobodu. Pored toga i pored svih onih koji posjećuju zatvore, trenutno se vode aktivnosti na uspostavi nacionalnog preventivnog mehanizma u BiH, kao tijela koje će se osnovati u skladu sa OPCAT, Konvencijom UN protiv torture i drugih oblika okrutnog, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja - pojašnjava glasnogovornica Ministarstva pravde BiH Marina Bakić.

Ombudsmeni BiH kao nezavisna institucija često obilaze zatvore, uglavnom po prijavi zatvorenika ili posjetitelja, a ponekad i samoinicijativno. Svaki zatvor posjete najmanje jednom godišnje. Često upozoravaju da se u zatvorima nađu droge, oružje, mobiteli...

- To je jednostavno nemoguće iskorijeniti, jer su zatvorenici uvijek korak ispred države i uprave zatvora. Mi čak sumnjamo da postoje dogovori sa fabrikama hrane, jer je droge bilo i u konzervama i u kobasicama, ali toga ima svuda, to je sastavni dio zatvorskog režima. A što se tiče bijega iz zatvora, kao u slučaju Dominika Ilijaševića Come, važno je znati da svaki zatvorenik koji ima radnu dozvolu, ima i pravo na godišnji odmor, ali je pitanje da li je direktor zatvora zloupotrijebio svoje ovlasti - kaže Rada Kafedžić, iz Ureda ombudsmena BiH.

Ona ponavlja da je generalno princip imenovanja direktora u zatvorima u FBiH sporan.

- Mi smo i više puta upozoravali na to. Slično je i sa međuosudeničkim nasiljem koje je nemoguće iskorijeniti i tu je najveća odgovornost na službi tretmana, koja je u svakodnevnom kontaktu s osuđenima. BiH je obavezna da poštuje konvencije koje garantuju ljudska prava osuđenika i zatvorenika, a to su praktično sva prava osim slobode. Uprava zatvora mora naći balans između tih prava i ljudskog dostojanstva, na jednoj strani, i poštivanja kućnog reda, na drugoj - kaže Kafedžićeva.

Ipak, generalno stanje u zatvorima u BiH, koje se ogleda u opremljenosti i uslova izdržavanja kazni se, napominje naša sagovornica, značajno popravlja.

IMA LI NEZAVISNIH

U najvećem zatvoru u BiH, onom u Zenici, direktor Nihad Spahić kaže da ima više od jedne kontrole mjesečno.

rektori privatni

- Dolaze inspekcije ministarstava pravde, pa ombudsmeni, pa sve inspekcije Ibrahima Tirka, pa OSCE, IPTE, pa parlamenti, ministarstva odbrane i sigurnosti, dolazili su i Mile Lasić i Semiha Borovac... Ima tu svega, od turističkih posjeta do onih koje država stavi u razne komisije tek da nešto zarade, ali meni to ne smeta, neka svako radi svoj posao - kaže Spahić.

Najozbiljnija kontrola je, po njegovom mišljenju, ona od strane CPT.

- Ona je kod nas uočila napredak, ali njihov izvještaj, kako smo ljetos imali ubistvo, zadugo neće biti pozitivan. Imamo često i kontrole po osnovu primjene državnog i entitetskog zakona o izvršavanju kaznenih sankcija. To je problem, jer su ti zakoni različiti, nisu usklađeni. Generalno, te kontrole nemaju mnogo primjedbi na moj rad, iako u zatvorima nikada nije sve savršeno, ali ja sam imao sreće i nikada nisam kažnjen. Mislim da je najvažnije imati jak stručni dio tima, kao što su pravnici, ekonomisti i sigurnosne službe - kaže Spahić.

Helsinški komitet za ljudska prava u BiH prati poštivanje prava zatvorenika iz sektora zdravstvenog osiguranje u zatvorima, ali i zakonitost rada uprave i primjenu pravilnika o radu i sistematizaciji radnih mjesta.

- Mnogo je problema u primjeni zdravstvene zaštite zatvorenika, ali je mnogo i zabrinjavajućih saznanja koja mi dobivamo u nezvaničnim razgovorima koje niko ne želi da potvrdi, ozvaniči ili podupre dokazima. Tako je vjerovatno najveći problem droga i ubjeđenje da su upravo zatvorski čuvari najodgovorniji za njeno prisustvo u zatvorima, ali i informacije da se zatvorske pogodnosti plaćaju, da određene grupe zatvorenika ucjenjuju upravnike i slično - kaže izvršni direktor Helsinškog komiteta Muhamed Džemidžić.

Problem je, smatraju u ovoj kući, to što BiH još nije ispunila svoju obavezu prema UN i formirala nezavisno tijelo za kontrolu.

- Sada su jedini nezavisni ombudsmeni, iako je pitanje koliko su oni nezavisni, s obzirom na to ko ih bira i imenuje. Problem je i ta tzv. nezavisna komisija koju imenuju Parlament BiH i Ministarstvo pravde, jer od devet članova tri imenuje Parlament BiH, a šest Ministarstvo, pa je pitanje da li su ta imenovanja zaista nezavisna ili ipak pitanje političkih dogovora. Mi praktično nemamo neovisno tijelo koji bi se bavilo stanjem u zatvorima u kojima su opet direktori imenovani putem političkih dogovora ili bez konkursne procedure i to jeste ozbiljan problem - kaže Džemidžić.

U Ministarstvu pravde FBiH nismo uspjeli dobiti odgovor na pitanje o tome koje su to najčešće zamjerke na stanje u zatvorima, a u Komisiji za ljudska prava Parlamenta BiH zamjenica predsjednice Nermina Kapetanović kaže da je nezavisna komisija formirana u nekom od ranijih saziva i da rijetko podnosi izvještaje. Predsjednik te Komisije Mile Lasić je u vrijeme zaključenja ovog teksta bio nedostupan.

(r. č.)

DŽEKO HODŽIĆ

U našoj kulturi postoji terorizam

Kanim se da napišem tekst "Kolonije da ili ne", da za kolonije koje imaju umjetničko vodstvo, program i kodeks, ali ne onim gdje za par ručaka umjetnici ostavljaju svoja djela ● Ide se na to da se kriteriji spuste i da time, što se ide niže, to učini prihvatljivijim ● Umjetnici su jako sujetni ljudi, imate sjajnih umjetnika koji ne vole vidjeti talentovanog čovjeka

am galamdžija

1 Šta je trenutno najaktuelnije u Vašem radu?

- Nastavljam sa radom na ciklusu *Ljudi i sjene*, sa podciklusom *Stradanja*. Radim skice na papiru, manje formate, radim studije životinja. Sve to pripremam za jedan veliki triptih, što evo prvi put Vama otkrivam. To će biti dimenzija 2x240x194 i 1x240x110. Napraviti ću simbiozu svega što sam radio u ciklusu *Ljudi i sjene*, odnosno u podciklusu *Stradanja*. To već privodim kraju, platna sam zategao i grundirao. Moram priznati da sam se jako namučio jer to kroz vrata može proći samo po dijagonalni, ali ne znam kako ću snijeti niz stepenice. Nadam se da će to biti do kraja naredne godine, ako budem zdrav i živ. Plan je da to sve zajedno izložim sa skicama. U to ulaze i knjige *Svici*, *Suhufi*, crteži Počitelja.

2 Koliko znam, Vi ste treći školovani slikar u svojoj porodici. Da li je to neki genetski faktor ili nešto drugo?

- Izgleda da jeste. Jedan od prvih slikara sa prostora bivše Jugoslavije i prvi Bošnjak koji je završio Akademiju u Parizu kod čuvenog **Andrea Lota** je **Sabahudin Hodžić**, koji je kasnije bio dio *Ošišanog ježa*, gdje je radio sa velikim karikaturistima. On je 1937. dobio *Politikinu* nagradu za slikarstvo, ali ne kao Sabahudin Hodžić već kao **Zoran Popović**, *sabah - zora i pop - hodža* (smijeh), tj. nagradu je dobio pod pseudonimom. On je u Sarajevu izlagao, mislim, 1956. godine. Ja sam nedavno nabavio jedan njegov crtež. Tu je onda njegov brat, pa ja, **Emina** i **Nermina**, **Lejla Hodžić**, onda mali **Mesud** i **Amina** na Akademiji... Ima nas podosta. Za *Sarajevsku zimu* pripremam projekat *Džeko Hodžić, prijatelji, rodbina i kolege*, gdje ću izložiti malu kolekciju mojih slika. Jedna veće bi bila posvećena poeziji i, ako uspijem, napravio bih jednu likovnu koloniju, a pozvao bih prijatelje iz inostranstva.

3 Retrospektivna izložba Ljudi i sjene, kojom ste prije tri godine obilježili 60 godina života i 40 godina umjetničkog stvaralaštva u Gradskoj galeriji Collegium Artisticum u Sarajevu, bila je na neki način vrhunac Vaše karijere. Kakvi su Vam sada izazovi?

- Isti kao i prije. Kod mene ne postoji izazov već ljubav. Umjetnici su nesretni ljudi jer su zaljubljeni cijelog života. Ja sam zaljubljen isto kao kada sam bio pubertetlija. Podjednako u radu izgaram i sada u 63. godini života. Kada stanem pred platno, pred čist bijeli papir, tresem se i plašim se. To je ljubav. Ta izložba je bila retrospektiva nekog mog stvaralaštva. Bio sam vrlo po-

šten i nisam htio da dam da neko radi samo izložbu već sam uzeo i sve tekstove, stare i nove, i objedinio da se vidi taj neki moj hod i kod, kao slikara, kreativca i istraživača.

4 Djela iz ciklusa Ljudi iz sjene nastala 1986. bile su mračne slike koje su predskazivale vrijeme koje je dolazilo. Ima li sada na pomolu ve-drijih tonova?

- To su bile kolorističke slike sa nekim krikovima i zazivima jarkih boja. One se ne doimaju kao crno. Rađene su slojevito i mukotrpno, kao što je i naš život bio, kao što je bila i naša politička scena. To su angažovane slike, kao i cio ciklus *Ljudi i sjene*. To je angažovana umjetnost, jedan koncept gdje ukazujem na greške društva i politike. To ljudi u početku apsolutno nisu shvatili, čak ni kritičari koji su rekli da se borim sa vjetrenjačama i da je njima dobro. Ustvari, već tada se zveckalo oružjem. Tu neku zgusnutu energiju, koja je nagovještavala šta će se desiti, ja sam grebao po površini, da izađe nešto svjetlo. Grebanjem sam pokušavao da ukažem na svjetlost koja je izgubljena u toj nekoj nacionalističkoj energiji. Međutim, to ljudi nisu osjetili uopšte. Tek poslije 20 godina, na 50. godišnjicu Udruženja likovne umjetnosti u Galeriji BiH, ljudi su gledali i govorili kako se sada sve potpuno uklapa.

5 S obzirom na ovaj naš društveno-politički apsurdizam, ne bi nam škodilo malo humanizma i renesanse?

- Umjetnici su po vokaciji humanisti. Ovdje postoji jedno siledžijstvo u kulturi. Postoje određeni ljudi koji dižu galamu i arlauču. Oni su ti koji govore samo o svom djelu i samo je to relevantno. To su galamdžije koje uzimaju pare iz fondova i dobro žive. Tu je onda festivalizacija, iako mi naravno imamo dobre festivale poput SFF, MESS, Jazz..., ali to odnosi mnogo novaca. Ja se zalažem za to da se vrši odgoj u kulturi. Da se ulaže u kreativni podmladak, da mladi umjetnici mogu dobiti stipendije, da odu vani i nešto nauče.

6 Pa ima li onda umjetničkog terorizma i fundamentalizma?

- Postoji u kulturi terorizam tih galamdžija. Neki od njih svake godine predstavljaju svoje prijatelje kao najbolje likovne umjetnike, redatelje... To je sužavanje svijesti, kada čovjek sve svodi na jednu matricu, a onda nju prezentira kao neko opšte dobro. Fundamentalizam postoji u svim sferama života - u sportu, kulturi, likovnim i pozorišnim umjetnostima... Kod nas se to samo prevodi kao religijski fundamentalizam, ali fundament znači osnovicu. Recimo, fundament kuće - ako je osnova dobra i kuća je dobra. Fundamentalizam, evo konkretno u likovnoj umjetnosti, manifestuje se kada Vi svedete

likovnu umjetnost na dvije, tri grane i suzite prostor kreativcima. To je fundamentalizam jer vlada isključivost. Mi imamo to i u sportu u slučaju fudbala, jer se ne posvećuje adekvatna pažnja **Amelu Mekiću, Larisi Cerić** ili **Hamzi Aliću** kada osvoje neku značajnu medalju. Toga nema u razvijenom svijetu, da neko sa takvim rezultatima ne bude sportista godine.

7 Imate status slobodnog umjetnika. Može li umjetnik uopšte biti neslobodan?

- Kako da ne. Postoje trabanti koji idu za vlašću i politikom. Slobodni umjetnik je status koji se dodjeljuje umjetnicima koji mogu slobodno da žive od svoga rada. To je čast, a ne socijalni status. Kod nas se oko toga podigla velika galama. Učestvovao sam u pravljenu tog zakona, a imao sam status slobodnog umjetnika u Njemačkoj pet godina. Kod nas su se, međutim, desile anomalije, pa je onda sve krenulo da se uređuje na jadranskoj osnovi. Kada je došlo do revizije, a ja sam član potkomisije slobodnih umjetnika, mi smo predložili jednu listu, a onda je ispala neka sasvim druga. Ja sam se borio da u sljedećoj reviziji dostave svoje podatke, da vidimo da li su te njihove izložbe i nastupi referentni i, ako nisu, da im se ukine taj status. Mogu reći da Kanton Sarajevo trenutno ima najbolji zakon o slobodnim umjetnicima u Evropi.

8 Porijeklom ste iz Bijelog Polja i zanimljivo je da ni poslije toliko godina ne zaboravljate rodni kraj. Naprotiv, kako često tamo izlažete?

- U principu, izlažem samo posljednje dvije godine. Mnogi me sada zovu i angažuju, traže sugestije i pomoć i oko *Ratkovićevih večeri poezije* i oko slikarskih kolonija i svega ostalog što se dešava na sjeveru Crne Gore. Žele da iskoriste moj neki kapacitet i ja to nesebično pružam.

9 Koliko na Vaš rad utiče naša sumorna svakodnevnica?

- Mislim da ne utiče sumorno jer slike nisu crno-bijele. U krizama se stvara najbolja umjetnost. Kada je čovjek kokuz i kada se pita da li će moći da kupi boju ili platno onda više radi i vježba. Na mene lično djeluje inspirativno. Daleko sam od politike i ona kao oblik svijesti me ne zanima.

10 Kako biste opisali svoj dosadašnji opus?

- Kao da cijelog života vodim ljubav sa nekim ili nečim. Sav sam na to navijen i 24 sata razmišljam o umjetnosti. Ja se umjetnosti ne bavim već je živim. Moj atelje je kao jedna mala alhemičarska radionica, gdje vlada radni nered u kojem se fantastično snalazim.

11 Bili ste angažovani na nekoliko velikih projekata u Turskoj. Jedan od njih su bili i rezidentni ateljei. Šta se sa tim desilo?

- Ništa. To je propalo jer su neki ljudi to preveli u matematiku i ja sam se iz toga izvuкао. Ali ja često radim projekte. Angažovali su me Nijemci dva puta da im napravim slikarsku koloniju i dovedem umjetnike, u Čač-

ku oko *Bijenala jugoistočne Evrope* i na još puno strana. Moje iskustvo vani koriste puno više nego ovdje.

12 Koliko znam, čak i turski predsjednik Abdullah Gül Vam je čestitao na instalaciji jednom prilikom?

- Da. To je bilo u Amasyai povodom godišnjice rođenja **Ataturka**. Mi smo bili u Samsonu pa u Amasyai, koja je duhovni centar turske kulture. Tu je sedam sultana imalo rezidencije, a dominira osmansko-seldžučka arhitektura. Skoro da se ništa ne dira i svaki kamen je umjetničko djelo. Tu su se školovali mali prinčevi i princeze sa osmanskog dvora. Bila je priređena jedna vojna parada na koju je došao i predsjednik **Gül**. Kada je vidio zastavu BiH pored mog rada, čestitao mi je i porazgovarali smo, a zadržao se kod mene skoro sve vrijeme koje je bilo predviđeno i za ostale umjetnike

pa mi je čak bilo i malo nezgodno.

13 Kakvi su trendovi u svjetskom slikarstvu?

- Ja trend smatram *modom žutih cipela*. Što je sad u modi neće biti dogodne. Postoji samo dobra i loša umjetnost. Ono što je dobro, dobro je zauvijek, a kada je loše, loše je od početka. Trendove sada finansira globalizacija i tu postoji isključiva isključivost da finansijeri finansiraju samo konceptualnu umjetnost i ono što im odgovara. Nije im stalo da kreativci isplivaju gore. Važno je da ergela trči, a konj ne mora da pobjeđuje. Umjetnici su bili posljednja kategorija ljudi koja uspravno hoda, a oni sada žele da i njih saviju. Umjetnici sada dolaze na izložbe sa rukama u džepovima, onda tamo nešto postavljaju, aranžiraju i slično. Konceptualna umjetnost ima naravno sjajnih djela i umjetnika poput **Josepha Beuysa** ili **Marine Abramović**, ali ima i trabanata koji ništa ne rade i pljuju sve što je oko njih.

14 Da li to onda znači da više nema likovnih škola koje dominiraju već su to sada finansijeri?

- Ma, to su sada finansijerici centri. Fotografi su preuzeli ogromnu odgovornost na sebe, imaju jake sponzore i sada ko god ima hiljadu, dvije eura za aparat, sebe proglasi fotografom. Ali tu nema kreacije, iako mi imamo nekoliko odličnih fotografa, ali općenito imamo jako lošu fotografiju. Ne postoji sada neka škola koja je uzor, poput nekada *Minhenske škole*, ekspresionizma, impresionizma, futurizma... već su to grupe ljudi blizu centara moći gdje su nov-

ci, oko čega se sve vrti.

15 Ko je najviše uticao na Vaš rad?

- U nekoj prvoj fazi realisti. Kako sam izrastao tako su se i ukusi mijenjali. Iz svake epohe ima poneko ko je ostavljao snažan utisak na mene. Sada u ovim godinama ne bih se mogao opredijeliti za jedno ime jer ih je bilo dosta.

16 Izlagali ste u brojnim zemljama. Vjerujem da vas je neki poziv zaista iznenadio?

- Iznenadilo me puno poziva. Dobio sam poziv jednog čovjeka iz Amerike koji želi da bude moj manager i da prodaje moje radove. To je u toku. Zatim, kada sam bio u Njemačkoj, iznenadio me poziv iz neke agencije koja organizuje izložbe i ponudili su mi odlične uslove. To me baš iznenadilo. Upravo na toj izložbi, koja je bila u aprilu, Društvo za razvoj likovne umjetnosti Švedske je kupilo moj rad, što me također iznenadilo.

17 Šta je obilježilo kulturnu scenu u BiH posljednjih godina?

- Delikatno pitanje. Kulturnu scenu skoro da ništa ne obilježava. Nema sistemskog rješenja. Ono što se dešava su festivali **SFF** i **MESS**, ali i to su pojedinci **Purivatra** i **Mustafić**, bez kojih ne bi ni toga bilo. Kulturnu scenu tako obilježavaju pojedinci, a iza nas, likovnih umjetnika koji izlažemo vani, ne stoji država. Na naše izložbe ne dolaze ambasadori jer mi za njih ne postojimo.

18 Likovna kolonija u Počitelju je za Vas posebna, ali posljednjih godina sve više kuburi za sredstvima. Zar je moguće da nema novca ni za takve umjetničke događaje?

- Problem Počitelja ima nekoliko aspekata. Počitelj je kao slikarska kolonija postao u vrijeme kada je država stajala iza njega, koja je dala kulu Gavrankapetanovića na upravljanje umjetnicima. Iza toga su stali kulturna i politička elita. Dolazili su umjetnici iz cijelog svijeta, bili su im plaćeni putni troškovi i dobijali materijal. Sada tog sistema više nema. Od Počitelja napraviti neku kafanu bi bilo sramotno. Treći aspekt je menadžment koji bi trebao razvijati art-turizam, ali i uvođenje nekih minimalnih ulaznica. Ja naravno jesam emotivno vezan za Počitelj i do prije par godina sam bio spreman da to preuzmem. Znam da **Salem Obralić** i **Safet Zec** jako vole i žive za Počitelj. Vole ga i **Affan Ramić**, sadašnji predsjednik **Mujkić**, ali ipak treba sistem napraviti. Velika je naravno šteta za Počitelj što ljudi na dan ili dva organizuju neke likovne kolonije, proglašavaju ih internacionalnim i dovode ih u red sa Počiteljem. Kanim se čak da napišem tekst *Kolonije da ili ne*. Da za kolonije koje imaju umjetničko vodstvo, program i kodeks, ali ne onima gdje za par ručaka umjetnici ostavljaju svoja djela, što je ostalim umjetnicima smanjilo prodaju za 30 do 40 posto.

19 Ima li kod nas likovnih kritičara?

- Nema. Ima znalaca koji znaju napisati jako dobru likovnu kritiku, poput **Melihe Husedžinović**, **Udovičićke**, **Voje Vujanovića**,

Refika Hadžismajlovića, Dubravke Pozderac Lejlić, Ibrahima Krzovića... To su ljudi koji znaju da vide i pročitaju umjetničko djelo, ali opet nema sistema, jer ne postoji niko da plati likovnu kritiku. Znam da su nekima od pomenutih novine dužne honorare za mnoge tekstove. Samim tim ljudi nisu motivisani da rade. Ja vidim da ste se vi jako dobro pripremili za ovaj razgovor, e sad zamislite koliko još više mora čitati i pripremiti se kritičar.

20 Da li je umjetnost u BiH estradizirana?

- Još nije u određenim segmentima, ali se ide ka tome. Ide se na to da se kriteriji spuste i da time, što se ide niže, to učini prihvatljivijim. Kreativni umjetnici ne mogu da se spuste na taj nivo. Oni gledaju i idu naprijed. Mi sada vidimo da nam čak i pojedine novine poturaju umjetnike kojih nema ni u Udruženju umjetnika, ni u Galeriji BiH.

21 Postoje li neke izložbe koje ste posjetili u posljednje vrijeme, a ostavile su snažan dojam na Vas?

- Uh, teško pitanje. Naravno da postoje. Ako govorimo o regionu, to je otvorenje Muzeja moderne umjetnosti u Zagrebu, koji ima jednu sjajnu postavku, zatim izložba *Zemlja knjiga hram*, koju je pravio Čačak, a dolazila je ovdje u Sarajevo. Izlagali su umjetnici iz regiona i to je oficijelno *Bijenale jugoistočne Evrope*. U posljednje dvije godine, najsnažniji utisak na mene je ostavila postavka moderne umjetnosti u Minhenu.

22 Imate profil na facebooku. Da li je nekada možda moguća neka online izložba?

- Učestvovao sam na dvije. Jedna je bila *Instituta za razvoj likovnih umjetnosti* iz Berlina, koji upravo organizuju online izložbe. Uvrstili su me u *Leksikon umjetnika 20. vijeka njemačkog govornog područja*. To je bilo prije desetak godina, a moja stranica je bila jako posjećena.

Poslali su mi nekih sedam knjiga kao nagradu. Druga je bila u Kelnu, gdje sam i prodao jedan rad. Ipak u posljednje vrijeme ne šaljem ništa, ostajem pri klasičnoj metodi izlaganja.

23 Na početku razgovora ste spomenuli da su umjetnici nesretni ljudi jer su stalno zaljubljeni. Da li su stvarno nesretni?

- Da, zato što im se ne uzvraća tom mjerom koliko oni ulažu. Kažu da je *dobar umjetnik samo mrtav umjetnik*. Umjetnicima se ne vraća uloženi trud dok su živi, a neki se i ne cijene. **Van Gogh** je umro od gladi. A sada gdje god da se bio pomokrio plaća se ulaznica. To je nepravda prema umjetnicima. Navešću i primjer **Prešerna**. On je umro u jaslama konjušnice u Kranju. Sada je tamo kulna kafana, gdje dolaze ljudi da vide gdje je to **Prešern** umro. Ista vlast koja je tada vladala se uči u istorijama, a dozvolili su da tako umre **Prešern**. Sad bi morali eliminisati nekoga - ili vlast ili **Prešerna**. To je u koliziji. Umjetnici bi zato trebali ostaviti oporuku: *Ukoliko me niste poštovali dok sam živio, ne koristite moje ime poslije smrti*. Sada je **Prešernova** nagrada toliko značajna da onaj ko je dobije ima penziju kao penzionisani ministar, a on umro od gladi u konjušnici. Kakve on sada ima koristi od toga!?

24 Šta je prvo što ste naslikali?

- Ne sjećam se. Ali se sjećam da sam, kada sam krenuo u školu, crtao đacima, a oni su meni pisali zadaću. Bio sam odličan đak, ali nisam volio zadaće. Sjećam se jednog crteža kojeg bih volio da sada imam. Nacrtao sam lisicu sa crvenim iskeženim zubima prema vuku. Moj učitelj se zgrozio.

25 Da se vrijeme može vratiti, sa kim biste rado popili kafu od ovih velikih svjetskih umjetnika?

- (Smijeh). Možda sa **Thomasom Mannom**, **Mozartom**, **Bachom** ili **Picassom**. Ustvari, možda ipak sa **Leonardom**, jer on je bio genije.

26 Nedavno ste dobili unuku. Kakav je osjećaj?

- Imam već unuka koji ima pet godina. Kada sam njega dobio, nekako nisam znao da se radujem. Kasnije sam ga često držao u naručju, njegove fotografije su svuda oko mene, naučio sam šta to znači pa me novi unuk nekako više obradovao. Dobiti unuča je posebna radost i događaj. Kažu ljudi da se unuča voli više od djeteta, ali mislim da to nije tačno. Unuča se jako voli, ali prema njemu se nema obaveza. Kupite mu poklone, uzmete ga u naručje kada hoćete i onda ga vratite, ali ih jako mnogo volite. To je divan osjećaj.

27 Kako ste doživjeli plasman fudbalera u Brazil?

- Suza mi je krenula i bio sam presretan. Televiziju inače nisam gledao 12 godina, a nakon operacije su mi je prijatelji kupili. Imam dobru biblioteku pa mi i ne treba. Nisam htio da utakmicu gledam u kafani, gdje inače pogledam te neke velike utakmice, ali je bilo preglasno, pa sam smatrao da ne mogu u takvoj atmosferi doživjeti pravu emociju, ako pobjedimo. Zato sam gledao sam.

28 Imate li neki omiljeni izložbeni prostor?

- Nemam. U Sarajevu baš i nema nekog kvalitetnog prostora. Najbolji prostor je *Umjetnička galerija BiH*. Važno je da se umjetnik prilagodi prostoru i postavi djelo kako treba. Mislim da je moja najbolja postavka bila u Stocu, u *Šarića kući*, koja je nekako rustična, pa su te moje neke mrke slike postale kao sastavni dio kuće.

29 Kako provodite slobodno vrijeme?

- Najkvalitetnije radim od 16 sati pa naveče do 20 ili 21 sat. U slobodno vrijeme odem na koncert, izložbu, volim poeziju pa idem i na večeri poezije.

30 Ima li i u umjetnosti nelojalne konkurencije?

- Ima. Umjetnici su jako sujetni ljudi. Imate sjajnih umjetnika koje ne vole vidjeti talentovanog čovjeka. Nije to samo slučaj u likovnoj umjetnosti. Ima toga svugdje.

31 Ima li neki omiljeni citat ili moto?

- U umjetnosti se najbrže ide polako.

32 Kako biste ocijenili kvalitet mladih slikara u BiH?

- Imamo sjajnu generaciju mladih umjetnika, koje ja podržavam. Oni su sada u tridesetim godinama, ali ne mogu da rade, ne mogu da zarađuju, nemaju atelje, nemaju za umjetnički materijal koji je jako skup. Imamo jako talentovane vajarke, ali i kamen i drvo su skupi. To treba prenositi, tesati... Njih je sistem hendikepirao.

33 Imate li nekih interesovanja izvan umjetnosti?

- Skupljam stare stvari i posjećujem buvljake. Volim patinu koju je obilježilo vrijeme i imam finu kolekciju, sa nekoliko vrijednih stvari. Imam ormar iz 1887, rezbarenu vitrinicu, nekoliko sehara, jednu afričku masku. Također ulažem i u muziku. Volim dobru muziku i imam jako dobru fonoteku. Moji hobi-ji su uglavnom vezani za moju profesiju i idu kao neki prpratni materijal i na to sam baš ponosan. ●

VIKTORIJA 99 IZ JAJCA REAGUJE NA SVE ŠTO VIDI, PA TAKO I NA AKUŠERSKI STO

Nije nimalo lako skupiti 10

Nabavile akušerki sto za bolnicu, kopale kanalizaciju u Jajcu, gradile put za Kuprešane, pravile dječiji festival - tek je dio onog čime su aktivistkinje iz Jajca dokazale da zaista mogu sve

U druženje građana Viktorija 99 iz Jajca je krajem oktobra ove godine Opštoj bolnici u Jajcu doniralo akušerski sto, a svojim kontaktima su obezbijedili da bolnica dobije donaciju iz Italije u kojoj će biti makaze za carski rez, aprat za praćenje rada srca bebe i druga oprema za porođajni odjel.

I BAŠ NIKO DA SE PORODI

- Kada nešto u jajačkom porodilištu krene loše, žene idu za Travnik ili Novu Bilu na porod. Voze ih preko Komara, a to je jako opasno. U Jajcu je bilo nemoguće napraviti carski rez jer su makaze tupe i neupotrebljive. Osim toga, Jajčani se rađaju u Novom Travniku, Novoj Biloi i drugdje, umjesto u svom gradu - priča direktorica Udruženja Senka Zulum.

A sve je počelo kada su se rodili njeni unuci. - Tada sam ja poželjela da odem i vidim gdje su oni došli na svijet i bila sam užasnuta i frapirana kada sam vidjela kako to sve izgleda. Sto je bio star 40 godina, pocijepanog tapacirunga, bio je izvor infekcije i za majke i za bebe. Na prvoj sjednici Upravnog odbora Viktorije sam predložila da idemo u skupljanje para za novi sto - priča direktorica. Članice Viktorije su porazgovarale i sa doktorom Branislavom Leovcem iz jajačke bolnice i krenule.

- Prvo smo našli sto za 15.000 KM, pa smo onda od jedne firme iz Banje Luke dobili ponudu na 10.000 KM, a još su nam cijenu spustili za 900... Ali, da naglasim, nismo mi same skupile te pare, pomogli su

jeća - priča direktorica.

Onda je predsjedavajući Općinskog vijeća predložio da vijećnici daju svoj dobrovoljni prilog, po 50 KM.

- I tako je i bilo. Dali su svi osim četiri vijećnika koji su i sami zdravstveni radnici, ljekari. Predsjedavajući je jako pomogao, jer je on ovih 20 praktično natjerao da daju prilog - priča Senka Zulum.

Udruženje Viktorija 99 je pripremlilo čestitke i poklon-paket za majku i bebu koje prve budu koristile sto, ali u trenutku dok Senka Zulum govori za magazin Start BiH u Jajcu tri dana nema poroda...

- Imamo mi mnogo trudnica, samo u septembru su u Jajcu rođene 24 bebe, ali ni jedna da se porodi ovih dana od kako je sto stigao, kao u inat - smije se Senka Zulum.

BAKA IVANKA I NJENO KAMENJE

Ovo udruženje je sa radom počelo 1996. godine kao *Stope nade*, a onda su se 2002. pre-registrovali u Viktorija 99 i za rad na području Srednjobosanskog kantona.

Danas imaju blizu 700 članova, uglavnom članica, ali najveći dio organizacijskog posla obavljaju Senka i gospođa Zemka u sobičku tri sa pet metara. A urade, kažu, više nego neko u kancelarijama na tri sprata.

- Fokus su nam žena, porodica i mladi. Sve programe osmišljavamo i realizujemo na osnovu problema koje uočimo mi sami ili

NAPISATI NIJE ZABRANJENO

Ovih dana Općinsko vijeće Jajce imat će tematsku sjednicu o zdravstvenom stanju Jajčana. Aktivistkinje Viktorije 99 će se okupiti ispred zgrade sa transparentima na kojima će napisati sve što one misle o tome kako vlast brine za zdravlje građana.

- Napisat ćemo i pitanja za vijećnike. Jer, oni ne daju narodu da govori, ali nigdje u pravilnik nisu napisali da građani ne mogu da pišu, pa ćemo im napisati sve što nam je na umu i na duši. Bit će u narednim danima i mjesecima i još akcije poput ove nabavke akušerskog stola, jer mi se angažujemo uvijek kada uočimo neki problem. Osim toga, mi svake dvije godine pravimo ankete među građanima o tome šta oni misle da bi trebalo raditi i onda kreiramo i pokrećemo akcije. Inspiraciju dobivamo i kroz mrežne aktivnosti, jer mi smo članica Mreže za očuvanje mira i Ženske mreže u BiH i često radimo zajedno - pojašnjava Senka Zulum.

nam Fondacija CURE, pa mnoge nevladine organizacije iz Sarajeva, naši sugrađani, ali najviše *Lutrija BiH* koja je praktično dala 50 posto sredstava kad smo bile njihov gost u *Bingo šou* i tamo osvojile taj novac - priča Senka Zulum.

Nakon završenog projekta, kaže da nije nimalo lako skupiti 10.000 KM.

- Bolnici je ovaj sto bio neophodan, ali oni nemaju novaca. Mi smo pisali i Općinskom vijeću u Jajcu i načelniku, ali nije bilo nikakve reakcije. Neki su nas ignorisali kao da nismo tu, vodili smo tamo čak i doktora Leovca, ali niko nije pokazao razumijevanje ili pokušao da u budžetu nađe novac za sto i sve je bilo tako do ovog aktuelnog saziva Vi-

10.000 KM

nam građani jave o njima. Do sada smo u svim sferama društva u koje je uključena žena učinili zaista mnogo, ali najvažnije je da ono što uzmemo u ruke mi i uradimo - kaže direktorica.

A sa članicama *Viktorije* stvarno nema šale. Prije nekoliko godina su ove žene u Jajcu na jednom lokalitetu u centru grada kopale kanalizaciju!

- Nego šta nego kopale! Pa mi smo jednake i možemo sve kao i muškarci. Tu kanalizacija zapravo uopšte nije postojala, to je tunel ispod Starog grada. Tamo su kapale otpadne vode, odnosno kanalizaciona tečnost je tamo tekla i kapala na one koji prolaze. Mi smo onda odlučile da to popravimo, dobili smo pomoć od američke ambasade i kopale. Ali nismo kopale samo kanalizaciju, mi smo pravile i put do sela Kuprešani, koji nikada prije nije bio napravljen ili završen. Sa nama je tad kamen nosila i naša Ivanka koja ima 96 godine. Mi stvarno možemo sve - priča Senka Zulum.

Ali ne bave se u *Viktoriji* samo infrastrukturom.

Svake godine organizuju dječiji festival...

- Imamo partnerstvo sa jednom neformalnom grupom ljudi iz Italije, koji jednom godišnje dolaze kod nas i donesu pomoć najsiromašnijima, pakete vrijedne 100 eura, a uz to i odjeću i obuću za djecu. To je prvo bila saradnja s udruženjem *Anima* iz Gornjeg Vakufa, a onda smo se povezali sa tom talijanskom neformalnom grupom. To su dani velikog veselja na ulicama Jajca. Zapravo, pokušavamo da uveselimo djecu, ali i žene izvučemo iz kuće jer mlada majka se fokusira na dijete i ne želi ili ne može da se

aktivira, pa onda trpi. A mi zbog njih napravimo kvalitetnu priredbu i izvučemo ih iz kuće - priča Senka Zulum.

Jednom godišnje *Viktorija 99* organizuje zabavu sa klaunima, pa sa Djeda Mrazom, podijele bajramske pakete...

- Imamo pakete Djeda Nikole, ali onda napravimo i za svu djecu da se druže, da ne vide razlike među sobom zbog porijekla ili nečeg drugog. I niko ne pita ko je platio ili ko nije, nalazimo donatore koji plate te paketiće. Prošle godine smo imali i 130 paketića za siromašnu djecu. Za te zabave se i ja sama svake godine obučem kao klaun, ponekad sam i Djeda nas su uvijek žene Djeda Mrazevi - kaže direktorica.

Ona nam otkriva da ima blizu 60 godina i priznaje da nije dobrog zdravlja, ali...

LJUDI JESU BOGATSTVO

- Godine nemaju veze sa tim. Samo želimo da djecu obradujemo, da se vesele, da im pokažemo da je ovo naša država, da postoji za njih, da se za nju treba boriti i da je svako od nas sam može uljepšati - priča Senka Zulum.

Viktorija 99 često organizuje izlete i posjete određenim grupama.

Bili su i u Staračkom domu u Travniku.

- Tamo su i stari i bolesni sa nama plesali i pjevali i bili presretni što smo im došli - kaže direktorica.

Ipak, fokus njihovog djelovanja su prava i položaj žene u društvu, prvenstveno one čija su prava ugrožena na bilo koji način.

krenuti barem to da se žene otvore, da krene priča o tome.

- Moja majka je umrla a da nikada nije dobila natrag svoje dostojanstvo barem kroz priznanje da je bila žrtva i ja se sada borim za druge. Naše članice su i žene koje nemaju nikakva prava ili ne uspijevaju da ih zaštite. Ja mislim da je važno da smo se okupile jer čovjek sam ne može ništa, ali nas dvadeset koje radimo srcem i sa osmijehom na licu, koje imamo cilj, uradimo i možemo više nego sve vlade koje trenutno postoje u BiH - kaže Senka Zulum.

Sada se radi na projektu *I politika je za ženu*, koji ima za cilj da ubijedi javnost da ovaj put

ne daju glas strankama nego da na listama traže žene, da ih baš bira ju, iz koje god hoće stranke, ali ženu.

- Mi smo kroz ovaj naš porođajni sto dokazali da žene rade u cilju građana, da brinu o građanima jer oni su njihovi sinovi, braća, muževi. Ovo je, po mom mišljenju, veliki i važan projekat, jer žene čine 51 posto stanovništva i hoćemo da razbijemo tradicionalnu priču da je žena ženi najveći neprijatelj - pojašnjava Senka Zulum.

U BiH bi, smatra ona, svi mogli dati svoj doprinos kao što to rade aktivistkinje *Viktorije 99*.

- Najveći problem za BiH su ljudi jer više vole da piju kafu satima, nego da raspripravljaju i da rješavaju probleme. Ponekad mi se čini da je našim građanima dobro jer ne izaze na ulicu i ne bune se.

SRCA PUNA LJUBAVI

U *Viktoriji 99* najvažniji je osmijeh sa kojim se bore za bolji život.

- Mi svaki uspjeh proslavimo zajedno i važno nam je da se vidi šta mi to radimo. Sada i ptičice na grani u Jajcu znaju ko smo mi i ne znam kako bi Jajce izgledalo bez nas jer čini mi se da bez nas više ništa dobro nije moguće. Nama su i pjesmu napisali: *Hajdemo mi zajedno / u Jajcu gradu ljubavi i mira / gdje Pliva teče i u Vrbas se sliva / Viktorija pobjednica stara / u očuvanje mira se dala / s pjesmom igrom i veseljem / sada okuplja žene svoga grada / da zajedno gradimo mi slogu / srcima našim punim ljubavi* - priča Senka Zulum.

- Poslije rata u BiH ja sam došla u Jajce kao povratnica, bez ikakvih prava, a nisam bila jedina u takvoj situaciji. Moja majka je silovana u ratu i umrla je, a da nikakva prava nije ostvarila i mi smo sa *UN Women* pokrenuli sa mrtve tačke borbu za prava silovanih žena Srednjobosanskog kantona. To je ovdje jako teško zbog činjenice da nije bilo logora nego su se silovanja događala na čudnim mjestima i pod čudnim okolnostima - priča Senka Zulum.

Za sada još nisu dobili ništa, ali su uspjeli po-

A problemi se mogu rješavati i na lijep način i mi to radimo. Dajemo sve od sebe: kopali smo kanalizaciju, pravili put do Kuprešana i, što je najvažnije, članice *Viktorije* nemaju nacionalnost nego samo ime, prezime, broj članske karte i logo sastavljen od slika 2.000 lica ljudi koji su prošli kroz naše Udruženje. Mi imamo i mladih i starih, imamo onih koji su sa nama postali ljekare i arhitekate i pravnici... Sve je to naše bogatstvo - zaključuje Senka Zulum. ●

VJENČANJA SA STRANCIMA: PRED BH. MATIČARIMA ONO VOLIM TE ČUJE SE NA SVIM SVJETSKIM JEZICIMA

Hum Tumhe Pyar Karte hae

Broj brakova sa stranim državljanima je u posljednje vrijeme sve veći, ali puno je više brakova koje naši državljani sa strancima sklapaju u inostranstvu i tu smo zaista primjetili jako veliki porast, kaže sarajevska matičarka Vesna Topalović

Ich liebe dich, I love you, Ya tebe kahayu, Hum Tumhe Pyar Karte hae... više nisu samo filmske ljubavne poruke već izrazi ljubavi koji se sve češće čuju u matičnim službama širom Bosne i Hercegovine. Da ljubav ne poznaje granice potvrđuju i matičari koji kažu da je sve više brakova bh. državljana i državljanke sa strancima.

NI SEJŠELI NISU DALEKO

Matična služba u sarajevskoj opštini Centar spada među najzauzetije u BiH. U njoj se godišnje sklopi oko 500 brakova. Iako se ne vodi evidencija o brakovima gdje je jedan partner stranac, po okvirnim podacima takvih je dvadesetak, ne računajući brakove sa dijasporom. Mladoženje i mladenke najčešće dolaze iz SAD, Kanade, Australije, te susjednih zemalja.

- Broj brakova sa stranim državljanima je u posljednje vrijeme sve veći. Međutim, puno

je više brakova koje naši državljani sa strancima sklapaju u inostranstvu i tu smo zaista primjetili jako veliki porast posljednjih godina. Ti brakovi ne ulaze u ove podatke koje sam spomenula. To znamo zato što se ti brakovi moraju registrovati i u našim službama kroz matične knjige rođenih i vjenčanih našeg državljanina. Mi također dobijamo obavijesti putem Ministarstva vanjskih poslova i o zaključenju nekih brakova naših državljana sa strancima na egzotičnim destinacijama kao što su Sejšeli ili neke atraktivne afričke destinacije. I tu smo primijetili porast u posljednje vrijeme - kaže za Start BiH matičarka u opštini Centar Vesna Topalović.

Ona dodaje da ima dosta situacija gdje je jedan od supružnika porijeklom iz BiH, a zaključuju brak kao državljani strane zemlje. U tim slučajevima oni u BiH eventualno izvade

rodni list, a svi ostali dokumenti su iz zemalja čije imaju državljanstvo.

Da li će se vjenčati kao bh. ili strani državljani zavisi isključivo od njihove odluke.

S vremena na vrijeme, sklapaju se i brakovi koje čak i matičari dugo pamte.

- Nedavno smo imali jako interesantan i lijep par, sklapanje braka između bh. državljanke i Indijca. To je obavljeno u jednom hotelu, a poštovali su se indijski običaji, od garderobe do ukrašavanje sale. Porodica mladoženje je stigla čak iz Indije da prisustvuje činu sklapanja braka - kaže Topalovićeva.

Nаша sagovornica kaže da su za sudskog tumača zaduženi isključivo mladenci, a njihova obaveza je prevod dokumenata.

Naravno, ukoliko mladoženja ili nevjesta ne poznaju naš jezik, prevodioci su dužni da prisustvuju i samom činu i zaključivanju i sklapanju braka

MLADA PALA U NESVIJEST

Ovoga ljeta Vesna Topalović je bila matičarka na vjenčanju gdje je mladoženja bio strani državljanin, a tom prilikom se desila mala nezgoda.

- Zbog vrućine, uzbuđenja i treme, mlada je pala u nesvijest dok smo obavljali sami čin vjenčanja. Zbog toga sam malo kasnila sljedećem paru, pa su se oni prepali da neću stići na njihovo vjenčanje, mada sam im naravno objasnila šta se desilo - kaže s osmijehom Topalovićeva.

da bi mladencima bilo jasno šta potpisuju.

SLOVENAČKI BAJKERI

Banjolučka matična služba također spada među one sa najviše posla, a do sada je u ovoj godini zaključeno 499 brakova.

Jedan od supružnika je bio stranac na ukupno šest vjenčanja. Mladoženje su bile iz Švajcarske, Amerike, Velike Britanije, Indije i Kameruna, a jedna mladenka je bila iz Ukrajine.

U matičnoj službi se prisjećaju zanimljivog primjera iz prošle godine. Mlada je bila studentkinja iz jedne latinoameričke zemlje, a mladoženja Banjolučanin. Ljubav se rodila u Italiji, u Bolonji, gdje su oboje studirali, a vjenčanje je upriličeno u Banjoj Luci.

- Sat vremena prije termina zakazanog za vjenčanje, pred matičarem u službenim prostorijama pojavila se mlada sa članovima svo-

je porodice, koji su na vjenčanje došli iz daleke prekomoranske zemlje. Matičar je imao težak zadatak da ih zabavlja, komunicirajući sa njima djelimično na srpskom jeziku, jer je mlada malo već poznavala naš jezik, djelimično na engleskom, a ponešto i na španjolskom. Sve je bilo popraćeno salvama smijeha, dok se nisu pojavili mladoženja, službeni prevodilac i ostali svatovi u kojima je bilo mnogo stranih studenata, njihovih drugova iz svih dijelova svijeta - kažu u ovom Matičnom uredu.

I ovo vjenčanje je prošlo bez poteškoća i u svečanoj atmosferi.

- Možemo naglasiti da ovakva vjenčanja protiču bez problema, dokumente prilažu u originalima, odnosno ovjerenim prevodima. Na strankama je obaveza da obezbijede prevodioca, odnosno službenog tumača za samu

ceremoniju zaključenja braka, a olakšavajuća okolnost da je najveći broj stranaka iz zemalja anglosaksonskog porijekla i da je jezik koji se koristi pri ceremoniji, pored srpskog, i engleski - kažu u Banjoj Luci.

U mostarskoj matičnoj službi su nam rekli da godišnje imaju dvadesetak brakova sa stranim državljanima, uglavnom iz zemalja bivše Jugoslavije, te Italije, Turske, Holandije, Rusje i Kanade.

- Mladoženje su popularnije iz Hrvatske i Turske, a mladenke iz Hrvatske. Od nekih neobičnijih primjera sjećam se vjenčanja bajkera iz Slovenije - kaže šefica Matične službe u Mostaru Azra Batlak.

Ona dodaje da u ovom gradu nije primijećena tendencija ni izraženog povećanja, a ni smanjenja brakova sa stranim državljanima.

(z.č.)

JANEZ GORIŠEK, TVORAC SKIJAŠKIH LETAONICA

Lado je rekao - Igman!

Projektant brojnih skijaških skakaonica sjeća se da je njegov brat pred Olimpijadu u Sarajevu iz igre izbacio Trebević • Cilj je da sve letaonice u svijetu budu jednake, a onda je do vremena i pozicije, što Planica ima...

BOGATO ISKUSTVO

Zanimljivost predstavlja podatak da je i sam Janez Gorišek nekada bio skakač, a davne 1956. godine je čak učestvovao i na Zimskim olimpijskim igrama. Ipak, puno bogatiji mu je projektantski CV, u

kojem su, pored Vikersunda, Planice i Igmana, upisane i skakonice Heine-Klopfer-Shanze u njemačkom Oberstdorfu, Kulm-Bad Mitterndorf u Austriji, Große Olympiaschanze u njemačkom Garmisch-Partenkirchenu i skakaonica Kiremittepe u Erzurumu, u Turskoj.

Planica

www.startbih.info

Erzurum, Turska

Janez i Sebastjan u Vikersundu

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Kada je u februaru 2011. norveški skakač **Johan Remen Evensen** u istom danu dva puta rušio svjetski rekord skokovima od 243 i 246,5 metara na obnovljenoj skakaonici u Vikersundu, srušio je i mit o *Planici* kao najvećoj letaonici na svijetu.

MOĆNI LJUDI NA POZICIJAMA

Evensen je tada za četiri metra oborio rekord svog sunarodnika **Björna Einara Romörena**, postavljen šest godina ranije upravo na *Planici*. Ipak, tu simbolika ne prestaje. Ono što od tada najviše boli naše alpske komšije jeste to što je novi Vikersund projektovao njihov čovjek, slavni projektant **Janez Gorišek**. Rijetki se, međutim, sjećaju i znaju da je upravo Janez, sa svojim bratom **Ladom**, projektovao i skakaonice na Igmanu za sarajevsku olimpijadu.

Iako je nedavno napunio 80 ljeta, vedar duh ga i dalje krasi, a u razgovoru za magazin Start BiH prisjeća se da je sve krenulo na Svjetskom skijaškom prvenstvu, održanom nekoliko godina prije Olimpijade, kada su ga, kako kaže, kontaktirali moćni ljudi na pozicijama u Sarajevu i pitali da li je zainteresovan.

- Prvo je trebalo izabrati lokaciju za skakao-

nice, a u kombinaciji je bilo sedam, osam opcija. Moj brat Lado i ja smo izabrali Igman. Bilo je par prijedloga na Bjelašnici, Igmanu i Trebeviću koji je dosta blizu Sarajevu i on je bio najozbiljniji kandidat za skakaonice. Međutim, Lado je, kao stručnjak za vode, kazao da tu postoji neki izvor i da se tamo neće praviti, te je izbor pao na Igman - prisjeća je Gorišek.

Narednih 5-6 godina je često dolazio u Sarajevo na sastanke i pratio izgradnju, a grad i ljudi su mu, kaže, ostali u jako lijepom sjećanju.

Ni Sarajevo nije zaboravilo Goriškov doprinos, pa je 1983. nagrađen *Šestoaprilskom nagradom*.

- To je bilo nešto predivno jer sam bio jedini dobitnik koji nije bio Bosanac. Stvarno je bio lijep osjećaj - sa osmijehom govori Gorišek.

REKORDI SU ZA PUBLIKU

Poslije rata je tri puta dolazio u Sarajevo, jer je u nekoliko navrata bilo govora o renoviranju skakaonica na Igmanu, koje su, sjeća se njihov tvorac, građene po

inovativnom pristupu sa vještačkim zahlađivanjem zaletne staze.

- Ja bih naravno rado pomogao. Tamo negdje 2005, kada je bila aktuelna priča o novoj kandidaturi Sarajeva za Olimpijske igre, imao sam kontakt sa Karabegovićem iz Olimpijskog komiteta. Nažalost, kandidatura nije prošla. Sada vidim da se priča o Univerzijadi - kaže Gorišek.

Naravno, upozorava on, prije svega je potrebno naći ljude koji ovo vole i žele.

- Ipak imamo i sada povremeni kontakt sa nekim ljudima u Sarajevu. Uglavnom, Univerzijada bi mogla biti dobar povod da se to pokrene. Najviše žalim što više nema ljudi sa kojima sam tada sarađivao. Nažalost, mnogi su umrli - kaže naš sagovornik koji i sada obavlja nekoliko važnih funkcija u Slovenskom skijaškom savezu.

I dok je u Bosni i Hercegovini izvjesnije očekivati padove nego letove, čak i one skijaške, Janez zajedno sa svojim sinom **Sebastjanom**, koji je također projektant, obećava povratak

Planice ili, kako bi Slovenci rekli *Velikanke*, na prvo mjesto među letaonicama.

- Naša je filozofija da sve letaonice budu jednake visine. Neka očekivanja su letovi od oko 250 metara, ali će se ići i dalje. To je moguće, ali ne treba pretjerivati jer su svjetski rekordi više za publiku. *Planica* se

dorađuje i produžuje. To će biti gotovo ove godine, ali iduće godine bit će sve kompletirano. Kao što sam rekao, naš je cilj da sve letaonice budu jednake. Ostalo zavisi od pozicije i vremenskih uslova - kaže Gorišek. A onda, iskusno i sa osmijehom, dodaje *ali Planica ima dobru poziciju i vremenske preduslove*.

Kako saznajemo, nije nemoguće da na *Planici*, koju većina bivše Jugoslavije i dalje osjeća svojom, najduži letovi budu dostizali i nevjerojatnih 270 metara. ●

U Erzurumu 2011.

U Sarajevu 1984.

UZALUD RADOST: DEMOKRATIJA KONKRETNE REZULTATE NE DONOSI BRZO, A PROBLEMI NE PRESTAJU

Hrvatska je bliža

PIŠE: Emir Imamović

Pirke

pirke@startbih.info

Početak narednog mjeseca, 1. i 4. decembra, navršit će se punih pet mjeseci od ulaska Hrvatske u Evropsku uniju, odnosno dvije godine od izbornog trjumfa lijeve koalicije - saveza Socijaldemokratske partije i Hrvatske narodne stranke - na parlamentarnim izborima, na kojima je do tada vladajuća HDZ postala skoro pa beznačajna opoziciona stranka.

Siromaštvo je pogonsko gorivo svakog ekstremizma, što je lekcija koju desnica zna daleko bolje od ljevice. I znanje, vidimo, primjenjuje u praksi

Neće, međutim, hrvatska vlast biti šokirana još jednim otkrićem da je na upravljanje dobila društvo u kojem su evropske vrijednosti više nego upitne. Tu su lekciju premijer Milanović i njegov kabinet već naučili u Vukovaru, u kojem ratni veterani predano rade na nepoštivanju Ustava zemlje za koju su se, što ističu svakih šest sati, borili. Već mjesecima u tom, 1991. do zemlje sravnjenom gradu, traje žestoka borba protiv provedbe zakona o nacionalnim manjinama, odnosno postav-

ljanja ćirilčnih ploča sa nazivima institucija i ulica, tačnije davanja Srbima onih prava koja već uživaju Talijani u Istri, gdje na svakoj općinskoj ili zgradi državne uprave, svim cestama i putevima, ulazima i izlazima iz gradova, stoje natpisi na hrvatskom i na jeziku talijanske manjine.

U Vukovaru je, inače, nakon što su čekićima polupane ćirilčne ploče, suspendiran i hrvatski ustav: Gradsko vijeće je promijenilo Statut grada, izbacujući iz njega stavku o tzv. dvo-

SEDAM STOTINA HILJADA!

U treću godinu mandata, aktuelna hrvatska vlast ući će, međutim, sa čvrstim dokazima svog i političkog i, nazovimo ga, društvenog neuspjeha. Desnica će, sa druge strane, pet mjeseci boravka u Uniji obilježiti događajem koji pokazuje kako između ispunjavanja uslova za priključivanje EU i evropske građanske svijesti ne stoji uvijek znak jednakosti.

“Ono što fenomeni poput uspona talibana pokazuju jest da stara teza Waltera Benjamina da je ‘svaki uspon fašizma svjedočanstvo neke propale revolucije’ ne samo da vrijedi i danas već je, možda, važnija no ikad...”, piše slovenski filozof Slavoj Žižek u knjizi *Druga smrt neoliberalizma*. U Hrvatskoj se vidi koliko ima pravo: dvije revolucije, jedna puzajuća prema Bruxellesu i druga, unutarnja i razblažena, rezultiraju trećom, konzervativnom i primitivnom, u kojoj se pokazuje da i ta, iz bosanskohercegovačke perspektive gledano, do jučer stabilna, uređena, monoetnička država, baš kao i druge bivše jugoslavenske republike, jednostavno nije u stanju upravljati sobom, kako je to nedavno i napisao komentator *Jutarnjeg lista* Jurica Pavičić.

Na kraju petog hrvatskog evropskog mjeseca, održat će se, naime, referendum raspisan na inicijativu građanske udruge *U ime obitelji*, na kojem će se glasati o izmjeni Ustava i unošenju odredbe prema kojoj je brak isključivo zajednica žene i muškarca: odgovor je to na ozakonjenu jednakost heteroseksualnih i homoseksualnih zajednica i mogućnost izjednačavanja njihovih prava. Inače, oko 700.000, da sedam stotina hiljada!, građana je potpisalo zahtjev za referendum, a većina će, ako je suditi prema istraživanjima javnog mišljenja, i glasati tako da će Ustav Republike Hrvatske od kraja ove godine biti diskriminatorski.

TAJU DOBIJANJEM ETIKETE EU

BiH nego Austriji

jezičnosti - iako se u ovom slučaju radi tek o dva pisma, a ne dva jezika.

Kako je, dakle, ono o čemu se ne raspravlja - a u civiliziranim društvima se, jednostavno, ne raspravlja o jednakosti svih građana i ne postoje granice na kojima prestaju važiti ljudska prava - postalo problem oko kojeg su se mobilizirali Katolička crkva, bivši branitelji, HDZ i krajnja, proustaška, radikalna desnica? Pa upravo onako kako je govorio **Benjamin**, a citirao Žižek: propašću revolucije, odnosno nedostatkom hrabrosti da ju se do kraja pokrene.

Niti jedna od članice Evropske unije nije prošla put poput Hrvatske: dugogodišnji proces pridruživanja donosio je, uvijek i iznova, no-

ve zahtjeve, često jedva i razumljive, a kamoli provodive. No, vlast je, i to HDZ-ova, dakle konzervativna, prihvatila sve i jedan. Tako je, na kraju, u EU Hrvatska ušla kao shizofreno društvo u kojem tzv. visoka politika bespogovorno provodi sve čega se evropske birokrate dosjete, dok na nižim nivoima vajmarska atmosfera do moći dovodi ridikulozne primitivce, veletrgovce mješovitom robom ili voćem, nesposobne za bilo šta osim za proizvodnju nereda.

Najbolji primjer je bivši splitski gradonačelnik **Željko Kerum**, u međuvremenu propali vlasnik trgovačkog lanca, neostvareni hotelijer, koji je za sve probleme ovoga svijeta i samog sebe okrivljavao Srbe; ili njegov kolega, nekadašnji, dugogodišnji čelnik Metkovića, **Stipe Gabrić Jambo**, majstor iza kojeg je ostao grad prazne kase i računi za reprezentaciju u iznosima dovoljnim za prehranu učesnika olimpijskih igara, ali svih i na duže.

U takvoj klimi, u kojoj su javnim postali dokazi o HDZ-u kao kriminalnoj organizaciji, dok su se nezavisni kandidati pokazali ne kao loše već kao nikakvo rješenje, savez socijalista i liberala iz HNS-a, jednostavno, nije moga ne osvojiti vlast i to sa podrškom kakvu niko od ranih devedesetih i prvih **Tuđmanovih** pobjeda nije smio niti sanjati. Premijer Zoran Milanović i njegovi ministri, međutim, nisu čitali ni Benjamina, niti su na zagrebačkom *Subversive festivalu* slušali Žižeka. Oni, zapravo, kao da su na Markov trg u Zagrebu pali sa Marsa, kolabirajući u sudaru sa posljedicama masovne pljačke pod pokroviteljstvom političke elite.

ŠTA SE MOŽE SA 33 KUNE

Cijela je Hrvatska zapravo kao njeni mediji: sve izgleda sjajno, moderno, zapadnjački, dok su iza blještavila rupe dimenzija rudnika mrkog uglja. Natrpana i skupa državna uprava, stotinjak veteranskih udruga na budžetu, potpuna propast industrije, astronomske cijene hrane, put ka 400.000 nezaposlenih, kapilarna korupcija, skoro milion bespravno sagrađenih kuća i drugih objekata, enormni vanjski dug i sve izvjesniji tzv. grčki scenario...

Eto takvu Hrvatsku je zatekla lijeva koalicija prije dvije godine, takva Hrvatska je prije, još malo pa pet mjeseci, ušla u EU i u takvoj Hrvatskoj se danas vodi rat protiv gay zajednica i azbuke.

Siromaštvo je pogonsko gorivo svakog ekstremizma, što je lekcija koju desnica zna daleko bolje od ljevice. I znanje, vidimo, primjenjuje u praksi.

Prosječna, realna plata u Hrvatskoj, iako sta-

tistika kaže drugačije, nije veća od 3.000 kuna ili malo više od 800 maraka i od nje se mogu platiti režije, vrtić i dnevno na hranu trošiti 33 kune. Hljb, inače, košta sedam, a kilogram telećeg mesa bez kosti, još malo pa ravnih 100. Litar benzina je više od 10, karata u javnom gradskom prijevozu nešto malo manje...

Pri tome, vanjski dug ne pada, unutarnji raste, dok su Unija i tzv. fiskalizacija donijele nova pravila koja su ionako lohotnu ekonomiju dovela do granice kliničke smrti. Građani Hrvatske i njihov državni aparat godinama su, decenijama, živjeli iznad svojih realnih mogućnosti, da bi, jer je bilo neizbježno, doživjeli sudar sa stvarnošću kojeg se moglo amortizirati na dva načina: dugoročnim i kvalitetnim, naravno teškim, bolnim, hrabrim reformama - revolucijom pod drugim imenom - ili bućnim, opasnim, nacionalističkim jurišem zdesna. Kako je, je li, neučinjeno prvo, dogodilo se drugo.

Današnja Hrvatska je tako, iako pripada Uniji, puno bliže - ne samo geografski - Bosni i Hercegovini nego, recimo, Austriji. Samo što je jednostavnija. U suštini, u njoj je, kao i kod nas, nacionalizam najefikasnije sredstvo za skretanje pažnje sa realnih problema i posljedičnog suočavanja sa vlastitim zaslugama za opću propast.

Izmišljeni unutarnji neprijatelji nacije, naime, služe kako bi se iz kolektivne svijesti *deletirala* činjenica da su Hrvatsku do dna dovele one političke snage koje se danas švercaju na histeriji oko gay brakova ili ćirilice, sukreirajući klimu za promjenu vlasti sa loše na goru.

Geert Mak, holandski novinar i pisac, svoju sjajnu knjigu *U Europi: putovanje kroz dvadeseto stoljeće*, započinje reportažom iz nekog rumunskog sela, čiji žitelji u kafani, uz piće i cigarete, puni nade čekaju ulazak domovine u EU. Završavajući uvodno poglavlje, Maak kaže kako Rumunima nije imao srca reći da se uzalud raduju: da oni, zapravo, Evropu neće niti osjetiti, da demokracija ne donosi konkretne rezultate u kratkom vremenu i da problemi ne prestaju dobijanjem etikete Unije.

Hrvatskoj je pet mjeseci bilo dovoljno da to nauči na vlastitom primjeru, a dvije godine manjka hrabrosti da se vrati u ono doba u kojem je kolektivno, histerično domoljublje bilo prokleta laž za naivne, kojima je iza leđa nastajala kasta veleposjednika, radikalna bogata manjina, čiji robovi danas jurišaju na manjinske zajednice, urlajući dovoljno glasno da se ne čuje krčanje praznih stomaka. ●

DESET NAJSKUPLJIH UMJETNIČKIH DJELA DO SADA PRODATO ZA 1,366 MILIJARDI DOLARA

Cézanne ipak najskuplji

Cijena u milionima dolara: 259; Djelo: The Card Players; Umjetnik: Paul Cézanne; Godina nastanka: 1892/93; Datum prodaje: April 2011.; Prodavac: George Embiricos; Kupac: Royal Family of Qatar; Aukcijska kuća: Privatna prodaja

Cijena u milionima dolara: 155; Djelo: Le Réve; Umjetnik: Pablo Picasso; Godina nastanka: 1932; Datum prodaje: 26. mart 2013.; Prodavac: Steve Wynn; Kupac: Steven A. Cohen; Aukcijska kuća: Privatna prodaja

Cijena u milionima dolara: 140; Djelo: No. 5, 1948; Umjetnik: Jackson Pollock; Godina nastanka: 1948; Datum prodaje: 2. novembar 2006.; Prodavac: David Geffen; Kupac: David Martinez; Aukcijska kuća: Privatna prodaja uz posredovanje kuće Sotheby's

Među deset slika prodatih za najviše para čak su tri djelo Pabla Picassa, a na listi najskupljih nema radova Van Gogha i Rembrandta

Težak je život nas umjetnika, dobro je poznata krilatica koju često upotrebljavaju čak i oni koji tu ne spadaju.

I dok mnogi umjetnici, čak i oni najslavniji, nerijetko umiru u siromaštvu, njihova se djela, najčešće poslije smrti umjetnika, prodaju za basnoslovne iznose.

Nevjerovatan je podatak da je 10 najskupljih djela poznatih slikara prodato za ukupno 1,366 milijardi dolara. Taj iznos je danas i znatno veći kada se uračuna inflacija.

Na prvom mjestu se nalazi slika *Igrači karata Paula Cézannea*, a u prvih 10 su čak tri djela **Pabla Picassa**.

Najplodnije godine za prodaju je bila 2006, kada su prodana tri djela od 10 najskupljih, i 2010, kada su prodana dva umjetnička djela.

Zanimljivost predstavlja činjenica da među najskupljima nema radova **Vincenta van Gogha** i **Rembrandta Harmenszona van Rijna**.

(priređio: z. č.)

Cijena u milionima dolara: 135; Djelo: Portrait of Adele Bloch-Bauer I; Umjetnik: Gustav Klimt; Godina nastanka: 1907; Datum prodaje: 18. jun 2006.; Prodavac: Maria Altmann; Kupac: Ronald Lauder, Neue Galerie; Aukcijska kuća: Privatna prodaja uz posredovanje kuće Christie's

Cijena u milionima dolara: 119,9; Djelo: The Scream; Umjetnik: Edvard Munch; Godina nastanka: 1895; Datum prodaje: 2. maj 2012.; Prodavac: Petter Olsen; Kupac: Leon Black; Aukcijska kuća: Sotheby's, New York

Cijena u milionima dolara: 137,5; Djelo: Woman III; Umjetnik: Willem de Kooning; Godina nastanka: 1953; Datum prodaje: 18. novembar 2006.; Prodavac: David Geffen; Kupac: Steven A. Cohen; Aukcijska kuća: Privatna prodaja uz posredovanje Larryja Gagosiana

Cijena u milionima dolara: 110; Djelo: Flag; Umjetnik: Jasper Johns; Godina nastanka: 1954; Datum prodaje: mart 2010.; Prodavac: Jean-Christophe Castelli; Kupac: Steven A. Cohen; Aukcijska kuća: Privatna prodaja

UMJETNOST

Cijena u milionima dolara: 106,5; Djelo: Nude, Green Leaves and Bust; Umjetnik: Pablo Picasso; Godina nastanka: 1932; Datum prodaje: 4. maj 2010.; Prodavac: Frances Lasker Brody; Aukcijska kuća: Christie's, New York

Cijena u milionima dolara: 104,2; Djelo: Garçon à la pipe; Umjetnik: Pablo Picasso; Godina nastanka: 1905; Datum prodaje: 4. maj 2004.; Prodavac: Greentree fondacija; Kupac: Barilla Group; Aukcijska kuća: Sotheby's, New York

Cijena u milionima dolara: 100; Djelo: Eight Elvises; Umjetnik: Andy Warhol; Godina nastanka: 1963; Datum prodaje: oktobar 2008.; Prodavac: Annibale Berlingieri; Aukcijska kuća: Privatna prodaja uz posredovanje Philippe Ségalot

Xbox® 360

iPhone® 5

iPad® 3

10 x
200 KM

Nova tehnologija za novu godinu!

KORISTITE MAESTRO® I MASTERCARD® KARTICE UNICREDIT BANK! OSVOJITE DIGITALNE UREĐAJE POSLJEDNJE TEHNOLOGIJE!

Glavni dobitnik nagradne igre osvojiti će nagradu koja obuhvata paket sljedećih najnovijih tehnoloških uređaja:

- Xbox® 360 (250GB) uključujući Kinect
- 3 Xbox® igrice po izboru
- iPhone® 5
- iPad® 3

Dodatno, 10 sretnih dobitnika će biti nagrađeno sa po 200 KM na MasterCard® poklon kartici. Saznajte više na unicreditbank.ba

NAGRADNA IGRA* TRAJE OD 01.11.2013. DO 31.12.2013.

*Zbog zakonskih ograničenja nagradna igra na teritoriji Republike Srpske traje od 01.11.2013. do 30.11.2013.

Životna realnost su usponi i padovi. Prođimo ih zajedno.

Dobro došli u
UniCredit Bank

SEBASTIAN VETTEL ČETVRTI PUT ZAREDOM OSVOJIO TITULU SVJETSKOG ŠAMPIONA U FORMULI 1

A tek mu je 26...

Mladom Nijemcu sad ostaje da ganja prvo petu titulu pa da stigne Juana Manuela Fangiu, pa sedmu koliko ih ima Michael Schumacher i malo ko sumnja da to neće uspjeti

Dominaciju Sebastiana Vettela i u ovogodišnjoj sezoni *Formule 1* možda bolje od toga što je titulu obezbijedio tri trke prije kraja, dokazuje njegov prvi pratilac Ferrarijev vozač **Fernando Alonso** čiji izraz lica pred svaku trku kao da govori *šta će meni ovo...*

DOK JEDNOM NE SMRKNE

Alonso je matematičke šanse da se vrati na svjetski tron imao do Indije, četiri trke prije kraja, a onda je i tamo čudesni Nijemac svog *red bulla* dovezao do pobjedničkog postolja i tako završio sezonu. Pardon, svi su mislili da je završio, ali je sedam dana kasnije u Abu Dhabiju Vettel opet pobijedio. Ukupno deseti put ove sezone do sada. Njegovi navijači tvrde da će slaviti i u preostale dvije trke koje se voze nakon što se ovaj Start BiH pojavi pred čitaocima.

- Nemam riječi da opišem kako se osjećam. Kada sam prošao kroz cilj osjećao sam se prazno. To je jedan od onih trenutaka kada želite toliko toga da kažete, ali jednostavno ne možete. Bila je ovo fenomenalna sezona, imali smo nevjerovatan timski duh, koji mi daje nevjerovatnu snagu i pravo je zadovoljstvo uskočiti u bolid i boriti se za sve momke i djevojke koji sebe daju cijele ovom timu - rekao je Vettel poslije trijumfa u Indiji, svog trećeg u toj zemlji.

Fakti, dakle, kažu da je Vettel ove sezone osvojio svoju četvrtu titulu. To je čak i najvećim zlobnicima, koji su tvrdili da nije do njega nego do auta, začepilo usta. *Red bull*, doduše, jeste bolji od ostalih bolida. Rezultat je to strasti koju u takmičenja ne samo *Formule 1* unosi jedan od najbogatijih Austrijanaca Dietrich

Mateschi-

NAJBRŽE KAŽNJEN

Sebastian Vettel je trenutno vlasnik nekoliko rekorda u *Formuli 1*, najviše zahvaljujući svojoj mladosti.

- najmlađi je vozač koji je osvojio titulu svjetskog šampiona, 2010. sa 23 godine i 133 dana
- najmlađi je vozač koji je osvojio Veliku nagradu, VN Italije 2008. sa 21 godinom i 73 dana
- najmlađi je vozač koji je osvojio pol-poziciju u trci *Formule 1* (VN Italije 2008), sa 21 godinom i 72 dana

- najmlađi je vozač koji je učestvovao u *Formuli 1*, na treningu za Veliku nagradu Turske 2006, kada je imao 19 godina i 53 dana
- najmlađi je vozač koji je osvojio poene na trci *Formule 1*
- najmlađi je vozač koji je vodio u trci *Formule 1* na Velikoj nagradi Japana 2007.
- vozač je koji je najbrže zaradio kaznu u *Formuli 1* - u 9. sekundi svoje karijere je kažnjen zbog brze vožnje kroz boksove

tz, vlasnik multinacionalne kompanije *Red Bull* i dalje najvrijednije austrijske marke čija se vrijednost procjenjuje na blizu 15 milijardi eura.

Sa *Red Bullom* Mateschitz je uspio ostvariti sve dječачke snove, tvrde upućeni. Sportske aktivnosti su odraz njegove lične strasti prema brzim automobilima ili avionima, nogometu ili

hokeju. *Didi*, kako ga zovu, idejni je tvorac nove vrste sportskog sponzorstva kojeg su mnogi drugi kasnije, ne tako uspješno kao on, kopirali. I tvorac jednog od najlegendarnijih marketinških slogana u povijesti *Red Bull daje ti krila*, na kojima je i Vettel doletio do četiri titule prvaka svijeta u *Formuli 1*.

No, o tome smo već pisali u Startu BiH krajem 2011. godine, kada je Vettel po drugi put zasjeo u šampionsku fotelju. Od tad se ništa nije ili malo toga jeste promijenilo. Ništa je Vettel na vrhu, a malo toga je ovaj još uvijek mladić, a već u kući slavnih. Jer, prije njega su samo Argentinac Juan Manuel Fangio i Vettelov sunarodnjak Michael Schumacher uspjeli četiri puta uzastopno biti prvaci svijeta. Usput, nakon Abu Dhabija Vettel je Schumahera stigao u još nečemu - sad su njih dvojica jedini koji su u jednoj sezoni pobjeđivali sedam puta zaredom. U ukupnom broju pobjeda Vettel će još neko vrijeme kaskati za svojim sunarodnjakom - ovo mu je bila tek 36.

Tek je ustvari vrlo, vrlo relativan pojam kad je on u pitanju, jer mu je tek 26 godina. Rođen je 3. jula 1987. u Heppenhajmu (Heppenheim) i do sada je vozio svega 119 trka. Prvi je put pobijedio na Velikoj nagradi Italije 2008. godine, manje od godinu dana nakon što je 2007. odvezo svoju prvu zvaničnu trku, onu za Veliku nagradu SAD.

U tu svoju neplaniranu prvu sezonu ušao je kao test-vozač BMW Saubera, ali mu se posrećilo kad se povrijedio Robert Kubica. U SAD je završio na 8.

DOSADAŠNJI ŠAMPIONI

1950. Giuseppe Farina (Ita / Alfa Romeo)
 1951. Juan Manuel Fangio (Arg / Alfa Romeo)
 1952. Alberto Ascari (Ita / Ferrari)
 1953. Alberto Ascari (Ita / Ferrari)
 1954. Juan Manuel Fangio (Arg / Mercedes, Maserati)
 1955. Juan Manuel Fangio (Arg / Mercedes)
 1956. Juan Manuel Fangio (Arg / Lancia, Ferrari)
 1957. Juan Manuel Fangio (Arg / Maserati)
 1958. Mike Hawthorn (VBr / Ferrari)
 1959. Jack Brabham (Aus / Cooper-Climax)
 1960. Jack Brabham (Aus / Cooper-Climax)
 1961. Phil Hill (SAD / Ferrari)
 1962. Graham Hill (VBr / BRM)
 1963. Jim Clark (VBr / Lotus-Climax)
 1964. John Surtees (VBr / Ferrari)
 1965. Jim Clark (VBr / Lotus-Climax)
 1966. Jack Brabham (Aus / Brabham-Repco)
 1967. Dennis Hulme (NZI / Brabham-Repco)
 1968. Graham Hill (VBr / Lotus-Ford)
 1969. Jackie Stewart (VBr / Matra-Ford)
 1970. Jochen Rindt (Aut / Lotus-Ford)
 1971. Jackie Stewart (VBr / Tyrrell-Ford)
 1972. Emerson Fittipaldi (Bra / Lotus-Ford)
 1973. Jackie Stewart (VBr / Tyrrell-Ford)
 1974. Emerson Fittipaldi (Bra / McLaren-Ford)
 1975. Niki Lauda (Aut / Ferrari)
 1976. James Hunt (VBr / McLaren-Ford)
 1977. Niki Lauda (Aut / Ferrari)
 1978. Mario Andretti (SAD / Lotus-Ford)
 1979. Jody Scheckter (JAR / Ferrari)
 1980. Alan Jones (Aus / Williams-Ford)
 1981. Nelson Piquet (Bra / Brabham-Ford)
 1982. Keke Rosberg (Fin / Williams-Ford)
 1983. Nelson Piquet (Bra / Brabham-BMW Turbo)
 1984. Niki Lauda (Aut / McLaren-Porsche Turbo)
 1985. Alain Prost (Fra / McLaren-Porsche Turbo)
 1986. Alain Prost (Fra / McLaren-Porsche Turbo)
 1987. Nelson Piquet (Bra / Williams-Honda Turbo)
 1988. Ayrton Senna (Bra / McLaren-Honda Turbo)
 1989. Alain Prost (Fra / McLaren-Honda)
 1990. Ayrton Senna (Bra / McLaren-Honda)
 1991. Ayrton Senna (Bra / McLaren-Honda)
 1992. Nigel Mansell (VBr / Williams-Renault)
 1993. Alain Prost (Fra / Williams-Renault)
 1994. Michael Schumacher (Njem / Benetton-Ford)
 1995. Michael Schumacher (Njem / Benetton-Renault)
 1996. Damon Hill (VBr / Williams-Renault)
 1997. Jacques Villeneuve (Kan / Williams-Renault)
 1998. Mika Häkkinen (Fin / McLaren-Mercedes)
 1999. Mika Häkkinen (Fin / McLaren-Mercedes)
 2000. Michael Schumacher (Njem / Ferrari)
 2001. Michael Schumacher (Njem / Ferrari)
 2002. Michael Schumacher (Njem / Ferrari)
 2003. Michael Schumacher (Njem / Ferrari)
 2004. Michael Schumacher (Njem / Ferrari)
 2005. Fernando Alonso (Špa / Renault)
 2006. Fernando Alonso (Špa / Renault)
 2007. Kimi Räikkönen (Fin / Ferrari)
 2008. Lewis Hamilton (VBr / McLaren-Mercedes)
 2009. Jenson Button (VBr / Brawn-Mercedes)
 2010. Sebastian Vettel (Njem / Red Bull)
 2011. Sebastian Vettel (Njem / Red Bull)
 2012. Sebastian Vettel (Njem / Red Bull)
 2013. Sebastian Vettel (Njem / Red Bull)

SPALIO GUME

Sebastian Vettel je u Indiji odvozio taktički sjajnu trku i zaslužio slavo, a pobjedu i titulu je na kraju proslavio na potpuno netipičan način za *Formulu 1* - izvođenjem krofne, odnosno paljenjem guma na stazi Bud u Nju Delhiju. Mladi Nijemac je itekako imao razloga za slavlje, postao je najmlađi četvorostruki svjetski šampion u historiji, ali za to je i kažnjen sa 25.000 eura. Krofne je Vettel izveo i u Abu Dhabiju, ali tu je prošao bez kazne. U Indiji je, naime, svog *red bulla* nakon slavlja ostavio na stazi, a u Abu Dhabiju nije...

mjestu, što mu je donijelo i (po tadašnjem sistemu bodovanja) prvi bod. Do kraja je vozio još sedam trka, na dvije je odustao, a u Kini je stigao četvrti, pa je sezonu završio sa ukupno šest bodova. Za debitanta koji je uletio sa klupe, više nego zadovoljavajuće, ali je i korisno.

ČETVRTI PO PLATI

Naime, već sljedeće sezone je stalni vozač *Scuderie Toro Rosso*. Sa tim vozilom koji je dio *Ferrarija*, njegov drugi, testni tim, osvaja prvu titulu u kišnoj Monzi. Kišne su bile i kvalifikacije na kojima je mladi Nijemac osvojio svoju prvu pol poziciju. Poslije toga su ih se nakupile još 43... E, da, bila je to i prva prva startna pozicija i prva pobjeda *Toro Rossa*. I jedina do sada.

Vettel 2009. prelazi u *Red Bull Racing* i već u toj sezoni završava kao najmlađi drugoplasirani vozač u historiji *Formule 1*. Već sljedeće godine je šampion, a sa *Red Bullom*, osim 36 pobjeda, osvaja još 11 drugih i trećih mjesta. Hajde još malo statistike: Vettel je sa *Red Bullom* odvezao i 21 najbrži krug na trkama koje je vozio. Što ga, opet, svrstava u kategoriju vozača koji voze glavom, a ne nogom na gasu...

- Vettelova četvrta titula za mene nije nikakvo iznenađenje. Tokom sezone je bio sve bolji i bolji. Od četiri sezone u kojima je osvajao titule, tokom ove je bio najkonstantniji i najdominantniji. Bio je veoma impresivan. Potpuno je zaslužio titulu, cio tim i Sebastian su bili prosto nevjerovatni. *Red Bull* je prava ratna mašina - kaže još jedan od tih koji su vozili glavom **Alain Prost**.

E, da, Prost je ukupno četiri puta bio šampion i Vettel ga je ove godine stigao. Iduće

možda stigne Fangia, koji je osim četiri u nizu imao još jednu, znači ukupno pet titula, a Schumachera će još ganjati - stariji Nijemac nakupio je i petu uzastopnu, a ukupno sedam pobjedničkih sezona.

Da će Vettel i narednu sezonu ostati u *Red Bullu* već se zna. Ne zna se, međutim, hoće li mu Mateschitz mijenjati ugovor po kojem mladi Nijemac dobija 12 miliona eura po sezoni. On nije najbolje plaćeni vozač *Formule 1*, ispred njega su trenutno drugi na tabeli Alonso koji, kao i Mercedesov vozač, za sada četvrtoplasirani ove sezone **Lewis Hamilton**, ima 20 miliona, te drugi Mercedesov vozač, a 9. na tabeli u ovom trenutku **Jenson Button** sa 16 miliona po sezoni. Zna se, međutim, da Vettel ovu razliku u platama višestruko nadmaši sponzorskim ugovorima. I opet ti statističari: oni su izračunali da u ovom trenutku Vettelov bod košta 44.117 eura, Alonso oko 100.000, a Buttonov čak 275.860 eura.

No, sam Vettel se time puno ne zamara. Osim što uredno pobjeđuje, osim što uredno ispunjava svoje obaveze po sponzorskim ugovorima, on i ne da baš da ga sve to previše uzbuđuje i da mu se slava obje o glavu.

- U ovom svijetu ne možeš da zadovoljiš sve, ali treba da ostaneš iskren prema sebi i prihvatiš ono ko si ti i šta radiš. Mnogi žele nešto od tebe i jednostavno moraš da naučiš da kažeš ne - ispričao je Vettel reporteru **Tedu Kravitzu** koji je pred ovogodišnju Veliku nagradu Singapura, na kojoj je mladi Nijemac ponovo dominirao, snimao za Sky reportažu o jednom danu u životu vozača najbržeg cirkusa na svijetu.

(priredio s. r.)

JORGE MARIO BERGOGLIO, FRANCISCUS I, SVEĆENIK KOJI SE POČEO SVIMA SMIJATI

Bog dopušta i papu koji prodaje harleyja

Ja vjerujem da uvijek treba vremena za postavljanje temelja jednoj pravoj, učinkovitoj promjeni. I to je vrijeme razlučivanja, kaže vatikanski poglavar kojeg vjernici vole, a konzervativci olajavaju

Vijest da je papa **Franjo I** odlučio na aukciji prodati svoj motocikl *harley-davidson*, kojeg je u aprilu dobio kad je 35.000 bajkera došlo u Rim na proslavu 110. godišnjice postojanja tog brenda, ustvari i nije neočekivana. Ne zato što kontroverzni čelnik Vatikana ne bi, u nekoj kombinaciji, provozao svog *harleyja*, nego zato što je on u svega nekoliko mjeseci pontifikata pokazao da mu je od te vožnje zaista važnije da tih nekoliko desetina hiljada dolara, koje može dobiti za motor, pokloni rimskoj *Caritasovoj* kuhinji.

Najavu prodaje Franjinog *harleyja* pratilo je, uostalom, podsjećanje da se tokom nedavnih posjeta *Lampeduzi* i *Brazilu*, papa vozio *fiatom* umjesto *Mercedesovim papamobilom* sa bijelim kožnim sjedalima optočenim zlatom, kojim se služio njegov prethodnik, papa **Benedict XVI**. Franjo je, definitivno, za svega sedam i po mjeseci od preuzimanja papinske stolice zaslužio pažnju koja ga prati.

ČAO, DANIEL, PRESELIO SAM...

Naprosto, ovaj još neko vrijeme 76-godišnjak je dokazao da je papa iz naroda, čak i više od svojih jednako voljenih prethodnika. Ko bi, naime, mogao zamisliti i, recimo, **Ivana Pavla II**, a kako li **Benedicta XVI**, da telefonom okrene broj 19-godišnjaka i kaže mu: *Ja sam papa Franjo*,

ljepši dan moga života - pričao je kasnije *Stefano* novinarima.

A on nije bio prvi kojem je svećenik **Jorge Mario Bergoglio** (*Horhe Mario Bergoljo*) sam telefonirao nakon što je 13. marta ove godine postao papa *Franjo*. I **Michele Ferri** iz *Pesare* pisao je *Franji* u Vatikan, ali pismo puno bijesa. Bijes tog invalida iz saobraćajne nesreće dodatno je izazvalo ubistvo njegovog brata, poduzetnika **Andreae**, kojeg su 4. jula ubili pljačkaši.

Uostalom, mediji bilježe da je papa *Franjo*, samo nekoliko dana nakon što ga je konklava izglasala, lično u *Buenos Airesu* nazvao **Daniela**, kolportera koji mu je u argentinsku nadbiskupiju svakog jutro donosio dnevnik *El Clarin*.

- Čao, **Daniele!** Ja sam otac **Jorge**. Ne moraš mi više donositi novine pošto sam preselio u

TAJNA CRNE TORBE

Na povratku iz *Brazila*, gdje je bio na Svjetskom danu mladih, papu *Franju I* pitali su šta je bilo u crnoj torbi koju je, za razliku od svih svojih prethodnika, sam unio u avion.

- Nije bio ključ za atomsku bombu! Ah! Nosio sam je jer sam uvijek tako činio: kad putujem, ja je nosim. A unutra, što je? Brijaći aparat, časoslov, planer, jedna knjiga za čitanje - nosio sam jednu od svete male *Terezije* čiji sam štovatelj. Uvijek sam išao sa torbom kad bih putovao: to je normalno. Ali trebamo biti normalni... Ne znam... za mene je pomalo čudno to da je svijet obišla ta fotografija. Pa trebamo se naviknuti biti normalni - rekao je on.

razuma nakon 14 godina učenja prije nego je zaređen za svećenika.

A *Bergoglio* definitivno ima svoj unutarnji svijet. Dobro, i za *vani* ima ponešto.

On je 266. papa, ali prvi isusovac, prvi Južnoamerikanac, prvi *Franjo* na tom mjestu, prvi dvojni državljanin - Argentine i Italije.

Jorge Mario Bergoglio rođen je 17. decembra 1936. u *Buenos Airesu*, u porodici italijanskog doseljenika (dakle, otud mu italijanski pasoš) sa petero djece. Diplomirao je hemiju i tehnolog je po zanimanju, ali je *Bog* preovladao. U novicijat *Družbe Isusove* stupio je 11. marta 1958. godine, humanističke studije završio je u Čileu, a 1963, po povratku u *Buenos Aires*, diplomirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu kolegija *San Jose* u *San Miguelu*.

Zatim dvije godine predaje književnosti i psihologiju na kolegiju *Immacolata* u *Santa Feu*, pa 1966. iste predmete na kolegiju *Salvatore* u *Buenos Airesu*. Paralelno sa tim do 1970. studira teologiju na Teološkom fakultetu kolegija *San Jose* u *San Miguelu*.

SOBA 201

Zaređen je 13. decembra 1969. godine, a unutar *Družbe Isusove* proveo je svoj treći *probandat* od 1970. do 1971. u *Alcali de Henares* u Španiji i 22. aprila 1973. položio je svoje doživotne zavjete. Crkvene biografije dalje navode da je bio *magister novaka* u *Villa Barilari* u *San Miguelu* 1972. i 1973, profesor na Teološkom fakultetu, *konzultor* u svojoj Provinciji, te rektor ko-

JA SAM GRJEŠNIK

Na pitanje oca *Antonija Spadara Dija*, glavnog urednika časopisa *La Civiltà Cattolica*, o tome ko je *Jorge Mario Bergoglio* papa *Franjo I* odgovara sa: *Ne znam koja bi mogla biti najispravnija definicija.* - Ja sam grješnik. To je najispravnija definicija. I nije to način izražavanja, književni žanr. Ja sam grješnik. Da, možda mogu reći da sam pomalo lukav, znam se snalaziti, ali istina je da sam i pomalo naivan. Da, ali najbolja sinteza, ona koja mi najviše dolazi iznutra i koju osjećam da je najistinitija, upravo je ova: *Ja sam grješnik kojega je Gospodin pogledao*. Moje geslo *Miserando atque eligendo* uvijek sam osjećao kao vrlo ispravno za mene - kaže on.

pređimo na ti. A upravo se to, prenose mediji, ljetos dogodilo studentu elektronike iz Padove **Stefanu Cabizzi**. Student je papi u *Castel Gandolfu* predao pismo, *Franjo* ga je pročitao i nazvao nekoliko dana kasnije.

- Nisam mogao vjerovati. Smijali smo se i šalili gotovo osam minuta. Nazvao me poslije 17 sati, nakon što me prvi put nije našao kod kuće. Rekao mi je da su *Isus* i apostoli bili na ti. Zatražio je da molim svetog *Stefana* i da molim za njega. Uputio mi je blagoslov i osjetio sam u sebi snažan rast snage. To je bio naj-

Rim - rekao je *Franjo* i imao sreće da mu je *Daniel*, koji je u prvom trenutku pomislio da se radi o psini jednog svog prijatelja, na kraju prepoznao glas...

Treba li reći da je već i ovih nekoliko crtica sasvim dovoljno da se shvati vijest kako argentinski režiser **Alejandro Agresti** od početka septembra priprema *Priču o jednom svećeniku*, film u kojem će **Rodrigo de la Serna** glumiti bivšeg nadbiskupa *Buenos Airesa*. *Agresti* je rekao da želi pokazati unutarnji svijet pape, kao i odluku da ide za svojim pozivom, te povezivanje vjere i

DOSTOJEVSKI, MOCART, FELINI, SAN LORENZO

Papa Franjo I najviše voli F. M. Dostojevskog i F. Hölderlina, a knjigu A. Manzoni *Zaručnici* pročitao je tri puta i sad je ima na stolu da je ponovno pročita. Jako mu se sviđao i Gerard Manley Hopkins.

- U slikarstvu se divim Caravaggu, ali i Chagallu... U glazbi volim W. A. Mozarta, razumljivo, u izvedbi Clare Haskil. L. v. Beethovena volim slušati, ali prometejski. A najprometejskiji predstavnik za mene je W. Furtwängler. A onda Muka J. S. Bacha - otkriva on.

Richarda Wagnera voli na drugačijem nivou, a nije imun ni prema filmu. Najviše voli, kaže, Uli-

cu F. Fellinija.

- Vjerujem onda da sam vidio sve filmove s Annom Magnani i Aldom Fabrizijem kad sam imao između 10 i 12 godina. Film koji sam jako volio je i *Rim, otvoreni grad* - otkriva papa. Kao dobru definiciju za klasike koristi onu koju Miguel de Cervantes stavlja u usta studentu Carrascu da bi pohvalio priču o *Don Quijoteu*: *Djeca ju imaju u rukama, mladi ju čitaju, odrasli ju razumiju, stari ju hvale.*

On rado čita i djela J. L. Borgesa, ljubitelj je opere i fanatični navijač nogometnog kluba *San Lorenzo* iz Buenos Airesa.

legija. Za provincijala Argentine izabran je 31. jula 1973. i to je ostao šest godina.

Potom je do 1986. godine rektor kolegija i Filozofskoga i Teološkog fakulteta u istoj kući, te župnik u biskupiji San Miguel, a u martu 1986. ide u Njemačku da završi doktorsku disertaciju. Kad je doktorirao, smješten je u kolegij *Salvatore*, pa premješten u crkvu *Družbe Isusove* za duhovnika i ispovjednika. Ivan Pavle II 20. maja 1992. imenuje ga za pomoćnog biskupa Buenos Airesa, nadbiskup koadjutor Buenos Airesa postaje 3. juna 1997, a 28. februara 1998, nakon smrti kardinala Antonia Qarracina, postaje nadbiskup. Za kardinala je proglašen 21. februara 2001.

Govori španski i italijanski, a služi se njemačkim jezikom. Poznat je kao dobar kuhar i važi za dobrog plivača mada od mladosti ima samo jedno plućno krilo, jer su mu drugo morali odstraniti zbog infekcije.

Legenda kaže da je kao nadbiskup putovao javnim prevozom, a umjesto u biskupskoj palati stanovao je u iznajmljenom stanu.

Tu je praksu nastavio i u Vatikanu, gdje je za stanovanje odabrao apartman u Domu svete Marte, znatno skromniji od papinske *Apostolske* palate u Vatikanu.

- Izabrao sam živjeti ovdje, u sobi 201, jer kad sam postao posjednik papinskog stana, u sebi sam jasno osjetio *ne*. Papinski stan u *Apostolskoj* palati nije raskošan. Star je, uređen sa dobrim ukusom i velik, ali ne raskošan. Ali na kraju je poput lijevka okrenutog naopak. Velik je i prostran, ali ulaz je stvarno uzak. Ulaži se na kapaljku, a ja bez ljudi ne mogu živjeti. Potrebno mi je živjeti moj život zajedno sa drugima - rekao je sam Franjo u intervjuu časopisu *La Civiltà Cattolica*.

A svom nasljedniku u Buenos Airesu nadbiskupu Mariju Poliju objasnio je to, kažu u šali, riječima da ne želi da ga - opljačkaju.

- Dok smo čavrljali pitao sam ga: *Zar nećete živjeti u Papinskoj palači?* Odgovorio mi je ironično: *Tamo? Pa da me opljačkaju?* Ne! - rekao je Poli vjernicima na misi u Buenos Airesu.

Poli je rekao da je Franjo upotrijebio izraz iz argentinškog slenga *afanar*, što znači *ukrasti, opljačkati*, te da uživa u svom poslu toliko da je izgubio i svoj nekadašnji mrzovoljni pogrebni izraz lica iz Argentine.

- Sada se svima smješka. Papa je vrlo sretan... Kaže da je vrlo zabavno biti papom. Da, postoje problemi, kao i u svim obiteljima, ali mno-

gi ljudi mu pomažu - rekao je nadbiskup Buenos Airesa.

LANCI, ZA NEDAJBOŽE

Među tim što mu pomažu je i don Renzo, sedamdesetogodišnji svećenik iz Verone koji mu je ljetos poklonio svoj automobil reno 4.

- Počeo sam 15. jula razmišljati o riječima pape Franje o obnovi Crkve koja započinje na periferiji. Odlučio sam mu poslati pismo i zamolio ga za susret. Htio sam mu ispričati svoje iskustvo i pokloniti mu jedan dar. Dar koji svjedoči o mojem iskustvu.

A ima li boljeg dara od mog *renaulta 4* - pričao je don Renzo ka-

snije novinarima.

I njega je Franjo lično nazvao, tačno 25 dana nakon pisma. Razgovor je trajao oko 35 minuta, don Renzo je papi prepričao svoje župničke doživljaje sa periferije, a Franjo je prihvatio poklon.

- Jesi li siguran, p i t a o me. Želiš li mi ga zaista pokloniti?

Nije li bolje dati

ga nekom siromahu? Odgovorio sam da je taj auto već dosta dao siromasima i da sada mora otići papi... Pitao

SVAĐA S FERNANDEZOVOM

Jorge Mario Bergoglio važi za oštrog protivnika pobačaja i eutanazije, protivi se gay brakovima, ali smatra da homoseksualci trebaju biti prihvaćeni u društvu i da treba izbjegavati sva ki oblik njihove diskriminacije.

On nije uspio zaustaviti Argentinu da postane prva država Južne Amerike koja je legalizirala istospolne brakove, niti predsjednicu Cristinu Fernandez da promovira besplatnu kontracepciju i umjetnu oplodnju.

me imam li drugi auto, a kada sam rekao da imam jedan noviji, papa je pristao i rekao: *Vidimo se kod mene. Pričekaj samo da pogledam u rokovnik.* Čuo sam listanje stranica. *Dakle, slobodan sam 5, 6. i 7. septembra u 15, 16 i 17 sati.* Kad želiš doći? Automatski sam odgovorio: *Pričekajte da ja pogledam u svoj rokovnik, krenuo sam po njega i u tom trenutku shvatio da razgovaram sa Svetim ocem.* Izvini sam se, a on je odgovorio smijehom. *Dogovorili smo se za 7.*

Predsjednicu ljutnju izazvao je tvrdnjom da je diskriminacija djece kad ih usvajaju istospolni partneri.

- Nemojmo se zavaravati, nemojmo biti naivni, ovdje se ne radi o običnoj političkoj borbi, već o antropološkom koraku unatrag. To je destruktivna pretenzija protiv Božijeg zakona. Ne govorimo ovdje samo o običnom zakonu, već o pokušaju zavaravanja i diskriminacije svih Božijih bića - govorio je Franjo I dok je bio nadbiskup Buenos Airesa.

septembar u 15 sati - priča don Renzo. Automehaničar Stefano zamijenio je svjećice, popravio motor, provjerio pritisak u gumama i ugradio plin da u Vatikanu ne bi brinuli oko sklop benzina. Na put prema Rimu 7. septembra don Renzo je krenuo sa stotinjak župljana.

- Prije privatne audijencije, koja je trebala biti u dvorani uz Sala Nervi, rekao sam mu da se osjećam loše zbog onih pedesetak ljudi koji su ostali ispred vrata crkve sv. Petra. Odgovorio mi je: *Onda idemo. Ušli smo nas četvorica, ja na mjesto vozača, on kraj mene, a iza nas automehaničar Stefano i moj pomoćnik Luigi. Stefano mi je rekao: Vozi polako, u Vatika-*

tost tradicionalnih krugova probudila se u proljeće kada je novoizabrani papa rekao da će blagosloviti i nekatoličke, te novinare ateiste, da bi zatim uključio žene u obred pranja nogu na Veliki četvrtak, piše The Washington Post.

ŽELI LI BITI PRECIZAN

Franjino oklijevanje da ljudima sudi, njegova volja da ih sve razumije, te izjava da nije on taj koji može suditi homoseksualcima, duboko su uznemirili konzervativce:

"Iza rastućeg skepticizma strah je nekih krugova da Franjin stil koji se proteže na sve i njegov spontan govor koji ostavlja prostora tumačenju, razara

da imamo čovjeka koji ne misli da je važno jasno se izražavati - kaže Royal.

A sam Franjo, objašnjavajući u *La Civiltà Cattolica* stubove svoje duhovnosti, na prvo mjesto stavlja razlučivanje.

- *To razlučivanje zahtijeva vremena. Mnogi, naprimjer, misle da se promjene i reforme mogu dogoditi u kratkom vremenu. Ja vjerujem da uvijek treba vremena za postavljanje temelja jednoj pravoj, učinkovitoj promjeni. I to je vrijeme razlučivanja. A ponekad razlučivanje zapravo potiče da učinite odmah ono što ste zapravo u početku mislili učiniti kasnije - rekao je papa.*

AMALIJA: BILO JE TO NEVINO

Otac Franje I bio je talijanski imigrant, radnik na željeznici Mario Jose Bergoglio, majka mu je bila Regina Maria Sivori, Argentinka đenovljanskih i pijemontskih korijena.

Porodica je živjela u četvrti Flores u Buenos Airesu, u omanjoj kući obloženoj bordo pločicama. - *Mislim da su je moji roditelji kupili jer je imala veliku kuhinju. A kad su je kupili, više nisu znali gdje da smjeste svoje petero djece - pričala je papina mlađa sestra Maria Elena Bergoglio.*

Budući papa je kao mladić igrao nogomet sa vršnjacima iz kvarta, a odrastajući je silno zavolio

i tango. Kao dvanaestogodišnjak je simpatisao komšinicu Amaliju koja još uvijek živi u istoj četvrti, okružena djecom i unucima.

- *Uvijek je bio sklon šali, ali ugladen. Razdvojile su nas obitelji -* priča ona.

Biografi kažu da su Bergoglijevi, useljenici iz Pijemonta, imali čvrsta načela po kojima su dvanaestogodišnjaci za ljubav bili premladi. Amalija cijelu priču ipak ne smatra ozbiljnom.

- *Ma ne! Pa bili smo djeca, bilo je to nešto sasvim nevino. Zajedno smo odrastali, a počela sam se sa njim više družiti kada smo navršili dvanaest - sjeća se ona.*

nu smo i nisam prešao 30 kilometara na sat. Ne mogu opisati osjećaje onih 50 župljana kad su vidjeli renault 4 iz kojega izlazi Sveti otac - s oduševljenjem prepričava don Renzo koji je Franji, za nedajbože, u gepeku ostavio i lance...

E, sad... Dok papu Franju vjernici uglavnom vole, a njegovi nastupi nevjernike zabavljaju, crkveni konzervativci već danas tvrde da je on u svojih sedam mjeseci pontifikata znatno pogoršao stanje Katoličke crkve. Hiljadu puta, precizno je izračunalo krajnje konzervativno svećeničko Bratstvo sv. Pija

X, čiji je jedan od članova, monsinjor Bernard Fellay, kako prenosi *The Washington Post*, rekao da je *zgranut razvojem Crkve u kojoj vlada prava katastrofa.*

- *Papa Benedict XVI pokušao je zakočiti pad Crkve, no Franjo je prerezao svu užad padoberana i ustanova je na putu da se razbije kao raketa sedam mjeseci otkako je Franjo ustoličen -* rekao je Fellay.

Bratstvo, čiji je utemeljitelj Marcel Lefebvre i koje odbacuje reforme II Vatikanskog koncila (1962-1965), smatra se vrlo utjecajnim, mada je izopćeno iz Crkve. Franjin prethodnik Benedict želio ih je i pokušavao vratiti u okrilje Vatikana, ali nije uspio. Oni danas, nakon što su im dva intervjua koja je Franjo dao isusovačkom časopisu *La Civiltà Cattolica* i dnevniku *La Repubblica*, u kojima je govorio o dijalogu sa nevjernicima, prelila čašu, poručuju da im je drago što Benedict nije uspio jer se *Petrova barka nasukala na podvodno stijenje.*

Spontanom načinom govora papa Franjo ostavlja prostor tumačenjima, a porukama katolicima neka ne budu opsjednuti doktrinom zapanjuje konzervativce koji propituju njegovo vođenje Crkve. Zabrinu-

višedesetljetne napore Crkve da katolički nauk prenosi jasno", piše The Washington Post i podsjeća da se konzervativci već osjećaju marginalizirani sve jačom sekularnom kulturom, a sada strahuju da ih i papa umanjuje.

- *Franjo je izuzetan čovjek, to nitko ne može osporiti, no nisam siguran želi li on biti precizan, a to ljude zbunjuje -* kaže za *The Washington Post* Robert Royal, predsjednik centra Vjera i razum (Faith & Reason).

On podsjeća da su prošlih desetljeća pape Ivan Pavle i Benedict bili usredotočeni na to kako ortodoksni nauk učiniti kristalno jasnim da se katolici ne izgube u sve zbrkanijem, sve relativiziranijem svijetu u kojem je teško jednostavno govoriti o tome šta čini dobrog katolika.

Među Franjine grijehe konzervativci ubrajaju i to što se obraća javnosti, a ne Crkvi, kao njegovi prethodnici koji su govorili jezikom katoličke teologije, knjigama i objavljivali pripremljene službene poruke, a ne intervjui kao Franjo. No, pravi će vjernici reći Božije davanje ili, kako to kaže Royal, u povijesti je bilo boljih i lošijih papa i Bog ih sve dopušta...

- *Učim živjeti sa time. Imamo jednog od najvećih živućih intelektualaca u Benedictu i sa-*

BENEDICT JE VELIKAN

Franjo I za papu je izabran nakon što je 28. februara ove godine Benedict XVI podnio ostavku. Jorge Mario Bergoglio važio je za ozbiljnog kandidata i kad je Joseph Ratzinger, nakon smrti Ivana Pavla II, biran za papu Benedicta, navodno je u konklavama ta trka bila mrtva, a po legendi je završena tek nakon što je sam Bergoglio od kardinala zatražio da više ne glasaju za njega.

Ratzinger i danas živi u Vatikanu, a Franjo I priznaje da mu neki kažu: *pa kako se može to učiniti? Dvojica papa u Vatikanu! Pa zar ti on ne smeta? Ali zar on neće pokrenuti revoluciju protiv tebe?*

- *Pronašao sam rečenicu da to izrazim: To je kao imati djeda u kući, ali mudrog djeda. Kad je u nekoj obitelji djed u kući, njega se časti, njega se voli, njega se sluša. On je razborit čovjek! Ne mijša se. Mnogo sam mu puta rekao: Svetosti, primajte ljude, živite svoj život, dođite sa nama. Došao je na otkrivanje i blagoslov kipa sv. Mihaela. Evo, ta rečenica sve govori -* kaže Bergoglio. Pa, onda, podsjeća...

- *Kad nam je govorio, u oproštajnom govoru, 28. februara, rekao nam je: Među vama je budući papa: ja mu obećavam poslušnost. Zaista je velik; on je velikan -* kaže Franjo I.

To je ono što se, kaže, dogodilo i njemu ovih mjeseci. Razlučivanje se, kaže, ostvaruje uvijek u Gospodinovoj prisutnosti, gledajući znakove, slušajući stvari koje se događaju, ono što osjećaju ljudi, posebno siromašni.

- *Moji izbori, također i oni vezani uz normalan život, vezani su uz duhovno razlučivanje koje odgovara na potrebu koja se rađa iz stvari, od ljudi, iz čitanja znakova vremena. Razlučivanje u Gospodinu me vodi u mom načinu upravljanja. Evo, zapravo nemam povjerenja u odluke donesene na iznenađni način. Nemam povjerenja uvijek u prvu odluku, u prvu stvar koja mi padne na pamet da učinim ako moram donijeti odluku. U pravilu je to pogrešna stvar. Moram čekati, procijeniti u nutрини, uzimajući potrebno vrijeme. Mudrost razlučivanja iskupljuje potrebnu dvosmislenost života i omogućuje pronaći najkorisnija sredstva, koja se ne identificiraju uvijek s onim što se čini velikim ili snažnim - priznao je Franjo *La Civiltà Cattolica.**

TELEVIZIJA

SLON

eXtra

TUZLA, BIH

Slon

RADIO

+387 35 205 205
www.radioslon.ba

89 MHz

SLUŠAJTE I GLEDAJTE DA BISTE ZNALI

TNT
RADIO

Travnik 95.10
Zenica 93.40
Bugojno 93.50

www.tnt.ba

KAMELEON

PINK BH

UĐRI MUSKI
101.2
MHz FM

**Svako jutro,
svaki radni dan...**

+387 33 727 000

Q radio

105.2 FM

TEL: +387 32 73 52 80 ; +387 32 73 07 40
e-mail: marketing.q@gmail.com

STUDENTSKI
RADIO
SARAJEVO

eFM

95,2 MHz

RADIO

ZOS

107 FM

REPREZENTACIJA POLITIČARA BIH: I JARE I PARE

SLOBODNA BOSNA

NEZAVISNA INFORMATIVNA REVIJA

GODINA XIX | BROJ 887 | SARAJEVO 7.11.2013. | CIJENA 3 KM

PORAŽAVAJUĆE
PRELIMINARNI REZULTATI POPIŠA
STANOVNIŠTVA U BIH
**MAŠOVNA GROBNICA
TOMAŠICA U PRIJEDORU**

GDJE JE NESTAO ČOVJEK

TVORNICI DNEVNIH VIJESTI
WWW.SLOBODNA-BOSNA.BA

USKORO NATURE
apa hotel Toplica *****

www.slobodna-bosna.ba

ISSN 0354-1436 PRINTED IN BORNHOLMERSDOVNA

4778354 143005 00887

www.startbih.info

Susreti kazališta u Brčkom PAŠOVIĆ NA OTVARANJU

Kazališnom predstavom *Mujo, Suljo i Fata u društvu spektakla* Harisa Pašovića, u izvedbi East West teatra iz Sarajeva, 21. novembra počinju 30. Susreti kazališta u Brčkom.

Selektor susreta Vlado Kerošević istaknuo je da među prijavljenim predstavama dominiraju dvije vrste - one rađene na klasičan način, prema literarnim predlošcima dramskih pisaca, te predstave rađene po ideji o teatarskom projektu, koje nastaju u teatarskim radionicama.

Na ovogodišnjim Kazališnim susretima u Brčkom, u natjecateljskom dijelu koji će trajati do 28. novembra, bit će prikazano pet predstava iz BiH i po jedna iz Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Glumci Narodnog pozorišta iz Sombora izvest će predstavu *Čarobnjak*, Kamerni teatar 55 Sarajevo predstavu *Koncert ptica*, Crnogorsko narodno pozorište iz Podgorice igrat će *Očevi su grad(ili)*, a Satiričko kazalište Kerempuh iz Zagreba predstavu *Svećenikova djeca*. Narodno pozorište RS iz Banje Luke igrat će predstavu *Četrnaesta*, Bosansko narodno pozorište iz Zenice odigrat će *Mausfakere*, a HNK Mostar predstavu *Chik lit*.

U ovogodišnjem stručnom žiriju Kazališnih susreta u Brčkom bit će teatrolog iz Sarajeva prof. dr. Muhamed Dželilović, redatelj iz Beograda Nebojša Bradić i glumica HNK iz Zagreba Branka Cvitković.

(s. a.)

Scensko čitanje dokumentarca SEDAM DIŽU NA NOGE

Scensko čitanje dokumentarne drame *SEDAM* početkom novembra pred prepunim dvoranama doživjeli su Sarajevo, Mostar i Banja Luka.

SEDAM su u BiH bile Darija Buzaković, Besima Borić, Kristina Ljevak, Tanja Miletić Oručević, Amna Popovac i Selma Spahić, koje su predstavile Hafsat Abiolu, Annabellu de Leon, Mu Sochua, Inez McCormack, Marinu Pisklavu-Parker i Mukhtar Mai, sedam, kako je to rekla Amna Popovac, hrabrih, izuzetnih, žena.

nja Miletić Oručević, Amna Popovac i Selma Spahić, koje su predstavile Hafsat Abiolu, Annabellu de Leon, Mu Sochua, Inez McCormack, Marinu Pisklavu-Parker i Mukhtar Mai, sedam, kako je to rekla Amna Popovac, hrabrih, izuzetnih, žena.

(s. a.)

Festival Ajyal 2013 I MUSIĆ BIRA NAJBOLJE

Kenan Musić, najmlađi bh. redatelj koji iza sebe već ima dva dugometražna

filma, od 25. do 30. novembra bit će dio tročlane delegacije Sarajevo Film Festivala u Kataru, gdje će u Dohi biti član žirija omladinskog filmskog festivala Ajyal 2013.

Musić je početkom oktobra okončao snimanje svog dugometražnog filma *Politika i drugi zločini*, koji se trenutno nalazi u montaži.

(s. a.)

Prvi kadar - Vizir stvarnosti STEĆAK POPADIĆU

Prema ocjeni Međunarodnog žirija 7. međunarodnog festivala dokumentarnog i kratkog igranog filma *Prvi kadar - Vizir stvarnosti*, koji je 1. novembra završen u Istočnom Sarajevu, Grand prix Stećak Kneza Pavla za najbolji kratki igrani film dodijeljen je Luki Popadiću za *Crveni snijeg*.

Grand prix za najbolji dokumentarni film u selekciji *Ex-Yu* dobila je *Zemlja Hadži - Aleksandra Đurovića* iz Srbije, a u selekciji *Evropa u fokusu* *Delikventi* Tamare Von Šteiner iz Italije.

(s. a.)

Aukcija u Londonu ZA TELEGRAM 2.500 DOLARA

Telegram bivšeg britanskog premijera Winstona Churchilla, star 73 godine, prodat je na aukciji za 2.500 dolara, deset puta više od početne cijene, saopćila je aukcijska kuća International Autographs.

Churchill u tajnom telegramu, kojeg je kupio jedan britanski kolekcionar, tadašnjem načelniku generalštaba Johnu Dillu, piše o napadu na francusku mornaricu 1940. godine, te o smrti 1.297 francuskih mornara.

PREPORUKE
Haris Zaimović,
direktor Historijskog
arhiva Sarajevo
DOVOLJNO
JE REĆI

FILM: *Sherlock Holmes*. Jedan sasvim nov, domišljat, originalan, sve u svemu odličan pristup u predstavljanju legendarnog detektiva i njegovog pomoćnika. Film prate uzbuđljiva i sjajna akcija i humor.

KNJIGA: *Bašeskijin posljednji zapis*, Rešada Kadića. Divno putovanje kroz vrijeme u jedno staro zaboravljeno Sarajevo. Pisac je na sebi svojstven način oživio Bašeskijin ljetopis.

PREDSTAVA: *Radovan III*. Mislim da je dovoljno reći Zoran Radmilović i Dušan Kovačević.

CD: *The Corrs Unplugged*. Sjajna muzički talentirana porodica. Ovaj CD je u mojih top 10 muzike koju slušam, imam ga na kompjuteru kući, na poslu, te jedan CD u autu.

WEB: *Al Jazeera Balkans*. Zaista osvježuje na našim prostorima. Na jednom mjestu pratite događanja u cijeloj regiji.

Legenda živi ZVIJEZDA ZA JANIS

Legenda američkog rocka Janis Joplin, koja je preminula 1970. u 27. godini od predoziranja, dobila je posthumno zvijezdu na Hollywood Boulevardu.

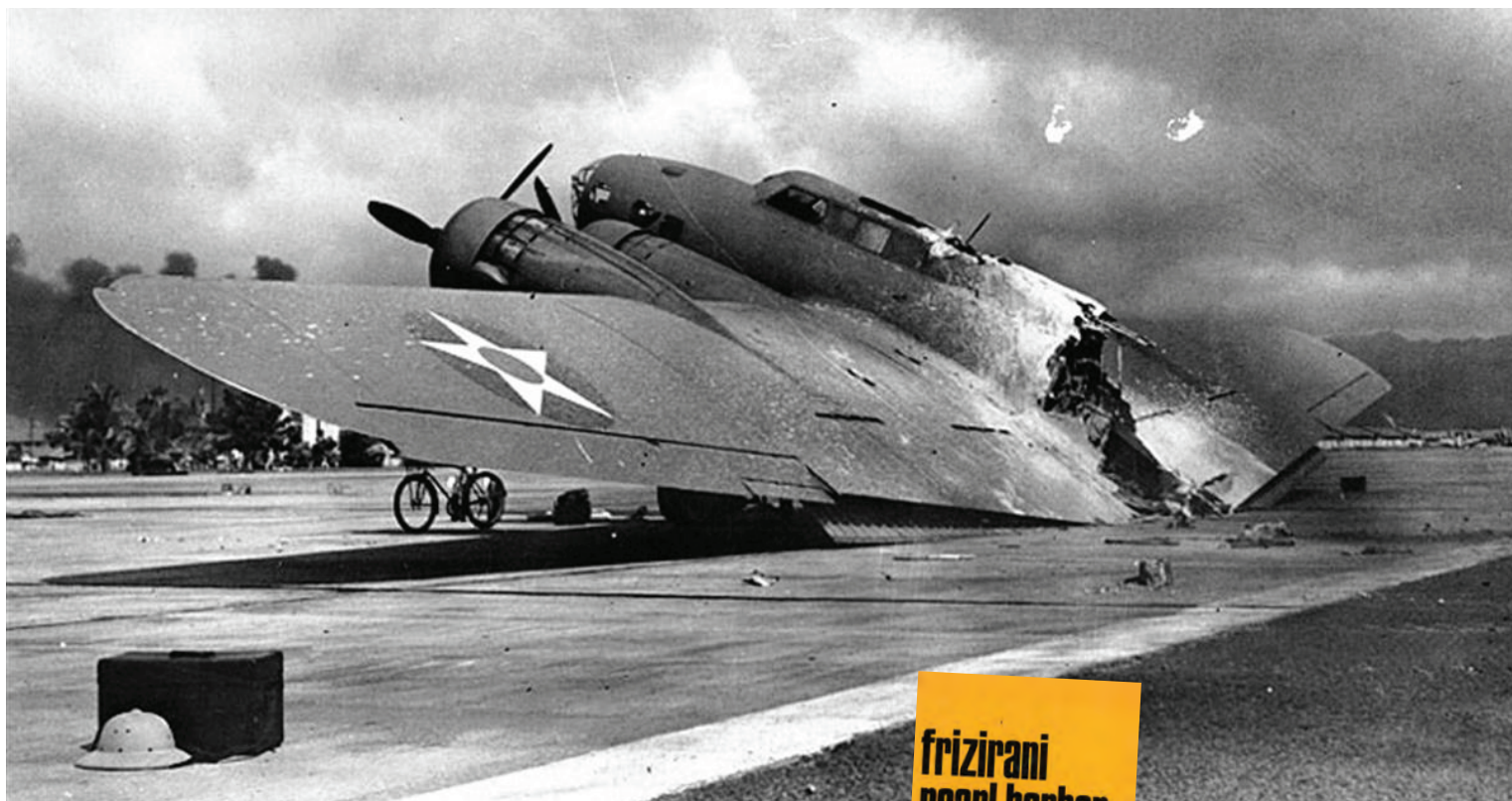
- Janis Joplin, koja bi ove godine proslavila 70. rođendan, legendarna je figura i njezini obožavatelji diljem svijeta uvijek će se sjećati njezinih pjesama - kazala je Ana Martinez, zadužena za Šetališta slavnih u trgovačkoj komori Hollywooda.

Na svečanosti, kojoj su prisustvovali njeni brat i sestra Michael i Laura, Kris Kristofferson je otpjevao *Me and Bobby McGee*.

FRIZIRANI PEARL HARBOR: AMERIKANCI I DANAS JAPANSKI NAPAD NA SVOJU BAZU NA HAVAJIMA SMATRAJU NAJVEĆIM PORAZOM U HISTORIJ (V)

A onda je puklo

Bivši diplomata Frank Schuler i publicista Robin Moore prije 37 godina uzdrmali su američku politiku knjigom u kojoj tvrde da je State Department temeljito falsifikovao svoju ulogu u donošenju pogrešnih odluka koje su Japancima omogućile da 7. decembra 1941. uhvate na spavanju američku Pacifičku flotu i desetkuju je...

TOKIO, JAPAN, 2. PROSINCA 1941.

Admiral Isoroku Jamamoto sjedio je za konferencijskim stolom u sali za sastanke na trećem katu Glavnog štaba carske mornarice. Smeđi fascikl otvoren na zelenom stolnjaku bio je duplom pun; u njemu se nalazila povijest njegove bitke za ostvarenje vlastite zamisli: plan "Z" - nacrt napada na pacifičku flotu SAD usidrenu u Pearl Harboru.

Sve je bilo ovdje - u fasciklu.

Dobio je bitku protiv konzervativnih starješina koji su napad smatrali neizvodljivim hazardom. Ustrajno je nastojao uliti malo oduševljenja u ljude koji su sumnjali u mogućnost uspjeha. Jedan od sumnjičavih bio je i komandant Jamamotove dragocjene flote nosača aviona što je upravo sada plovila prema istoku u sjeverni Pacifik.

Prije nekoliko dana na admiralskom brodu "Akagi" rekao je zapovjednicima brodova: "Očekujem da će ova operacija biti uspješna". Po vjekovnoj tradiciji, vrhovni komandanti japanske ratne mornarice samo su se nadali uspjehu; Jamamotovo odstupanje od rituala bilo je znak njegova samopouzdanja. On je očekivao uspjeh, Jamamota su počastili grom-

kim *banzai* za Cara; njegovi su komandanti napokon povjerovali u pobjedu.

Jamamoto je bio strastveni igrač bridža. Posljednjih nekoliko mjeseci koristio je svaki trik koji je naučio za vrijeme dugogodišnjeg službovanja u mornarici i svaki trik koji je pokupio za stolom za bridž. Iskušao je svaku taktiku: od prijatne ostavke do izjave da će osobno pratiti flotu prilikom napada. Pobijedio je i sada je njegova flota nosača bila na putu.

Na drugom kraju sobe mlađi je oficir, s oznakama admiralova ađutanta, stajao u stavu mirno uperena pogleda u suprotan zid. Mirnim glasom Jamamoto pozove ađutanta koji se tiho približi.

- Gadno popodne - reče admiral.

- Da - odvrati ađutant kao iz puške. Maglovito i hladno vrijeme vani nije bilo važno, ali ako admiral želi razgovarati o vremenu, ađutant neće postavljati pitanja tako velikom čovjeku.

- Ovaj je tren tren slave za našu mornaricu i carstvo - nastavi Jamamoto.

- Da - opet odvrati ađutant. Svi su u štabu zna-

frizirani
pearl harbor

li što se zbiva; uzbuđenje je zahvatilo maštu svih ljudi.

Ratnike na moru pratile su sa ko- pna neprekidne molitve.

Jamamoto pogleda fascikl i uzme jedan dokument sa dna hrpe. Pri- premio ga je prije mnogo tjedana; brižljivo napisan, bez kopije, taj je dokument Jamamoto nosio svu-

da sa so- bom. Proučavao je riječi, tiho ih u sebi ponavljao. A zatim je pročitao završne riječi, potrebne da bi se ispunilo Operativno naređenje jedan plan "Z": "Niitaka - Yama - Nabore" - "Uspnite se na planinu Niitaka", šifra za početak napada.

Mlađi ađutant osjeti kako mu se vrte u glavi i kako mu klecaju koljena od uzbuđenja; admiral je izgovorio riječi.

Jamamoto uruči dokument ađutantu i reče:

- Pošalji to. Sada.

(...)

ČINJENICE

7. prosinca 1941. 06.15 sati

Prvi val jurišnih aviona uzlijeće.

7. prosinca 1941. 07.59 sati

Kontraadmiral Patrick Bellinger u štabu na Ford Islandu daje znak uzbune: "Zračni napad. Pearl Harbor. Ovo nije vježba." 7. prosinca 1941. 09.45 sati
 Drugi i posljednji val japanskog zrakoplovstva prekida napad.
 26. prosinca 1941. 13.05 sati
 Operativne se snage bez problema vratile nazad u Japan.

GUBICI SAD

Bojni brod "Arizona" - totalni gubitak
 Bojni brod "Oklahoma" - totalni gubitak
 Bojni brod "California" - teško oštećen
 Bojni brod "West Virginia" - teško oštećen
 Bojni brod "Utah" - potopljen
 Krstarica "Helena" - teško oštećena
 Krstarica "Honolulu" - teško oštećena
 Krstarica "Raleigh" - teško oštećena
 Razarač "Downes" - totalni gubitak
 Razarač "Cassin" - totalni gubitak
 Minopolagač "Ogala" - potopljen
 Avioni armijskog zrakoplovnog korpusa: 96 uništeno, 128 oštećeno
 Avioni flote: 92 uništena, 31 oštećen
 Gubici u ljudstvu:
 armija: 218 poginulih, 364 ranjena
 mornarica: 2008 poginulih, 710 ranjenih
 marinci: 109 poginulih, 69 ranjenih

GUBICI JAPANACA:

jurišni avioni: 29 oboreno ili se srušilo
 brodovi: NIJEDAN IZGUBLJEN
 Gubici u ljudstvu: 185 poginulih u akciji

TOKIO, JAPAN, 19. SIJEČNJA 1942.

Ambasador Grew iziđe iz male primače sobe u službenoj rezidenciji ambasade: brzo će se vratiti, rekao je. Gđa Gorge i Alice Grew pile su čaj. U Grewovu privatnom uredu ambasador se sa švicarskim ministrom Camilleom Gorgeom brzo dao na posao. Švicarac je bio određen da bude zastupnik SAD u stvarima protokola za vrijeme neprijateljstva. Gorge je imao prilično posla dogovarajući razmjenu osoblja američke ambasade za osoblje japanske ambasade koje je izbijanje rata zateklo u SAD. Kršeći protokol, Gorge je ujedno prenosio Grewu saopćenje iz Washingtona. U porukama koje je švicarski ministar krijumčario u američku ambasadu nije bilo ničega strateške prirode. Ono što je Washington želio prenijeti Grewu nije bilo senzacionalno zbog jednostavnog razloga što su koridori moći brujali mnogo kritičnijim stvarima negoli je njegova sigurnost i komfor. Na Pacifiku se vodio rat, a Hitler se pridružio svom japanskom savezniku u objavi rata SAD. U tom kontekstu Joe Grew bio je sićušna, jedna figura, koja je iščezavala. (...)

Grew provede pola sata nad dokumentima u zapečaćenom paketu dok se ministar Gorge pobrinuo da propadne što manje konjaka. Nije bilo ništa značajno osim jedne omotnice koju Grew otvori tek kad je ostao sam. Adresa je bila načrčkana Hornbeckovim rukopisom.
 - Nema ništa što bi zahtijevalo odmah odgovor - reče Grew. - Samo ovo bih htio poslati. Ako

biste se htjeli pobrinuti bio bih vam... Švicarac taktično prekine Grewa: što manje govora o tajnoj pošti, to bolje. On uzme paket i stavi ga u tašku. Bili su pri petom konjaku kad Gorge izvadi mali savinuti izrezak iz novina. Raširi ga po Grevowu stolu.
 - To sam izrezao iz "International Herald Tribune" iz Pariza. Mislio sam da biste to rado vidjeli...

Grew uzme članak i počne ga čitati. Koža mu pocrveni, a njegov grč u vratnim žilama započne svoj poznati ples: Drew Pearson i Robert S. Allen bili su potpisnici članka koji je imao naslov:

VAŠINGTONSKI SVAKODNEVNI VR-TULJAK

Sada možemo objaviti tragičnu priču o diplomatskim pregovorima koje je vodio sekretar Hull dok su Japanci pripremali tajni napad na Pearl Harbor i SAD.

Priča je počela još u kolovozu kad je princ Konoje poslao telegram Predsjedniku moleći ga za sastanak na kojem bi raspravljali o problemima na Pacifiku. Kad je telegram stigao u State Department, Maxwell Hamilton, načelnik odjeljenja za Daleki istok, predložio je da Sjedinijene Američke Države pregovaraju. Ali, skupina njegovih savjetnika u odjeljenju, koja je nedavno bila u Japanu, mislila je da je sve što Japan poduzima usmjereno protiv SAD. Bili su uvjereni da su diplomatski pre-

SCHULER I MOORE

Frank Schuler, nekadašnji diplomatski službenik u Japanu i Washingtonu, sa mnogo je razloga prekapao dokumentaciju kongresnih komisija koje su 1945. ispitivale sramotnu neinformiranost u povodu japanskog uništenja Pearl Harbora.

Njegov kolega, publicist Robert Lowell Robin Moore Jr, također autor sa top-liste američkih bestselera, zdušno mu je pomogao u tom poslu.

Frizirani Pearl Harbor je knjiga - izazov krugu američkih političara i diplomata koji su izvanredno beskrupulozno zataškali svoju nesposobnost.

Ali Schuler i Moore otkrivaju još nešto: takva prikrivanja, u kojima kao zalog stoje životi miliona, moguća su i dalje...

govori samo blef kako bi Japan dobio na vremenu da dovrši pripreme za rat.

Ali, kako nitko nije tu skupinu pitao za savjet što se tiče pregovora, ona je naposljetku skicirala memorandum od dvije stranice, upozoravajući da bi diplomatski pregovori vodili u propast. Htjeli su preko Maxwella Hamiltona doprijeti do sekretara Hulla. Željeli su upozoriti na hitnost pooštavanja mjera sigurnosti. Memorandum su potpisali: Cabor Coville, Joseph M. Jones, Frank A. Schuler, John P. Davies, Herbert Fales i E. Paul Tenney. Odmah zatim bili su pozvani pred Hamiltona, načelnika odjeljenja za Daleki istok.

Hamilton se izderao na potčinjene i rekao im da se ne miješaju u stvari koje ih se ne tiču. Ali oni su inzistirali da se memorandum preda izravno sekretaru Hullu. Cabot Coville dao je ostav-

ku. Kad je njegova ostavka došla pomoćniku državnog sekretara Berleu, ovaj je nije htio primiti i Coville je bio premješten na Filipine, gdje se i danas nalazi. Jedini rezultat njegovih nastojanja jest da je danas izložen japanskom bjesomučnom bombardiranju koje je sam predvidio.

Svi su ti ljudi iskusni diplomatski stručnjaci za Daleki istok koji su ondje živjeli i poznaju Japan. To nisu mladi ljudi. Ipak, njihov memorandum, koji je naposljetku došao do sekretara Hulla, nije načinio nikakav dojam. Poslije nekoliko tjedana u Washington je stigao specijalni japanski izaslanik Kurusu, praćen gro-moglasnim trubama iz Tokija koje su najavljivale nastavak mira i pregovora."

(...)

Čim je Švicarac otišao, Grew pozove Eugenea Doomana u svoj privatni ured.

Dooman se rodio u Japanu, pohađao je Trinity College i 1912. godine kao student bio imenovan za tumača u Japanu. Bio je dijete naturaliziranih Sirijaca i imao komplekse zbog svog porijekla. Ali znao je govoriti, čitati pa čak i pisati na jeziku s 23.000 znakova pisma. Kao i Grew, Dooman je bio jedan od najvećih zagovornika tobožnjih mirovnih pregovora. On nije bio glup i dobro je poznao kinesko-japansku povijest, ali je bio sklon slijepom optimizmu, poput svog šefa. Dooman je malo vremena boravio u SAD i zato nije mogao uočiti pravi odnos Amerike prema Japanu. Inače bi se stanje možda drukčije odvijalo.

Grewu je Dooman bio potreban. Od sveg osoblja ambasade Doomanu je najviše vjerovao. Mack Priest bio je premješten u Washington prije napada, ali Priest je bio samo lakej, a Dooman saveznik.

(...)

On pruži Doomanu osobnu bilješku od dra Stanleya Hornbecka.

20. prosinca 1941.

Dragi Joe,

Nadam se da ti je dobro u ovim teškim vremenima. Svi mi u Departmentu radimo oko tvog povratka.

Mislim da smo nas dvojica srodni po duhu jer znamo da smo učinili sve što smo mogli da zaustavimo taj strašni tok događaja. Bilo bi lijepo kad bismo mogli reći da smo za naš zajednički rad dobili priznanje, ali moram ti javiti da neke sile rade u suprotnom smjeru. Predsjednik je naredio sucu Robertsu da provede istragu o događajima koji su doveli do rata; nitko još ne zna u kom će smjeru krenuti ta istraga. Očekujući tvoj povratak, mislim da bi bilo pametno da se pripremiš pomoći u svakoj istragi koja bi se mogla provesti poslije tvog povratka. Neki tvrde da nismo učinili sve što je bilo moguće da se spriječi rat s oslabljenih pozicija. Ja se s tim nipošto ne mogu složiti. Siguran sam da ćeš se dobro pripremiti do povratka, a tvoji će prijatelji ovdje učiniti sve potrebno da te podrže.

Znam da ćeš podnijeti ovo iskušenje onako kako si se uvijek odnosio prema teškoćama.

Tvoj SKH

Dooman je imao mozga. Ponovno je pročitao Hornbeckovo pismo.

- Hornbeck ovdje kaže nešto važno, Joe.

- Dakako.

- Hoću reći da ovdje ima nešto što nije smio jasno reći.

Dooman opet pročita pismo.

- On nam šalje vrašku opomenu.

Grew odbaci tu ideju:

- Doomane, ne budite smiješni. Doktor Hornbeck džentlman je prvog reda. A to je i danas bitno.

- Upoznao sam ga prošlog ljeta. Sposoban je. Potpuno se složio da će stranka mira suzbiti militariste, ali...

- Da - odvrati Grew. - On se uvijek oslanjao na naše ocjene. Smatram da je jedan od najistaknutijih ljudi koji su ikad rukovodili odjeljenjem za Daleki istok. Oko sebe okupio je velike talente kao što su Hamilton i Ballantine; nismo mogli predvidjeti da će militaristi postupiti tako podlo. Ne, to zaista nismo...

- Srž te poruke - pokuša opet Dooman - jest rečenica: "Bilo bi pametno da se pripremiš".

- Svakako ću se pripremiti. Imam dnevnik; raspoložemo kopijama svih depeša i telegrama. Bit ćemo potpuno pripremljeni.

- I što će dnevni i depeše pokazati?

- Pokazat će sav rad i energiju koju smo uložili u naš posao. Nitko to neće moći pobiti.

(...)

Dooman strpa pismo dra Hornbecka u džep.

- Htio bih ga još jedanput pročitati - objasni.

Kad je Dooman opet bio sam sa Grewom pred velikim kaminom, on sa smiješkom da na zna-nje da je našao rješenje:

- Hornbeck želi da pregledamo svaki pisani dokument. Siguran sam da je to smisao njegove poruke.

(...)

- To je vaša pretpostavka.

- Upozorenje - nastavi Dooman - da bude siguran da tvoje bilješke neće biti opasne za sve, kod kuće. Da ne bude ničega što bi nas moglo teretiti.

- Doomane, bilješke govore same za sebe. Sve se nalazi u našim depešama i mojim dnevnicima.

Dooman načini stanku. Stari se nije dao i nije shvaćao. Nije bio siguran hoće li Grew rado čuti opomenu koju će morati izreći.

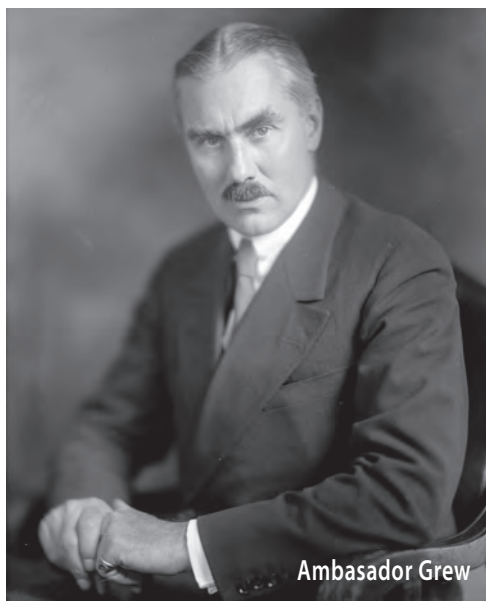
- Mislim da Hornbeck želi da bilješke ne govore same za sebe!

- Doomane - Grewovo se lice ukoči. - Čini mi se da cijelu tu stvar niste ispravno protumačili. Naše su bilješke uklesane u granit. Ostavimo ih da ostanu takve. Za povijest.

- One nisu uklesane u granit. One su pisane na papiru.

- Jesam li vas točno razumio? Vi tvrdite da dr Hornbeck nagovještava da bismo mogli zapasti u neprilike zbog onoga što smo radili. Da nas jedan od glavnih ljudi u Departmentu upozorava da će povijest dokazati kako nismo dobro obavljali svoju dužnost? Je li tako? Ili da, da smo je loše...

Dooman je vagao situaciju. Nekoć davno vezao je svoju karijeru uz Joea Grewa. On je čak prekinuo svoje dragocjene obavještajne veze u japanskoj armiji jer je Grew mislio da nije korisno družiti se sa ljudima tako malog utjecaja.

Cijela Doomanova budućnost ovisila je o tom čovjeku. Ako Grew padne u nemilost, past će i on. A u ovom tmurnom vremenu Grewova zvijezda očito ne blista.

- Mislim - reče Dooman važući svaku riječ - da će tvoje mjesto u povijesti možda propasti zbog nerazumijevanja onih gore.

- Zašto? Zašto? I kako, za ime boga?

Dooman je već znao odgovor. S obzirom na aluzije Drevu Pearsona i sa predsjedničkom istragom na vidiku, bio je siguran da netko traži nekoga koga bi okrivio za rat ili slabi početak rata. Dobro je naslućivao da bi kolektivni krivac na kraju mogao ispasti State Department.

Njegovo se gledište nije sviđalo Grewu. Za njega je ta misao bila nepojmljiva; ta ljudi dobro znaju da je on veliki pacifist. Doduše, nije uspio spriječiti rat unatoč svojim mnogostrukim diplomatskim vještinama. No, može li se zbog toga kriviti njega, uglednog diplomatu?

- Dakako - reče Grew prigušenim glasom - nitko ne može reći da nismo dobro obavljali svoj posao.

- Netko bi mogao reći da je Department pogriješio, a to bi moglo nekoga navesti da kaže kako je pogriješio ambasador u Japanu. To je moguće, šefe.

- Ne - usprotivi se Grew. - Slali smo opširne i detaljne analize situacije. Ništa nismo zatajili. Ponosim se svime što smo učinili. Znam najmanje deset stvari koje smo prosljedili i koje pokazuju da smo učinili što smo mogli.

- Mislite na Schreiberov izvještaj?

Pearl Harbor. Dakako. Grew se dobro sjeća Peruančeva upozorenja.

- Poslali smo to - reče trijumfirajući. - To je otišlo i telegramom i depešom.

- Ali sjećate li se teksta?

- Dakako.

- Ne mislite li da bi netko mogao reći da smo griješili, bili nemarni i neodgovorni što smo taj diplomatski mig popratili komentarom da u njega ne vjerujemo?

- Ali to je bila vaša ideja. Rekli ste da ministar Schreiber nije pouzdan.

- Istina - prizna Dooman. - Ali vi ste se složili sa tim. Najprije, niste baš mnogo cijenili tog čovjeka iz Perua. Smatrali ste da bi bilo

najbolje da izvještaj sastavimo tako da ne ispadnemo prenosioci glasina. Depesa je otišla sa vašim potpisom. Vama će postavljati pitanja, a ne meni.

- Pa nismo ovdje da budemo obični špijuni!

Grew je postao veoma nervozan.

- Svatko će razumjeti da nam je praktički bilo nemoguće dobiti bilo kakvu pouzdanu informaciju jer su Japanci neprobojni kad je riječ o državnim tajnama.

- U tome i jest stvar, Joe. Dobili smo informaciju i razvodnili je. Još sam uvjeren da je sve to bilo samo Schreiberovo sretno nagađanje, ali prokleta se stvar zbila. Ako netko zaista hoće naći krivca za izbijanje rata, ovo će mu doći kao naručeno.

Grew se počeo ustrašeno znojiti. Bio je zbunjnjen jer je znao da je to znak slabosti.

- Ali to je samo jedna sitnica.

- Slažem se. Ali što je s Konojeom? Što sa Todžom? Što sa Kurusuom?

Grew je sada shvatio u kakvu je škripcu. Princ Konoje bio je jedan od njegovih najprisnijih prijatelja. Sada je bilo jasno da su pripreme trajale dugo, još dok je princ bio premijer, a Grew je slao depeše hvaleći Konojine napore da sačuva mir. I kad je general Todžo imenovan premijerom Grew je javio da će Todžo držati militariste na uzdi. Što se tiče Kurusua, Grew je bio ushićen što je on postao ambasador u Washingtonu. A on je pustio krvožednu lisicu u kokošinjac. Povezano sa drugim inkriminirajućim događajima, sve će to biti vrlo neugodno. Zatim, bile su ovdje stvari koje nisu prosljedene. Izvanredne ratne igre koje je admiral Jamamoto održavao proteklog ljeta. O tome nije izvješteno iako se u ambasadi naslućivalo da su igre sadržavale i napad na Pearl Harbor. Grew nije želio da ispadne paničar. Sjetio se i drugog izvještaja koji nije bio poslan: 2. prosinca, nekoliko dana prije napada na Pearl Harbor, u Carskom je vijeću održan specijalni sastanak. Nagađalo se da Japanci razgovaraju o ratu i napadu na Pearl Harbor. Ali, kako su japansko-američki pregovori bili u toku, Grew nije želio da se pomisli kako su militaristi tako jaki da mogu utjecati na Carsko vijeće. Odbacio je takvu pretpostavku, ali ju je zapisao u svoj dnevnik.

- Zaboga! Moj dnevnik! To je, to...

Od svoje mladosti Grew je vodio dnevnik i u njega unosio svoje doprinose diplomaciji. Nikad ne sumnjajući u korisnost tih doprinosa za svoju domovinu, dopustio si je luksuz velike iskrenosti. Uostalom, to je bila povijesna građa. Pisao je, zaboga, za povijest. Sjećao se da je zabilježio podatak o sastanku Carskog vijeća; čak je zapisao i nagađanje o napadu na Pearl Harbor. Spomenuo je i da je klima u Tokiju idealna za sve vrste neosnovanih glasina i da je ta jedna toliko dalekosežna da se ne može odlučiti da je unese u službeni komunique.

Ali što će o tom misliti osoba kojoj je situacija u to doba nepoznata? Recimo da neki vašingtonski istražni komitet počne proučavati taj dnevnik; što će zaključiti kad to vidi?

- Stvar je gadna - prošapta Grew.

- Točno...

(...)

(nastavit će se)

OSVRĆEMO SE MI, VJERUJ, NIJE MI LAKO

Lideri i kad lažu pokušavaju biti najiskreniji što mogu

Prava je istina da živimo sve teže, ali nam se, kad slušamo lidere, perspektive stalno poboljšavaju. Možemo, recimo, hraniti cijelu Evropu, ali ono što mi najviše proizvodimo nije za jelo...

PIŠE: Asaf Bećirović

TELEVIZIJA: Zbog ranije preuzetih obaveza nisam išao na posao. Cijeli sam dan ležao, gric-kao košpice i gledao program Radio-televizije Federacije Bosne i Hercegovine.

Jebem li ga, ta je televizija u principu i načelu posljednja riječ tehnike zidnih novina. Al' šur dragome Allahu pa ima daljinski. To što ja nisam htio mijenjati kanal moj je problem.

Helem i među ostalima, išao je neki prilog o penzionerima. Iz kojeg sam ja skontao da još samo penzioneri brinu o budućnosti.

Jer jedan je od njih, upitan, rekao kako pare koje mu ostanu, kad plati struju i sve što treba, štedi za sahranu. Sladak penzioner.

Naravski, gledao sam i kako teku pregovori oko presude Sejdjić - Finci. Slušao izjave lidera.

"Treba im vjerovati na riječ! I kad lažu, pokušavaju biti najiskreniji što mogu", zaključio sam.

GRANATE: Na poslu sam saznao da kod Tešnja pronađeno je 650 granata. I pomislio da neko se sprema za rat i dabogda mu u kući bio. Kolega, Bošnjak, ponadao se da su oružje sakrili Bošnjaci i pohvalio je onoga koji je to inicirao, uradio.

Jer nećemo, rekao je, mi Bošnjaci valjda opet u patikama i farmerkama u rovove. Vidim ja, namnožilo se patriota.

"Prizivaš vremena kad su oni prvo zapalili naša sela, pa smo mi, potom, njima otišli u uzvratnu, radnu posjetu!?", pitao sam.

"Ništa ja ne prizivam, nego mislim da je dobro imati svega u rezervi!", odgovorio je.

Lagano sam primijetio da šta njega zaboli ona stvar za patriotizam kad je posljednji rat proveo u Danskoj i otamo navijao za mene koji sam bio u rovu i znam šta je rat.

Ušutio je. Da je rekao još koju, rekao bih da su poslije svakog rata, pa i ovog koji je iza nas, poginuli živjeli u našim srcima, a postnuli u svojim vilama. Jer kolega ima vilu na Faletićima.

HIDROGRADNJA: Zbog pokretanja privrede, morali smo natvoriti fabrike. Na mjestima gdje su bile njihove upravne zgrade, tvornice, ni-

ču trgovački centri.

Al' ne daju se radnici Hidrogradnje.

A sve je protiv njih. I mendžament firme i Vlada FBiH, sud rekao da štrajk im je nelegalan. Legalno je, izgleda, to da platu nisu mjesecima primili, da im se mjesecima ne uplaćuje zdravstveno, socijalno osiguranje. Da prodaće im zgradu kako bi im dali nešto para.

Neko je, beli, pomislio kako zaposlenim radnicima Hidrogradnje ne treba isplaćivati plate kako se nezaposleni ne bi osjećali neprijatno. Stoga, naprijed Hidrogradnji! I sve ja to govorim svom komšiji. Slaže se. Ipak, vjeruje kako su vlasti od Bosne i Hercegovine napravile pustinja, ali da u njoj i dalje ima mladih, obrazovanih, kreativnih ljudi.

"Ima!", potvrdim ja. "Eno ih, igraju se u pijesku!"

Uzgred, posljednja i neprovjerena vijest glasi da su nadležnom ministru potekle suze kada je vidio proteste gladnih radnika Hidrogradnje. Nije mogao da ih uguši.

PENDREK: Policija je u mom kvartu pretukla narkomana. Nemaš ga šta vidjet. Mršav, malehan. K'o mrva. Vazda scene voda sa sobom. Pitam poznanika, milicionera koji stanuje u mom kvartu, je li se baš penderkom moralo na tog jadnika.

"Pendrek je, dragi moj, sprava koja građanina štiti od težih povreda. Jer da ga nije penderkom tuk'o, tuk'o bi ga šakom, nogama. A to ostavlja tragove i boli!", objasnio je poznanik i policajac.

On, taj policajac i poznanik, komunista je po uvjerenju. Ide u džamiju. Oprosti mu Bože, ne zna šta čini, pomislio sam.

Budući je dobro obaviješten, pitao sam ga kada će

policija, pravosuđe krenuti u obračun s mafijom, kriminalcima?

"Kad politika bude htjela! Dakle, ne tako skoro. Ako vlast krene u obračun sa mafijom, ostat će bez moralne podrške. A što se pravosuđa tiče, ono sada sudi samo sitnim lopovima jer sadašnji su sudovi sitni za krupne kriminalce!", objasnio je.

DANKE, MMF: Mislio sam, sve velike riječi, kao što su naprimjer budžet, krediti, štedni uložci... davno su potrošene. Ali sam bio u krivu.

Analize kažu da ekonomsko stanje zemlje je dobro. Još uvijek ima para za ministre, poslanike i državne činovnike.

Sve to zahvaljujući Među-

narodnom monetarnom fondu, njihovim kreditima i nama koji ćemo vraćati kredite.

Na ličnom planu, uspijevam platom pokriti kućne troškove. Al' čim pređem prag, nemam ni marke.

Prava je istina da živimo sve teže, ali nam se, kad slušamo lidere, perspektive stalno poboljšavaju. Možemo, recimo, hraniti cijelu Evropu, ali ono što mi najviše proizvodimo nije za jelo.

Sve mi to trpimo zbog demokratije. ●

www.klix.ba/vijesti
saznaj više

Prostamol[®]

ekstrakt Serenoe repens **UNO[®]**

Ne remeti
seksualnu
funkciju

Lako je biti muškarac!

♂ smanjuje urinarne tegobe i
učestalo noćno mokrenje

♂ omogućava nesmetano mokrenje

♂ čuva seksualnu funkciju

NOVO
PAKOVANJE!

**Skoro svaki drugi
muškarac stariji od
50 godina ima
uvećanu prostatu.**

BA_Prostamol_05_07/13

**BERLIN-CHEMIE
MENARINI**

BERLIN-CHEMIE AG Predstavništvo za Bosnu i Hercegovinu, Hasana Brkića 2/II, 71000 Sarajevo-BiH

Tel: +387 33 715 195 / Fax: +387 33 715 187, E-mail: berlinag@bih.net.ba, bosnia@berlin-chemie.com, www.berlin-chemie.ba

Prije upotrebe pažljivo pročitati uputstvo o lijeku. Za obavjest o indikacijama, mjerama opreza i neželjenim dejstvima lijeka, posavjetujte se sa ljekarom ili farmaceutom.